

Hyväri Iida, Hämäläinen Taru

OPINTOTUEN TULOVALVONTA JA TAKAISINPERINTÄ
– Opiskelijoiden näkökulmia opintotuen takaisinperinnästä

Opinnäytetyö
Kajaanin ammattikorkeakoulu
Tradenomikoulutus
Syksy 2005

Kajaanin

ammattikorkeakoulu

OPINNÄYTETYÖ TIIVISTELMÄ

Koulutusala Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	Koulutusohjelma Liiketalous
Tekijä(t) Iida Hyväri ja Taru Hämäläinen	
Työn nimi Opintotuen tulovalvonta ja takaisinperintä - Opiskelijoiden näkökulmia opintotuen takaisinperinnästä	
Vaihtoehtoiset ammattiopinnot Taloushallinto	Ohjaaja(t) Päivi Malinen Toimeksiantaja Sotkamon Kansaneläkelaitos
Aika Syksy 2005	Sivumäärä 49 + liitteet
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää Sotkamon Kansaneläkelaitoksen toimeksiannosta syitä opintotuen tulovalvonnasta johtuvien takaisinperittävien määrien jatkuvaan kasvuun. Syitä ongelmaan etsittiin opiskelijoiden asenteiden, motiivien, käyttäytymisen sekä elämänhallinnan pohjalta.</p> <p>Työ toteutettiin laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena syksyllä 2005. Tutkimusmuotona käytettiin focusryhmää eli ryhmäkeskustelua. Kajaanin ammattikorkeakoulun opiskelijoille lähetettiin sähköpostia ja tutkimukseen saatiin kuusi eri koulutusalojen opiskelijaa. Opiskelijat jaettiin kahteen ryhmään sen mukaan, olivatko he joutuneet maksamaan opintotukia takaisin vai eivät. Molemmat ryhmät koostuivat kolmesta haastateltavasta opiskelijasta.</p> <p>Opiskelijoiden oma huolimattomuus, välinpitämättömyys ja yleisesti negatiivinen asenne opintotukiasioita kohtaan sekä Kelan opintotukiasioista kertovien esitteiden epäselvyys nousivat esiin keskeisimpinä syinä opintotuen takaisinperittävien määrien kasvuun. Tutkimuksessa selvisi, että ne korkeakouluopiskelijat, jotka eivät ole joutuneet maksamaan opintotukia takaisin, olivat ottaneet itse selvää omista opintotukiasioista esimerkiksi lukemalla Kelan esitteitä tai internetsivuja. Nämä opiskelijat olivat myös huolellisempia ja tarkempia tarkkaileksaan omien tulojen vaikutusta opintotukeen.</p> <p>Tutkimuksessa nousi esiin myös kehittämis- ja parannusehdotuksia. Kansaneläkelaitoksen opintotukiesitteistä haluttiin selkeämpiä, ymmärrettävämpiä ja yksinkertaisempia. Tulorajojen ehdotettiin olevan suhteutettavissa opintojen etenemiseen eli suoritettujen opintopisteiden määrään. Lisäksi Kansaneläkelaitokselta haluttiin virkailija kertomaan ammattikorkeakoululle opintotukiasioista.</p>	
Kieli	Suomi
Asiasanat	Opintotuki, tulovalvonta, vuositulomalli, takaisinperintä
Säilytyspaikka	Kajaanin ammattikorkeakoulun kirjasto

**Kajaani
Polytechnic**

**THESIS
ABSTRACT**

School Business	Degree programme Business Administration
Author(s) Iida Hyväri and Taru Hämäläinen	
Title Income Check of Study Grants and Claim for Recovery - Students' Viewpoints of Claim for Recovery of Study Grants	
Alternative professional studies Accounting	Instructor(s) Päivi Malinen
	Commissioned by Sotkamo Social Insurance Institution of Finland
Date Autumn 2005	Total number of pages 49 + appendices
<p>Abstract</p> <p>The purpose of this study commissioned by Sotkamo Social Insurance Institution of Finland was to find out the causes why some students need to pay back study grants because of income check. The reasons were searched by attitudes, motives, students behavior and life control.</p> <p>The study was carried out by using a qualitative method, a focus group research. Six students in various education fields of Kajaani Polytechnic participated in the research according to the fact if they had had to pay study grants back or not.</p> <p>Students' own disinterest, carelessness and negative attitude for the study grant issues were the most important causes for the need to pay back study grants. In addition, the study grant brochures were experienced unclear. The students who had not needed to pay back study grants were thorough in controlling the effect of income on study grants.</p> <p>The students gave also lots of development and improvement proposals. The results indicated that the brochures of Social Insurance Institution of Finland should be clearer, more understandable and simpler. In addition, the income limit should be in proportion to the credit points. Students also wanted that an officer from the Social Insurance Institution of Finland could come to the Polytechnic to tell about study grant issues.</p>	
Language of Thesis	Finnish
Keywords	study grants, income check, model of annual income, claim for recovery
Deposited at	Library of Kajaani Polytechnic

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	1
2	OPINTOTUKIJÄRJESTELMÄ.....	5
2.1	Opintotuen historia.....	5
2.2	Opintotuki perusturvajärjestelmänä	7
2.2.1	Opintotukijärjestelmän kehittäminen	7
2.2.2	Opintotukijärjestelmä nykypäivänä.....	9
2.3	Opintotukietuudet.....	11
2.3.1	Opintoraha.....	13
2.3.2	Asumislisä	14
2.3.3	Opintolainan valtioneuvosto.....	18
2.4	Opintotuen tulovalvonta ja vuositulomalli.....	19
2.5	Opintotuen takaisinperintä	21
3	OPISKELIJAN ELÄMÄNHALLINTA	24
3.1	Elämän strateginen suunnittelu	25
3.2	Strategiset valinnat ja päätöksenteko	26
3.3	Asenteet, motiivit ja käyttäytyminen päätöksenteossa.....	28
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	30
4.1	Laadullinen tutkimus.....	31
4.2	Aineiston hankinta ja focusryhmätutkimus eli ryhmäkeskustelu.....	32
4.3	Luotettavuus ja pätevyys.....	33
4.4	Tutkimustulokset.....	34
4.4.1	Korkeakouluopiskelijoiden työssäkäynti ja opintojen rahoitus	35
4.4.2	Korkeakouluopiskelijoiden kokemuksia tulovalvonnasta ja takaisinperinnästä	38
5	JOHTOPÄÄTÖKSET	41
	LÄHTEET	47
	LIITTEET.....	50

1 JOHDANTO

Nuorten asema yhteiskunnassa on hyvin monimuotoinen. Nuoruutta voidaan ajatella ajanjaksona, jolloin yksilö siirtyy peruskoulutuksesta ensin jatkokoulutukseen ja myöhemmin työmarkkinoille sekä muuttaa pois vanhempiensa taloudesta perustaen ensin oman yhden henkilön kotitalouden, myöhemmin kenties kahden tai useamman henkilön talouden. Nämä suuret muutokset tapahtuvat eri tahtiin eri henkilöillä ja osalla nuorista jotkut näistä muutoksista jäävät kokonaan tapahtumatta. Näin määritellen nuoruuden voidaan tänä päivänä ajatella käsittävän ajanjakson, joka alkaa noin 16-vuotiaana ja päättyy koulutuksesta riippuen jopa yli 30-vuotiaana.

Nuorten monimuotoinen asema yhteiskunnassa johtaa tilanteeseen, jossa nuorten tuloja, toimeentuloa ja sen rakennetta on vaikea hahmottaa. Nuoret ovat hyvin heterogeeninen ryhmä, jonka sisällä tulotaso ja toimeentulon lähteet vaihtelevat voimakkaasti. Opiskelu, työllisyys, työttömyys ja työvoiman ulkopuolella olo kotityössä tai täysin toimeettomana voi kuvata samankin henkilön pääasiallista toimintaa yhden tarkasteluvuoden aikana. Opiskelun ja työllisyyden samanaikaisuudesta aiheutuu usein päävaivaa nuorten asemaa tulkittaessa, mikä näkyy esimerkiksi Työvoimatutkimukseen perustuvissa tarkasteluissa. Lisäksi suhdannevaihteluiden vaikutus nuorten työllisyyteen, työttömyyteen ja halukkuuteen opiskella on todella suuri, joten muutokset taloudellisessa asemassa voivat olla nopeita ja vaikeasti ennakoitavissa. Opiskelijan tulot ja käytettävissä olevat varat vaihtelevat voimakkaasti eri vuosina ja vuodenaikoina. Samoin koko elämäntilanne voi vaihdella nopeasti. Yhden kalen-

terivuoden aikana opiskelija on voinut olla työssä, työttömänä ja opiskelijana. Hän on voinut asua vanhempien luona muuttaen asumaan ensin yksin ja edelleen parisuhteeseen.

Nuorten tulonmuodostukseen vaikuttavia erilliskysymyksiä on usein poliittisten päätöksentekijöiden käsiteltävä. Tällä hetkellä keskeisimpänä nuoria koskevana kysymyksenä ovat olleet esillä mm. opintojen rahoittaminen, opiskelijoiden työssäkäynti sekä opintojen kesto.

Taloudellinen ahdinko ja elämän ennakoimattomuus aiheuttavat opiskelijalle ongelmia järjestää opintojen aikainen toimeentulo. Opiskelijalla on opintorahan ja asumislisän ohessa kolme vaihtoehtoa rahoittaa opintonsa. Hän voi nostaa opintolainaa, pyytää tukea omilta vanhemmilta tai mennä ansiotyöhön. Näistä vaihtoehdoista opiskelija valitsee yhden tai useampia oman elämäntilanteensa ja mielenkiinnon mukaan. Nämä rahoitusvaihtoehdot eivät sulje toisiaan pois vaan pikemminkin täydentävät kokonaisuutta. Nykyopiskelijat pitävät ansiotyötä huomattavasti tärkeämpänä rahoitusmuotona kuin opintolainan nostamista. Rahatalouden hallinnan perusteella suurin osa opiskelijoista kuuluu tasapainoilijoihin, jotka eivät suuremmin suunnittele tulevaisuutta tai rahankäyttöä, mutta he kykenevät sopeuttamaan elämänsä rahatalouden kehyksiin. Tasapainoilijat elävät ”tässä ja nyt” periaatteen mukaisesti, jolloin rahojen hupeneminen heijastuu suoraan kulutukseen. Loput jakautuvat huolettomiin ja rationaalisiin rahankäyttäjiin. Yleisesti ottaen tiedetään, että pienituloisten kulutus kohdistuu valtaosin perustarpeisiin asuntoon ja ravintoon, mikä heijastuu kulutuksen joustamahdollisuuksiin. (Berndtson 2003.)

Kun opiskelija saa viranomaiselta päätöksen häntä koskevassa asiassa, hän olettaa päätöksen olevan oikeudenmukainen ja pysyvä. Tilanne voi kuitenkin muuttua ja nyt saatu päätös ei tunnukaan kahden vuoden päästä enää oikeudenmukaiselta, jos saatu etuus peritään takaisin. Kyse on opintotuen takaisinperinnästä ja tulovalvonnasta.

Opintotuki on tarveharkintainen etuus eli tuki on tarkoitettu lähtökohtaisesti niille, jotka sitä tarvitsevat. Opintotuen vapaalle tulolle on säädetty raja, jonka ylittämisen jälkeen liikaa maksettu tuki peritään pääsääntöisesti takaisin. Kansaneläkelaitos tutkii verotietojen perusteella opiskelijoiden tulot ja ilmoittaa opiskelijalle vapaan tulon ylittymisestä.

Vuositulomallin mukaisesti jokaisen opintorahaa ja asumislisää nostavan opiskelijan on itse huolehdittava siitä, ettei vapaan tulon raja ylitä. Opiskelijan tulee itse tarkistaa ja laskea

tulonsa edellisen vuoden ajalta. Mikäli tulot ylittävät vapaan tulon rajan, tulee opiskelijan maksaa liikaa maksettu tuki takaisin Kelalle tukivuotta seuraavan vuoden maaliskuun loppuun mennessä.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää Sotkamon Kansaneläkelaitoksen toimeksiantosta, mikä aiheuttaa opintotuen takaisinperinnän ja niiden jatkuvan kasvun vuosi vuodelta. Tutkimuksen taustalla ovat opintotuen takaisinperittävien määrien jatkuva kasvu, joka on noussut valtakunnalliseksi ongelmaksi.

Kelan tuoreen Opiskelijatutkimuksen 2003 mukaan useimpien opiskelijoiden toimeentulo on niukkaa. Opintorahaa ei ole korotettu yli kymmeneen vuoteen, eikä yksikään opintotuen elementti noudata kustannuskehitystä. Elinkustannusten ja varsinkin vuokratason nousu on ajanut opiskelijat taloudelliseen pättitilanteeseen, jonka vuoksi opiskelija joutuu rahoittamaan opintojaan esimerkiksi käymällä säännöllisesti osa-aikatyössä pystyäkseen maksamaan edes normaalista elämästä aiheutuvat kulut. Työ on yleensä luonteeltaan kausittaista ja osapäiväistä, jolloin tulorajan määrittäminen etukäteen saattaa aiheuttaa ongelmia. Toinen perittävien tukien kasvua selittävä tekijä on se, että jotkut opiskelijat käyttävät opintotukea lainanomaisesti, kun varsinaista opintolainaa ei haluta ottaa. Opiskelijat käyttävät liikaa nostettua tukea lyhytaikaisena lainana, koska he eivät muutoin tule toimeen. (Berndtson 2003.)

Tutkimus tehtiin laadullisena tutkimuksena eli ns. focusryhmätutkimuksena syksyllä 2005. Tutkimuksessa selvitettiin syitä opintotuen takaisinperittävien määrien jatkuvaan kasvuun ja opintotuen tulovalvontaan liittyviin ongelmiin opiskelijoiden omasta näkökulmasta. Samalla pohdittiin opiskelijoiden omaa elämänhallintaa, asennetta ja käyttäytymistä sekä niiden vaikutusta opintotuen tulovalvonnasta johtuvien takaisinperittävien määrien kasvuun. Onko kyse opiskelijoiden uusavuttomuudesta, välinpitämättömyydestä, käyttäytymisestä ja omasta asenteesta vai onko tiedottamisessa jotain parannettavaa? Ovatko päätökset selkeitä ja oikeudenmukaisia? Mihin asioihin huomio kiinnitetään, mikä kiinnostaa, mikä ei? Tutkimuksessa selvitettiin Kajaanin ammattikorkeakoulun opiskelijoiden näkökulmasta opintotuen tulovalvontaan ja takaisinperintään liittyviä ongelmia. Mitkä syyt aiheuttavat opintotuen takaisinperinnän ja mistä johtuvat tulovalvontaan liittyvät ongelmat?

Tutkimusta varten Kajaanin ammattikorkeakoulun opiskelijoille lähetettiin sähköpostia (Liite 2) ja kysyttiin halukkuutta osallistua tutkimukseen. Yhteydenottojen ja vastausten perusteella tutkittavat jaettiin kahteen eri ryhmään, joista toisella ryhmällä oli opintotuen takaisinperittäviä määriä ja toisella ryhmällä takaisinperittäviä määriä ei ollut ollenkaan. Ryhmät koostuivat kolmesta haastateltavasta henkilöstä.

2 OPINTOTUKIJÄRJESTELMÄ

Tässä luvussa kerrotaan opintotuen historiasta ja opintotukijärjestelmän kehittymisestä. Nykyisen opintotukijärjestelmän perusta on luotu 1969. Ennen sitä valtion osallistuminen yksilön opintojen aikaisen toimeentulon rahoittamiseen oli varsin rajallista. Järjestelmää on kehitetty 1990-luvulla kasvattamalla opintorahan osuutta ja yksinkertaistamalla tarveharkintaa. (Opetusministeriö 2005.)

Opintotuen tarkoituksena on edistää koulutuksellista tasa-arvoa ja turvata yksilön koulutuksen aikainen toimeentulo. Järjestelmä on varsin kattava, sillä noin 75 prosenttia peruskoulun jälkeiseen tutkintoon johtavassa koulutuksessa olevista lapsilisäiän ylittäneistä opiskelijoista kuuluu opintotuen piiriin. (Opetusministeriö 2005.)

2.1 Opintotuen historia

Opintotuki on nykyisellään hyvin yleisesti tunnettu sana kuvaamaan useimpien ihmisten erääseen elämänvaiheeseen liittyvää ilmiötä. Harvemmat tietävät sen, että sana tässä muodossa on vain yhden sukupolven ikäinen ns. hyvinvointivaltioideologian tuote. Sen sisältöä ajatellen on kuitenkin helppo lähteä siitä, että ”opintotukea” on ollut niin kauan kuin ihmiset ylipäänsä ovat hankkineet itselleen koulutusta. Vanhempien antamalla tuella on siinä omalla tavallaan keskeinen, itsestään selvä asemansa, joka usein on sävyltään koulutususkoa ilmentävää henkistä laatua. Vanhempien varattomuus on monestikin jättänyt varsinaisen aineellisen avustamisen perin vaatimattomaksi. (Autio 1995, 1.)

Käsitteenä opintotuki onkin helpommin ymmärrettävä jonkin kodin ulkopuolisen tahon - tavallisimmin oppilaitoksen tai yhteiskunnan - antamana, muodoiltaan vaihtelevana koulutustukena. Aikojen saatossa tämä on leimannut opintotukea erityisesti vähävaraisten avustamiseksi, mutta sen luonnehtimista historiallisessa katsannossa vain “eräänlaiseksi köyhäinhoidoksi” voi pitää yksipuolisena. (Autio 1995, 2.)

Opintotuen varhaisia juuria etsittäessä kiinnittyy huomio ennen muuta keskiajan varsin harvakuisten ja vielä sängen vaatimattomien koulujen ja niiden oppilaiden toimeentuloon. Vanhempien varattomuuden takia teinien oli usein turvauduttava laulumatkoihin ovelta ovelle koulukaupungissa. Pääsääntöisesti se liittyi suuriin juhlapyhiin, mistä tiernapoikatraktio tänäkin päivänä muistuttaa, mutta sillä oli taipumusta levitä myös tavallisiin pyhäpäiviin. (Autio 1995, 3.)

Kaupungeissa laulamista tärkeämmäksi muodostui kuitenkin ns. pitäjäkäynti, jolla teinit palkkioksi laulamista saivat talonpojilta vapaaehtoista avustusta ruokatarvikkeiden, rahan, kynttilöiden ynnä muun materiaalsen tuen muodossa. Koulujen toimeentulosta ja oppilaiden saannista huolestunut kirkko kehotti kansaa avustamaan kiertäviä teinejä. Vapaaehtoinen avustus muuttui vähitellen pakolliseksi, koululaitokselle välttämättömäksi veroksi, jota kukin koulu sai kantaa määrättyltä alueelta ympäristöstään. Laulavat teinit saivat avustuksesta itse vain osan, osan mennessä koululle ja opettajien palkkaukseen, mutta joka tapauksessa “yhteiskunnan myöntämä opintotuki” on koulutuksen aineellisessa organisoinnissa ollut mukana alusta pitäen hyvinkin konkreettisesti muodossa. (Autio 1995, 3.)

Pitäjäkäyntiin sisältyi kosolti kielteisiä lieveilmiöitä, kuten vieraantumista opinnoista matkojen usein toistuessa, väärinkäytöksiä, esimerkiksi “vateleiniyttä” ja häikäilemätöntä taloudellista saalistusta. Myös vakiintuvan veron kantotapa - “luonnossa” vai rahassa - aiheutti ristiriitoja. Opintotuen kehityksen kannalta tärkeäksi piirteeksi vakiintui vähitellen apurahojen ja pitäjänavustusten jako lahjakkaille, ahkerille ja vähävaraisille oppilaille. (Autio 1995, 3.)

Valtion taloudellinen tilanne parani 1960-luvulla ja nykyisen opintotukijärjestelmän perusta luotiin. Useat komiteat pohtivat 1960-luvulla, mihin suuntaan opintotukea tulisi kehittää. Esimerkiksi pitäisikö valtion taata opiskelijoiden lainat vai antaa korkotukea tai pitäisikö

järjestelmää kehittää opintorahapainotteiseksi. Käytännössä toteutettiin yhteiskunnalle edullisempi opintotukimalli eli lainaan perustuva järjestelmä. (Hulikkala 1999, 19.)

2.2 Opintotuki perusturvajärjestelmänä

Suuret koulutusjärjestelmäämme koskevat uudistukset valmisteltiin 1960-luvulla koulutuksen ja taloudellisen kasvun väliseen yhteyteen luottaen. Opintotukijärjestelmä luotiin tyydyttämään kasvavaa koulutetun työvoiman tarvetta. 1970-luvulla opintotukijärjestelmän kehittämisessä korostettiin kouluksellisen tasa-arvon lisäämistä. Myös kytkennät koulutuspolitiikkaan ovat olleet vahvat. Keskeisenä käytännön tavoitteena ovat olleet opiskeluaikaisen ansiotyön vähentäminen ja opiskeluaikojen lyhentäminen (Lahtinen 1994, 34.)

Vasta 1990-luvun alussa vahvistettiin uusi opintotukilaki (Liite 1), jossa opintotuen osuus oli enimmillään 70 prosenttia kansaneläkkeen pohjaosan ja täyden lisäosan kulloisestakin määrästä. Loppuosa 30 prosenttia olisi opintolainaa. Vuoden 1992 opintotukiudistuksen yhteydessä opintoraha muuttui veronalaiseksi. Näin opintotuen kehittäminen tuli liittymään kiinteämmin muun perusturvan kehitykseen. (Hulikkala 1999, 21.)

2.2.1 Opintotukijärjestelmän kehittäminen

Opintovuodesta 1969 - 70 alkaen opiskelijat ovat olleet kattavan yleisen opintotukijärjestelmän piirissä. Opintotuki koostui valtion takaamista korkotukilainoista. Opintovuonna 1972 - 73 mukaan tuli opintoraha, jonka myöntämisehdot olivat tiukat. Esimerkiksi korkeakouluopiskelijoille voitiin myöntää vain rajattu määrä opintorahaa, ja myönnetty summa vähennettiin opintolainoista. (Lahtinen 1994, 35.)

1970-luvun puolivälin talouslama sai aikaan sen, että pankit rajoittivat myöntämiensä opintolainojen määrää ja suuruutta. Valtio vastasi tilanteeseen poistamalla opintorahojen myöntämisrajoitukset ja lisäämällä tukijärjestelmään uuden avustusmuodon: opintorahan asumislisän. Vuosina 1977 - 78 opintotukijärjestelmä saavutti muotonsa, joka pääosiltaan säilyi aina vuonna 1992 alkaneeseen opintotukiudistukseen saakka. (Lahtinen 1994, 35.)

Vuodesta 1977 alkaen opintotuki on käsittänyt opintorahan, asumislisän ja valtion takaaman opintolainan. Lainatakaus myönnetään yleensä koko opiskeluajalle, mutta takauspäätös annetaan lukuvuodeksi kerrallaan. Opiskelija voi itse päättää opintolainan nostamisesta opintotukipäätöksen mukaisin rajoituksin. Opintoraha on valtion maksama avustus, joka on opiskelijalle veronalaista tuloa. Asumislisä, jota maksetaan opiskeluasunnon asumismenoihin opiskelukuukausien ajalta, on verotonta tuloa. (Toikka 2004, 5.)

1970-luvun lopulla ja 1980-luvulla muutokset koskivat opintotuen tarveharkintaa. Opintolainassa vanhempien taloudellista asemaa ei aluksi otettu huomioon lainkaan yleissivistäviä oppilaitoksia lukuun ottamatta. Tiukat ajat vaikuttivat tuen myöntämiseen niin, että taloudelliseen asemaan kohdistuva tarveharkinta oli tiukimmillaan 1977 - 1983. Vanhempien tulot ja varallisuus vaikuttivat opintorahaa ja asumislisää myönnettäessä kaikilla, ja opintolainassa vanhempiensa luona asuvilla ja muilla alle 20-vuotiailla. Opintovuodesta 1983 - 84 alkaen ikärajoja on alennettu siten, että ennen opintotukiuudistusta ne olivat vanhempien luona asuvilla 24 vuotta ja itsenäisesti asuvilla opintorahassa 20 vuotta sekä opintolainassa ja asumislisässä 18 vuotta. (Lahtinen 1994, 35.)

Vanhempien taloudellinen asema vaikutti vain perheettömillä opiskelijoilla. Perheellisillä otettiin huomioon puolison tulot ja varallisuus. Opiskelijan omat tulot ja varallisuus olivat aina opintotuen myöntämiseen vaikuttava seikka. Taloudellisen aseman lisäksi myönnettävän opintotuen suuruuteen vaikuttivat oppilaitos, opiskelijan ikä ja asumismuoto, sillä useimmille vanhempiensa luona asuville tehtiin erillinen vähennys. (Lahtinen 1994, 35.)

Opintotukeen on aina liitetty perhepoliittista tarveharkintaa, jolla on tavoiteltu tulon tasausta eri perhemuotojen välille. Mainitun tuloharkinnan lisäksi tuloeroja on korotettu alaikäisten ja opiskelevien lasten perusteella, minkä lisäksi opintotukeen on tehty huoltajakorotuksia 1977 - 1978 alkaen opintolainaan ja vuosina 1985 - 1986 opintorahaan. Ennen opintotukiuudistusta tukijärjestelmää täydennettiin kahdesti: vuosina 1983 - 1984 luotiin opintolainojen korkoavustusjärjestelmä ja vuosina 1987 - 1988 aikuisopintotuki. (Lahtinen 1994, 35.)

Historiallisen kehityksen tuloksena opintotukijärjestelmästä oli muodostunut monimutkainen kokonaisuus, joka ei vastannut sen paremmin opiskelijoiden toimeentulotarpeisiin kuin yhteiskuntapolitiikan koulutustavoitteisiinkaan. Moneen kertaan suunniteltu ja yhtä monta kertaa lykätty uudistus käynnistyi vuonna 1992. (Lahtinen 1994, 35.)

Opintotukijärjestelmää päätettiin kehittää opintorahajärjestelmän suuntaan. Aiemmin moneen eri tukimuotoon jaettu valtion opintotukirahoitus keskitettiin opintorahaan. Samalla kun opintorahan määrä yli kaksinkertaistui, huoltajakorotukset, opintolainojen korkotuet ja -avustukset poistettiin ja aikuisopintotukea leikattiin. Samalla lievennettiin tarveharkintaa; puolison taloudellinen asema ei enää vaikuttanutkaan eikä opiskelijan oma varallisuus. (Lahtinen 1994, 35.)

2.2.2 Opintotukijärjestelmä nykypäivänä

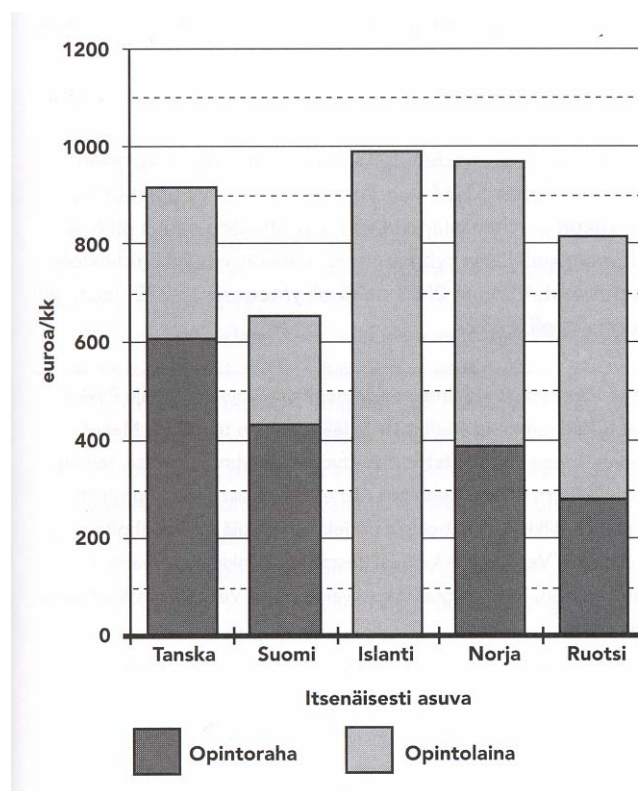
Opintotukijärjestelmä koostuu opintoetuuksista ja opintotukietuuksista. Opintoetuuksiin kuuluvat opintotuki, koulumatkatuki, opintolainavähennys, aikuiskoulutustuki, opintolainan korkoavustus sekä korkeakouluopiskelijan ateriatuki. Tässä tutkimuksessa käsitellään opintotukietuuksia, joita ovat opintoraha, asumislisä ja valtion lainatakaus.

Opintotukijärjestelmän tarkoituksena on turvata opiskeluaikainen toimeentulo siltä osin kuin rahoitusta ei katsota vanhempien velvollisuudeksi tai toimeentuloa ei ole muulla tavoin turvattu. Opintotuesta säädetään opintotukilaisissa ja siihen liittyvissä muissa säädöksissä. Opintotuen toimeenpano on kuulunut Kelan tehtäviin vuodesta 1994 lähtien yhteistyössä oppilaitosten kanssa. Opintotuen yleinen johto, ohjaus ja kehittäminen kuuluvat opetusministeriölle. (Opetusministeriö 2005.)

Opintoihin Suomessa opintotukea voidaan myöntää Suomen kansalaiselle, EU/ETA-työntekijälle ja hänen aviopuolisolleen ja huollettavanaan olevalle lapselle sekä muulle kuin Suomen kansalaiselle, jos tämä on asunut Suomessa vähintään kaksi vuotta muussa kuin opiskelutarkoituksessa ja asumista voidaan luonnehtia pysyväksi. Ulkomaisiin opintoihin opintotukea voidaan myöntää Suomen kansalaiselle sekä EU/ETA-työntekijälle ja tämän aviopuolisolle ja huollettavana olevalle lapselle, jos he ovat asuneet Suomessa vähintään kaksi vuotta ennen opintojen alkua ja ulkomailla oloa voidaan pitää tilapäisenä. Ulkomailla tapahtuvan opiskelun tukeminen edellyttää, että opinnot vastaavat niitä, joihin Suomessakin saa tukea tai että ne sisältyvät Suomessa suoritettavaan tutkintoon. (Kansaneläkelaitos 2003.)

Kelassa tehdyn pohjoismaisen opintotukivertailun mukaan suomalainen korkeakouluopiskelija joutuu tulemaan toimeen 150 – 350 euroa kuukaudessa pienemmällä opintotuella kuin pohjoismaiset korkeakouluopiskelijat. Vielä kymmenen vuotta sitten Suomen opintotuki oli hyvää pohjoismaista tasoa. (Lahtinen, 2005, 26.)

Pohjoismaisissa opintotukijärjestelmissä on myös mielenkiintoisia eroja. Islannin opintotuki on kokonaisuudessaan opintolainaa, kun taas Tanskan ja Suomen opintotukijärjestelmiä voidaan kutsua opintorahajärjestelmiksi. Kuluneen kymmenen vuoden aikana Tanskassa, Islannissa ja Norjassa opintotukea on korotettu 240 – 310 eurolla kuukaudessa (nimellisin hinnoin), eli vähintään kolmanneksella. Suomessa ja Ruotsissa korotus on jäänyt noin viiteen prosenttiin. Ruotsissakin opintorahoja on korotettu kolmanneksella, mutta lainamäärien leikkaus pienentää enimmäismäärän muutosta. Ruotsin opintolainojen määriä alennettiin velkaantumisen vähentämiseksi. (Lahtinen 2005, 26.)

Kuvio 1. Opintotuen enimmäismäärä korkeakouluopiskelijalle Pohjoismaissa syksyllä 2004 (Lahtinen 2005, 27)

Helmikuussa 2005 eduskunnalle annetun hallituksen esityksen mukaan Suomen opintotukeen tuli viimeinkin parannuksia. Elokuusta alkaen lainamääriä korotettiin 80 eurolla kuu-

kaudessa ja asumislisän enimmäismäärään tuli marraskuussa noin 30 euron korotus. Opintotuen enimmäismäärä korottui 760 euroon kuukaudessa, eli Suomen ero muihin Pohjoismaihin kutistui 50 – 250 euroon kuukaudessa. Samalla Suomi kuitenkin otti ison askeleen pois opintorahapainotteisesta tukijärjestelmästä, kun opintorahan osuus tuen enimmäismäärästä laski 60 prosenttiin. (Lahtinen 2005, 27.)

Suomalaisen opintotukijärjestelmän historiaa ajatellen muutos on valitettava, kun opintotuesta ollaan jälleen tekemässä lainapainotteista. Jos opintotukijärjestelmän kannustavuutta halutaan tehokkaasti lisätä, olisi pohjoismaisesta vertailusta saatu jälleen kerran hyviä malleja. Norjassa opintotuki maksetaan opiskeluaikana lainana. Jos opiskelija suorittaa määräajassa tutkinnon, 40 prosenttia opintolainasta muutetaan opintorahaksi. Sellaisen järjestelmän ymmärtäisi myös korkeakouluopiskelija. (Lahtinen 2005, 27.)

2.3 Opintotukietuudet

Opintotukea voi saada oppilaitokseen hyväksytty, päätoimisesti opiskeleva henkilö, joka edistyy opinnoissaan ja on taloudellisen tuen tarpeessa. Opintotukea myönnetään oppivelvollisuuden eli peruskoulun jälkeisiin opintoihin. Seuraavat opinnot oikeuttavat opintotukeen:

- lukion oppimäärän suorittaminen
- ammatillinen peruskoulutus ja lisäkoulutus muussa toisen asteen oppilaitoksessa, kansanopistossa tuki voidaan myöntää myös muuhun päätoimiseen opiskeluun.
- korkeakoulussa tutkinnon, tieteellisen jatkotutkinnon tai ammatillisen täydennyskoulutusohjelman suorittaminen (Kansaneläkelaitos 2003, 254.)

Taulukko 1. Opintotuen saajat vuonna 2004/2005 (Kansaneläkelaitos 2005)

		Kaikkiaan ¹	Opinto- raha	Asumis- lisä	Opintolainan valtiontakaus ²	Korko- avustus
Opintotuen saajat, lkm						
2005	Helmikuu	250 331	233 086	157 817	106 387	478
	Muutos helmi- kuusta 2004, %	-1,5	-2,0	-0,4	-1,2	-25,1
2005	Tammikuu	247 421	232 692	157 382	103 612	1 071
2004	Joulukuu	251 368	233 445	157 364	106 042	4 879
	Marraskuu	253 442	237 876	160 598	105 273	204
	Lokakuu	250 984	237 367	158 883	102 015	420
	Syyskuu	239 645	228 442	147 708	95 251	968
	Elokuu	57 244	39 576	29 731	28 575	581
	Heinäkuu	30 141	25 461	23 913	10 192	1 654
	Kesäkuu	39 531	34 394	30 605	14 524	6 785
	Toukokuu	250 199	229 608	149 677	109 636	235
	Huhtikuu	254 008	235 029	155 910	110 331	562
	Maaliskuu	255 440	238 061	158 581	109 775	1 424
	Helmikuu	254 253	237 902	158 505	107 668	638
	Lukuvuosi 2003/04	297 345	289 358	193 406	124 454	14 240
	Lukuvuosi 2002/03	298 129	289 894	189 857	124 724	17 114

¹ Sisältää myös opintolainan valtiontakauspäätöksen saaneet.
Yhteissummassa henkilö esiintyy vain kerran.

² Koskee vain opintotuen opintolainoja (ei aikuiskoulutustuen).

Eräät etuudet voivat estää opintotuen saannin. Tukea ei myönnetä, jos opiskelija saa eläkettä, työttömyyspäivärahaa, työmarkkinatukea, vuorottelukorvausta, työvoimapoliittista koulutustukea, koulutuspäivärahaa, aikuiskoulutustukea (ei kuitenkaan estä opintolainan valtiontakausta), yhdistelmä- ja kotoutumistuen työmarkkinatukea, samaan koulutukseen kuntoutusrahaa tai sitä vastaavaa, opintotukea toisesta maasta tai on suorittamassa asevelvollisuutta. (Kansaneläkelaitos 2003, 255.)

Taulukko 2. Korkeakouluopiskelijoiden opintotukietuudet / kk (Kansaneläkelaitos 2005)

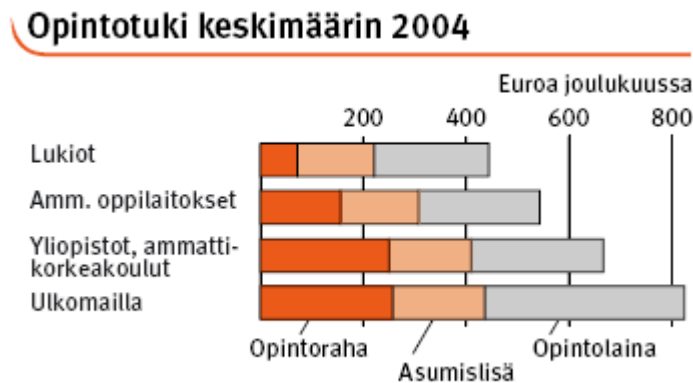
	opintoraha	asumislisä (1)	opintolaina (2)	yhteensä
Avioliitossa tai elatusvelvollinen	259,01	(3)	300,00	559,01
Itsenäisesti asuva 18 vuotta täyttänyt	259,01	171,55	300,00	730,56
Vanhempansa luona asuva 20 vuotta täyttänyt	105,96 (B)	0	300,00	405,96 (B)
Vanhempansa luona asuva 18-19 - vuotias	38,68 (B)	0	300,00	338,68 (B)

B = voidaan korottaa vanhempien tulojen perusteella

1 = vuokralla asuva, asumismenot vähintään 214,44 e/kk. Asumislisän enimmäismäärä muuttuu 1.11.2005 lukien. Samassa asunnossa asuvan puolison tulot vaikuttavat

2 = lainatakaus voidaan myöntää opintorahaa saavalle

3 = asumislisä tai yleinen asumistuki, asumis- ja perhemuoto ratkaisevat.

Kuvio 2. Opintotuki keskimäärin joulukuussa 2004 (Kansaneläkelaitos 2005)

Opintotuki koostuu opintorahasta, asumislisästä ja opintolainan valtiontakauksesta. Korkeakouluopiskelija voi saada opintotukea enintään 70 kuukaudeksi, josta 55 hän voi käyttää yhden ylemmän korkeakoulututkinnon suorittamiseen. Eräiden erityisen laajaa työmäärää edellyttävien ylempien korkeakoulututkintojen enimmäistukiaika on kuitenkin pitempi kuin 55 kuukautta. Erityisin perustein enimmäistukiaikaan voi saada myös pidennystä. Ammatti-korkeakoulututkinnon enimmäistukiaika on 55, 50 tai 45 kuukautta tutkinnon laajuudesta riippuen. (Kansaneläkelaitos 2003, 255.)

2.3.1 Opintoraha

Opintoraha on veronalaista tuloa. Opintorahan suuruus määräytyy hakijan iän, asumismuodon ja siviilisäädyn mukaan. Opintorahaa myönnettäessä otetaan huomioon hakijan vanhempien tulot, kun kyse on toisella asteella opiskelevasta, perheettömästä alle 20-vuotiaasta. Näillä opiskelijoilla vanhempien tulot voivat alentaa opintorahaa tai estää sen myöntämisen. Vanhempien tulot voivat myös korottaa opintorahaa. Alle 18-vuotiaalle tai vanhempien luona asuvalle perheettömälle opiskelijalle opintoraha maksetaan korotettuna, jos vanhempien yhteenlasketut tulot ovat enintään 26 100 euroa vuodessa. Lapsilisään oikeutettu voi saada

opintorahaa vasta 17 vuoden täyttämistä seuraavan kuukauden alusta lukien. Itsenäisesti asuvalle alle 17-vuotiaalle voidaan kuitenkin tietyin edellytyksin myöntää asumislisä ja opintolainan valtiontakaus. (Kansaneläkelaitos 2005.)

Taulukko 3. Opintorahan määrä (Kansaneläkelaitos 2005)

e/kk	Toinen aste	Korkeakoulu
Avioliitossa tai elatusvelvollinen	213,60	259,01
Itsenäisesti asuva 20 v. täyttänyt	213,60	259,01
Itsenäisesti asuva 18-19 -vuotias	213,60 (A.)	259,01
Itsenäisesti asuva alle 18-vuotias	84,09 (C.)	126,14 (B.)
Vanhempansa luona 20 v. täyttänyt	63,91 (B.)	105,96 (B.)
Vanhempansa luona alle 20-vuotias	21,86 (C.)	38,68 (B.)

A = voidaan alentaa vanhempien tulojen perusteella

B = voidaan korottaa vanhempien tulojen perusteella

C = voidaan korottaa tai alentaa vanhempien tulojen perusteella

Jos opiskelija asuu vanhemmaltaan vuokratessa tai vanhempansa omistamassa asunnossa, joka on samassa kiinteistössä kuin vanhemman vakituinen asunto, opintoraha myönnetään samansuuruisena kuin vanhempansa luona asuvalle. Kiinteistöllä tarkoitetaan esimerkiksi asunto-osakeyhtiötä tai tonttia. (Kansaneläkelaitos 2005.)

2.3.2 Asumislisä

Asumislisän piiriin kuuluvat vuokra- tai asumisoikeusasunnossa asuvat opiskelijat. Asumislisään ei kuitenkaan ole oikeutta opiskelijalla, joka

- asuu vanhempansa kanssa
- asuu lapsen (oman tai puolison) kanssa
- asuu puolison omistamassa asunnossa tai
- olisi oikeutettu maksuttomaan asuntolapaikkaan. (Kansaneläkelaitos 2003, 257.)

Opiskelija voi hakea yleistä asumistukea, jos hänellä ei ole oikeutta opintotuen asumislisään. Opiskelija voi saada asumislisän sellaiseen asuntoon, joka on opiskelun vuoksi vuokrattu tai sijaitsee muulla paikkakunnalla kuin perheen vakituinen asunto. Tällöin opiskelijan

luona voi asua myös hänen tai puolison alaikäinen lapsi. Ulkomailla opiskelevalle asumislisä myönnetään samoin edellytyksin kuin Suomessa opiskelevalle. Kuitenkin myös oman tai puolison lapsen kanssa asuva voi saada asumislisää, samoin puolison työn vuoksi vuokratussa asunnossa asuva. (Kansaneläkelaitos 2003, 257.)

Suomessa opiskelevan asumislisä on 80 prosenttia hyväksyttävistä asumismenoista. Asumismenoja ei oteta huomioon 214,44 euron ja 1.11.2005 alkaen 252,00 euron ylittävältä osalta. Jos asumismenot ovat alle 33,63 euroa kuukaudessa, asumislisää ei makseta. Suomessa opiskelevan asumislisä on siten 26,90 - 171,55 euroa kuukaudessa ja 1.11.2005 alkaen 26,90 - 201,60 euroa kuukaudessa. Asumislisään vaikuttavat opiskelijan omat tulot, puolison tulot ja eräissä tapauksissa vanhempien tulot. Vanhempansa omistamassa tai vanhemmaltaan vuokraamassa asunnossa asuvan opiskelijan asumislisä on kuitenkin enintään 58,87 euroa/kk. Asunto voi olla samassa kiinteistössä kuin vanhemman vakituinen asunto. (Kansaneläkelaitos 2005.)

Täysimääräisen asumislisän saa opiskelija, jonka samassa asunnossa asuvan puolison puhtaat ansio- ja pääomatulot eivät ylitä 15 200 euroa/vuosi. Asumislisää vähennetään 10 prosenttia jokaista tulorajan ylittävää 680 euroa kohden. Asumislisää ei makseta, jos puolison tulot ovat 22 000 euroa/vuosi tai enemmän. Puolison tulot otetaan huomioon viimeksi toimitetun valtionverotuksen tietojen mukaisina. Verotustietoja ei tarvitse ilmoittaa hakemuksessa. Esimerkiksi vuonna 2004 asumislisässä vaikuttavat puolison vuoden 2002 verotustiedot. Vuoden 2003 verotustiedot otetaan käyttöön tammikuusta 2005 lukien, ja myönnettyt asumislisät tarkistetaan hakemusta (paitsi jos syyslukukauden 2004 aikana on otettu käyttöön olennaisesti muuttuneet tulot). Jos puolison tulot ovat olennaisesti muuttuneet verotustietoihin verrattuna (tulot ovat pienentyneet vähintään 20 %), tuki voidaan myöntää tai tarkistaa nykyisten tulojen perusteella. (Kansaneläkelaitos 2005.)

Taulukko 4. Puolison tulojen vaikutus asumislisään (Kansaneläkelaitos 2005)

Vuositulot (euroa)	Asumislisä % täydestä	Vuositulot (euroa)	Asumislisä % täydestä
- 15 879	100	19 280 - 19 959	40
15 880 - 16 559	90	19 960 - 20 639	30
16 560 - 17 239	80	20 640 - 21 319	20
17 240 - 17 919	70	21 320 - 21 999	10
17 920 - 18 599	60	22 000 -	0
18 600 - 19 279	50		

Oheisessa taulukossa on esitetty prosentti, jonka suuruisena asumislisä myönnetään eri tuloilla. Asumislisää ei myönnetä, jos opintorahan ja asumislisän yhteenlaskettu kuukausierä jäisi vähennyksen jälkeen pienemmäksi kuin 8,40 euroa. Etuudet lasketaan ja maksetaan yhden sentin tarkkuudella (0,5 senttiä pyöristetään ylöspäin). Jos sekä vanhemman että puolison tulot vähentävät asumislisää, erikseen lasketut vähennysprosentit lasketaan yhteen. (Kansaneläkelaitos 2005.)

Vuokran tai käyttövastikkeen lisäksi asumismenoina otetaan huomioon vuokra- tai asumisoikeussopimuksessa mainittu kiinteä vesi-, sähkö- ja kalustemaksu (e/kk). Kulutuksen mukaan määräytyviä maksuja tai lämmityskuluja ei oteta huomioon, kuten ei myöskään sauna-, puhelin-, verkko-, autopaikka- tai muita erillismaksuja. Asumislisä määräytyy yksilöllisesti, vaikka asunnossa asuisi useita henkilöitä. Kun asunnossa asuu useampia henkilöitä, hyväksyttävät asumismenot jaetaan tasan asukkaiden kesken. Näin tehdään aina, kun kyse on avio- tai avopuolisoista tai rekisteröidystä parisuhteesta. Samassa asunnossa kahdestaan asuvat mies ja nainen katsotaan puolisoiksi, jos hakija ei toisin todista. Asumismenot jaetaan tasan myös niiden asukkaiden kesken, joilla on yhteinen vuokrasopimus, elleivät asukkaat esitä hyväksyttävää selvitystä asumismenojen muunlaisesta jakamisesta. (Kansaneläkelaitos 2005.)

Asumismenot jaetaan muulla tavoin seuraavissa tilanteissa:

- Asukkailla on erilliset vuokrasopimukset. Asumistuki myönnetään sopimusten mukaisesti.

- Kyse on selvästä alivuokralaissuhteesta, jolloin asumismenot määräytyvät vuokrasopimuksen mukaan. Jos päävuokralaisena oleva vuokranantaja hakee asumisen tukea, hänen asumismenoistaan vähennetään alivuokralaisten maksamat asumismenot.
- Asukkailla on yhteinen vuokrasopimus, mutta asukkaiden käytössä on eri määrä huoneita tai heidän henkilökohtaisessa käytössään olevat asuinpinta-alat ovat huomattavan erilaiset. Hakemuksen liitteenä on oltava kaikkien asukkaiden allekirjoittama sopimus asunnon käytöstä ja asumismenojen jakamisesta. (Kansaneläkelaitos 2005.)

Esimerkkejä asumismenojen jakamisesta:

1. Opiskelijapariskunta vuokraa asunnon, jonka kuukausivuokra on 500 e/kk. Kumpikin hakee asumislisää 250 euron kuukausivuokraosuuteensa ja kumpikin saa asumislisää 171,55 e/kk ja 1.11.2005 lukien 200,00 e/kk, jos puolison tai vanhemman tulot eivät ylitä tulorajoja. Jos pariskunnasta vain toinen on opiskelija, opiskelija hakee asumislisää kuukausivuokran puolikkaaseensa (puolison tulot vaikuttavat) ja toinen (ei-opiskelija) hakee yleistä asumistukea omaan puolikkaaseensa (yhden henkilön ruokakuntana osa-asuntoon, jolloin puolison tulot eivät vaikuta tukeen).

Jos opiskelija asuu opiskelun vuoksi toisella paikkakunnalla kuin muu perhe (esim. puoliso), hän hakee asumislisää opiskelupaikkakunnan asuntoon. Yhteiseen asuntoon jäävä hakee asumislisän (opiskelija) tai asumistuen (ei-opiskelija) koko asunnon asumismenoihin. (Kansaneläkelaitos 2005.)

2. Asunto on vuokrattu yhteisellä vuokrasopimuksella. Vuokralaisia on neljä, joista yksi on opiskelija. 80 neliön asunnon yhteisvuokra on 700 e/kk. Opiskelija hakee asumislisää omaan osuuteensa, joka on $700 / 4 = 175$ e/kk. Muut kolme muodostavat kolmen hengen ruokakunnan, joka hakee asumistukea 60 neliön asunto-osuuteensa ja 525 euron kuukausivuokraan. Yhteisvuokra voitaisiin jakaa toisin ennen esimerkkejä kerrotuilla perusteilla. (Kansaneläkelaitos 2005.)

2.3.3 Opintolainan valtioneuvosto

Opintolainaan myönnetään valtioneuvosto, jos opiskelija saa opintorahaa. Eräissä tilanteissa lainatakaus voidaan myöntää opiskelijalle, joka ei saa opintorahaa. Opintolainan valtioneuvosto myönnetään hakemuksesta opintorahaa tai aikuiskoulutustukea saavalle. Valtioneuvosto myönnetään lukuvuodeksi kerrallaan. Sitä ei myönnetä opiskelijalle, jonka aikaisemmat lainat Kela on joutunut takaajana maksamaan tai josta on maksuhäiriömerkintä luottotietorekisterissä, ellei häiriö ole ollut lievä tai merkinnän aiheuttanut velka maksettu. (Kansaneläkelaitos 2003, 259.)

Valtion takaamaa opintolainaa haetaan pankista. Korosta ja muista kuin opintotukipäätöksessä mainituista lainaehdoista pankki ja opiskelija sopivat keskenään. Opintolainaan lisätään lukukausittain lainan korot niinä lukukausina, joina opiskelija saa opintotukea, sekä välittömästi tällaista lukukautta seuraavana lukukautena. Opiskelija maksaa opintolainansa korot pääasiassa vasta lainan lyhentämisen yhteydessä. Niinä lukukausina, joina korkoa ei lisätä opintolainaan, opiskelija maksaa korot itse. (Kansaneläkelaitos 2003, 259.)

Taulukko 5. Opintolainan valtioneuvoston lainamäärät (Kansaneläkelaitos 2005)

Alle 18-vuotias muu kuin korkeakouluopiskelija	160 euroa
18 vuotta täyttänyt muu kuin korkeakouluopiskelija	220 euroa
Korkeakouluopiskelija ja aikuiskoulutustukea saava	300 euroa
Ulkomailla opiskeleva korkeakouluopiskelija	440 euroa
Ulkomailla opiskeleva muu kuin korkeakouluopiskelija	360 euroa

Korkeakouluopiskelijat saavat nostaa lainansa kahdessa erässä lukuvuoden aikana, muissa oppilaitoksissa opiskelevat neljässä erässä. Enää vain harva opiskelija saa nostaa lukuvuodeksi myönnetyn lainansa kerralla. Nostamatta jääneet lainaerät voi käyttää myöhemmin saman lukuvuoden aikana – ei kuitenkaan opintotukiajan tai opintojen päättymisen tai opintojen keskeyttämisen jälkeen. Lainaa ei myöskään saa nostaa sen jälkeen, kun opintotuki on lakkautettu puutteellisen opintomenestyksen vuoksi. Jos opinnot jatkuvat päätoimisina, opintotukipäätöksen mukainen lukuvuoden opintolaina on nostettava kyseisen lukuvuoden aikana. Lukuvuosi alkaa 1.8. ja päättyy 31.7. Jos takauspäätöksen antamisesta on lukuvuoden päättymiseen alle kaksi kuukautta, nostoaikaa on kuitenkin kaksi kuukautta päätöspäi-

västä. Takauspäätöksessä, joka koskee kesätukea tai enintään 12 kuukautta kestävästä koulutuksesta, on edellä kerrotusta poikkeava nosto-ohje. Päätöksessä mainituista nostoajankohdista ei ole lupa poiketa. (Kansaneläkelaitos 2005.)

Opintolainan valtiontakaus myönnetään enimmäismäärän mukaisena, mutta opintolainan voi jättää nostamatta tai sen voi ottaa enimmäismäärää pienempänä. Opintolainoja voivat myöntää Suomessa toimivat julkisen valvonnan alaiset pankit ja luottolaitokset. Velkakirjan allekirjoittaa omakätisesti opiskelija. Alle 18-vuotiaan on toimitettava pankille edunvalvojiensa (yleensä vanhempien) antama kirjallinen valtakirja, jonka mukaan opiskelija voi ottaa lainan omiin nimiinsä ja nostaa sen ilman eri suostumusta. Valtakirjassa tulee yleensä olla molempien vanhempien nimet. Pankki voi edellyttää, että valtakirja annetaan pankissa ensimmäistä lainaerää nostettaessa, joten selvitä asia pankin kanssa ennen lainan nostamista. (Kansaneläkelaitos 2005.)

2.4 Opintotuen tulovalvonta ja vuositulomalli

Opintotukijärjestelmää ei voi käyttää väärin. Kela saa suoraan verottajalta tiedon opiskelijoiden veronalaisista tuloista ja valvoo opiskelijoiden vuosittaisia veronalaisia tuloja. Tulovalvonnassa otetaan huomioon tuen saajan kaikki kalenterivuoden aikana saamat veronalaiset tulot ja toimeentulon turvaamiseen tarkoitettut apurahat. Jokaiselle tuen saajalle lasketaan henkilökohtainen vuosituloraja, jonka suuruus määräytyy opintojen ja tukikuukausien mukaan. (Kansaneläkelaitos 2005.)

Lahtisen mielestä opintotuen vuositulomalli on ainutlaatuinen siinä suhteessa, että kyse on vuosituloista. Useimmiten tulovalvonta kohdistuu ainoastaan tukikuukausien tuloihin. Opintotuessa tuen tarve arvioidaan pitemmältä aikaväliltä niin, että henkilön ei katsota olevan tuen tarpeessa, jos hän ansaitsee vuositasolla riittävästi. Yhden kuukauden tulottomuus ei siten oikeuta tukeen, jos hänen tulonsa ovat muina kuukausina riittävän suuret. (Lahtinen 2000, 43.)

Lahtisen mukaan vuositulojen käyttämisessä on lisäksi se etu, että järjestelmän toimeenpano on selkeä tuensaajille ja hallinnolle. Tuloja ei selvitetä tukea myönnettäessä ja maksettaessa,

vaan tulovalvonta tehdään jälkikäteen verotustietojen avulla. Järjestelmä on hallinnollisesti yksinkertainen, ymmärrettävä, aukoton ja tuensaajille tasapuolinen. (Lahtinen 2000, 43.)

Vuositulojen käyttämisen ongelma on se, että takaisinperittävät määrät voivat olla hyvin suuria, kun kyse on koko vuoden tuloista. Mutta vastaavanlaisia tilanteita tulee myös muiden etuuksien jälkivalvonnassa. Lahtinen toteaa, että opintotuen osalta on myös muistettava se, että opintotukilain mukaiset vapaiden vuositulojen rajat ovat huomattavan korkeat. (Lahtinen 2000, 43.)

Edellä mainitusta poiketen opintotuen tulovalvonta ja vuositulomalli ovat opiskelijan kannalta vaikeasti hallittava kokonaisuus, koska opiskelijan olisi hallittava tulovalvonnan vaikeat yksityiskohdat, seurattava tulojensa kertymää useissa eri ajanjaksoissa ja otettava yhteyttä Kansaneläkelaitoksen virkailijoihin jopa useita kertoja lukuvuoden aikana. Opintotuen tulovalvonta ei estä työssäoloa. Se jopa sallii joustavan opiskelun ja palkkatyön yhdistelyn. Opintotuen tulovalvonnan periaate onkin siinä, että tuen aikaisista tulorajan ylittävistä tuloista ”rankaistetaan”. Jos saa opintotukea, pitää keskittyä opintoihin – jos on palkkatyössä, ei ole opintotuen tarpeessa. Onko periaate oikeudenmukainen ja tasapuolinen? Asettaako työnantaja paineita opiskelijan työssäkäynnille vai eikö opiskelijalle anneta mahdollisuutta joustaa riittävästi työssäkäynnin määrissä? Ongelma onkin ehkä siinä, miten opiskelija osaa yhdistää opiskelun ja opiskeluaikaisen joustavan työssäkäynnin.

Taulukko 6. Opiskelijoiden työssäkäynti 2003 sekä työssäkäyvien opiskelijoiden osuus kaikista opiskelijoista 1999 – 2003 (Tilastokeskus 2005)

Koulutussektori	Opiskelijoita yhteensä	Työssäkäyvät opiskelijat	Työssäkäyvien opiskelijoiden osuus kaikista opiskelijoista %				
			2003	2002	2001	2000	1999
Lukiokoulutus	121 816	24 614	20,2	21,1	21,7	21,6	20,7
Ammatillinen koulutus	174 813	64 701	37,0	35,4	34,7	33,5	31,1
Ammattikorkeakoulukoulutus	129 875	65 939	50,8	50,2	51,0	49,5	45,4
Yliopistokoulutus	169 846	94 558	55,7	55,9	57,8	57,6	54,9
josta ylempi korkeakoulukoulutus	140 861	72 347	51,4	51,7	53,4	53,1	50,0
Yhteensä	596 350	249 812	41,9	41,3	41,8	40,8	38,0

Edellä olevasta taulukosta selviää, että perusasteen jälkeisen koulutuksen opiskelijoista vajaa puolet kävi töissä opiskelun ohessa. Korkeakouluopiskelijoista töissä oli yli puolet.

Työssäkäynti oli lähes yhtä yleistä kuin vuosi aiemmin. Lukio-opiskelijoita oli työssä hie-
man edellisvuotta vähemmän, ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen opiskeli-
joita jonkin verran enemmän ja ylempää korkeakoulututkintoa opiskelevia vähän vähemmän
kuin edellisenä vuonna. Työssäkäynnissä oli eroja koulutusaloittain. Eniten työssäkäyviä
opiskelijoita oli yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalla, 58 %. Humanistisen
ja kasvatusalan sekä sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan opiskelijoista kävi töissä 52 %. (Ti-
lastokeskus 2005.)

Kaikessa tuloharkinnassa määritellään tuloraja, jonka verran tuensaajalla voi olla muita tulo-
ja. Jos tulot ovat tulorajaa suuremmat, henkilö ei ole oikeutettu tukeen tai tukea vähenne-
tään. Jos tuki on jo maksettu, opiskelijalla on mahdollisuus palauttaa maksettu etuus vapaa-
ehtoisesti takaisin. Muussa tapauksessa kysymykseen tulee opintotuen takaisinperintä.

Taulukko 7. Opiskelijan vapaan tulon rajat (Kansaneläkelaitos 2005)

Tuki- kuu- kausia	Vapaa tulo eu- roa/vuosi	Tuki- kuu- kausia	Vapaa tulo eu- roa/vuosi
1	17 170	7	11 110
2	16 160	8	10 100
3	15 150	9	9 090
4	14 140	10	8 080
5	13 130	11	7 070
6	12 120	12	6 060

Vapaa tulo lasketaan siten, että jokaista tukikuukautta kohden tuloa
voi olla 505 euroa ja jokaista tuetonta kuukautta kohden 1 515 euroa. Opiskelija voi saada
vapaan tulonsa milloin vain kalenterivuoden aikana. (Kansaneläkelaitos 2005.)

2.5 Opintotuen takaisinperintä

Opintotuki on tarveharkintainen etuus, joka on tarkoitettu lähtökohtaisesti vain niille, jotka
sitä tarvitsevat. Opintotuen vapaalle tulolle on säädetty raja, jonka ylittämisen jälkeen liikaa
maksettu tuki peritään pääsääntöisesti takaisin. Kela tutkii verotietojen perusteella opiskeli-
joiden tulot ja ilmoittaa opiskelijalle vapaan tulon ylittymisestä. Vuositulomallin mukaisesti
jokaisen opintorahaa ja asumislisää nostavan opiskelijan on itse huolehdittava siitä, ettei

vapaan tulon raja ylity. Sellaiset tulot eivät kuitenkaan vaikuta vapaaseen tuloon, jotka opiskelija on saanut ennen opintojen aloituskuukautta tai valmistumiskuukauden jälkeen. (Suomen ylioppilaskuntien liitto 2005.)

Jos vapaa tulo ylittyy, opiskelijalle lähetetään takaisinperinnästä päätösehdotus. Sen saatuaan opiskelija voi 30 päivän kuluessa pyytää, että asia käsitellään uudelleen. Vapaamuotoisessa uudelleenkäsitteilypyynnössä opiskelija voi esimerkiksi selvittää opintojensa aloittamista edeltävät tai valmistumisen jälkeiset tulonsa. Uudelleenkäsitteilypyynnön perusteella opiskelijalle annetaan uusi takaisinperintäpäätös. Tähän päätöksen voi hakea muutosta opintotuen muutoksenhakulautakunnalta. Jos opiskelija ei tee uudelleenkäsitteilypyyntöä määräaikana, takaisinperintä pannaan täytäntöön päätösehdotuksen mukaisena. (Kansaneläkelaitos 2005.)

Kun opiskelijalta peritään takaisin opintotukea, hän voi neuvotella Kelan tai opintotukilautakunnan kanssa maksujärjestelyistä. Tällöin voidaan sopia eräpäivän siirrosta, maksukyvyyn mukaisesta osamaksusta tai takaisinperittävän määrän kuittaamisesta muusta Kelan maksamasta etuudesta. Kun opintorahaa on maksettu takaisin, Kela ilmoittaa takaisin maksun suoraan verottajalle, joka ottaa sen huomioon verotuksessa. Kela lähettää ilmoituksen myös tuensaajalle tiedoksi, jonka ei tarvitse tehdä mitään. Ilmoitus toimitetaan tuensaajalle vuosittain, ja kun koko perittävä opintoraha on maksettu takaisin. (Kansaneläkelaitos 2005.)

Tuloina vapaatulomallissa huomioidaan kaikki veronalaiset tulot, toimeentuloon tarkoitetut verottomat apurahat, harjoitteluajan palkat ja ulkomailta saadut tulot koko kalenterivuoden ajalta. Tulot on voinut saada milloin vain kalenterivuoden aikana. Vapaa tulo eli vuositulo-raja lasketaan kalenterivuoden aikaisten tukikuukausien ja tuettomien kuukausien lukumäärän perusteella. Jos omat tulot ovat yhtä suuret tai pienemmät kuin vapaan tulon määrä, tulot eivät vaikuta opintorahaan tai asumislisään. Tukikuukaudella tarkoitetaan siis kuukautta, jolta opiskelija on nostanut opintorajaa tai asumislisää tai molempia. Jos siis nostaa vain toista tukea (asumislisää tai opintorahaa) niin se lasketaan yhdeksi tukikuukaudeksi. Vuositulokuukaudeksi ei lasketa kuukautta, jolta opiskelija nostaa vain opintolainaa. (Suomen ylioppilaskuntien liitto 2005.)

Vapaa tulo lasketaan siten, että jokaista tukikuukautta kohden tuloa voi olla 505 euroa ja jokaista tuetonta kuukautta kohden 1515 euroa. Opiskelija voi vaikuttaa vapaaseen tuloonsa

estämällä tuen liikamaksun seuraavilla tavoilla:

- Hän ei hae tukea kaikille opiskelukuukausille
- Hän voi peruuttaa jo myönnetyn tuen halutuilta kuukausilta tai
- Hän voi palauttaa jo maksetun tuen seuraavan vuoden maaliskuun loppuun mennessä.

Taulukko 8. Takaisinperittävien opintoraha- ja asumislisäkuukausien määrät, kun vuositulot ylittävät vapaan tulon (Kansaneläkelaitos 2005)

Tulojen ylitys (euroa)	Tukikuukausia peritään	Tulojen ylitys (euroa)	Tukikuukausia peritään
170,01 - 1 010,00	1	6 060,01 - 7 070,00	7
1 010,01 - 2 020,00	2	7 070,01 - 8 080,00	8
2 020,01 - 3 030,00	3	8 080,01 - 9 090,00	9
3 030,01 - 4 040,00	4	9 090,01 - 10 100,00	10
4 040,01 - 5 050,00	5	10 100,01 - 11 110,00	11
5 050,01 - 6 060,00	6	11 110,01 -	12

Kela ei peri tukea takaisin mikäli ylitys on enintään 170 euroa. Jos ylitys on enemmän kuin 170 euroa, ylityksen jokaista alkavaa 1010 euroa kohden peritään takaisin yhden tukikuukauden opintoraha ja asumislisä. Takaisinperintä tehdään aikajärjestyksessä kalenterivuoden viimeisestä tukikuukaudesta alkaen. Opintotukea peritään takaisin enintään niin paljon kuin opintorahaa ja asumislisää on yhteensä tukivuodelta maksettu. Takaisinperittävään määrään lisätään 15 prosentin korotus, joka perustuu opintotukilakiin. Takaisinperintä ei palauta korkeakouluopiskelijan tukikuukausia uudelleen käytettäväksi. (Suomen ylioppilaskuntien liitto 2005.)

3 OPISKELIJAN ELÄMÄNHALLINTA

Tässä luvussa pohditaan ja käsitellään opiskelijan elämönhallintaa ja sen vaikutusta opintotuen takaisinperintään. Oman elämän hallinta alkaa jo varhaisesta lapsuutemme ajasta, vanhemmiltamme saamiemme elämänohjeiden perusteella, ja siihen ovat perimän kautta vaikuttaneet jo isovanhempamme antamalla elämisen perusteet meidän vanhemmillemme. Monta kertaa lapsuuden kodista lähdettäessä nämä elämänohjeet unohtuvat nuoruusvuosina yksilön itsenäistymisprosessin aikana, mutta annetut perusohjeet palautuvat mieleen iän karttuessa ja oman perheen sekä perheyhteisön vuorovaikutteisen kasvatuksen myötä. (Ikäheimonen, Vakkuri 2003, 118.)

Elämäntapaan ja yksilön elämänkulkuun vaikuttavat hänen tunteensa siitä, kuinka hän itse pystyy hallitsemaan omaa elämäänsä. Elämönhallinta on sosiaalipoliittinen käsite, joka tarkoittaa sekä yhteiskunnallisesti määräytyviä ulkoisia edellytyksiä, jotka luovat mahdollisuudet ja rajat yksilön toiminnalle, että sisäistä elämönhallintaa, yksilön tahtoa ja valmiuksia toimia tavoitteellisesti hyvinvointinsa edistämiseksi. (Aaltonen 1999, 204; Heiskanen 1997, 337.)

Elämönhallinnan ja elämäntavan käsitteistä alettiin puhua Suomessa 80 – luvulla. Elämönhallinta ja hyvinvointi ovatkin toisilleen läheisiä käsitteitä. Elämönhallinta, oman elämän koossa pitäminen, on yksilön hyvinvoinnissa keskeistä. Elämönhallinta ja hyvinvointi edellyttävät monenlaisia voimavaroja. Yhteiskunnan rooli on merkittävä erityisesti ulkoisten resurssien takaajana. Sosiaalipolitiikan tehtävänä onkin ensisijassa ihmisten elämönhallinnan parantaminen ja tukeminen. (Aaltonen 1999, 205.)

Ulkoisen elämänhallinta tarkoittaa ihmisen kykyä ohjata elämänsä kulkua, ilman että siihen ovat liiaksi vaikuttaneet hänestä riippumattomat tekijät. Sisäinen elämänhallinta puolestaan tarkoittaa sopeutumiskykyä, yksilön kykyä sopeutua elämänsä tapahtumiin. Sisäinen ja ulkoinen elämänhallinta tarvitsevat erilaisia tuen muotoja. (Raitasalo 1996, 77.)

Sukupolvi, sukupuoli, koulutus ja ammatti vaikuttavat mitä suurimmassa määrin ulkoiseen elämänhallintaan. Ulkoisen elämänhallinnan keskeisiä ja erittäin tärkeitä tekijöitä ovat aineellisesti ja henkisesti turvattu asema, aineellinen vauraus ja taloudellinen asema. Sisäinen elämänhallinta taas merkitsee, että ihminen, riippumatta siitä, mitä hänellä elämässä tapahtuu, kykenee sopeutumaan, ”katsomaan asioita parhain päin” ja sisällyttämään elämäänsä mitä dramaattisimpia tapahtumia. (Raitasalo 1996, 29.)

Elämänhallinnassa on kyse valinnan mahdollisuuksista, vaihtoehtoisista keinoista selviytyä erilaisissa elämäntilanteissa sekä arvoista. Kyse on yksilön kyvystä sopeutua, selviytyä ja kokea elämänsä merkitykselliseksi vaikeissakin elämäntilanteissa. (Aaltonen 1999, 206.)

Tutkimuksessa selvitettiin ja pohdittiin, vaikuttavatko nuoren opiskelijan elämänhallinta ja käyttäytyminen opintotuen takaisinperittävien määrien jatkuvaan kasvuun. Onko kyse välipitämättömyydestä, negatiivisesta asenteesta vai huolimattomuudesta? Miten nuoret yleensä suhtautuvat opintotuen tulovalvontaan liittyviin asioihin? Onko Kansaneläkelaitos tiedottanut asioista riittävästi ja ymmärrettävästi? Ovatko saadut päätökset opiskelijan näkökulmasta selkeitä?

3.1 Elämän strateginen suunnittelu

Elämä on täynnä muutoksia ja valintoja. Nuorilla tulisi olla omasta elämästään kokonaisvaltainen käsitys, joka perustuu siihen, mitä he haluavat ja mitä toisaalta uskovat pystyvänsä antamaan muille. Olennaista on kuitenkin ottaa huomioon, että me kaikki elämme yhteisössä ja ympäristössä. Meillä kaikilla on vastuu myös niiden kehittämisestä itsemme ohella. Tämä merkitsee antamista, työtä ja toimintaa. Voidakseen pysyä tasapainoisena ihminen tarvitsee tunteen, että on merkityksellinen. Elämää ei voi perustaa itsekkyydelle. (Ikäheimonen, Vakkuri 2003, 9.)

Elämä ei ole sotaa, vaikka se saattaa siltä vaikuttaakin. Ihmiset eivät halua löytää vastustajia vaan ystäviä. Kuitenkin monet asiayhteydet ja lainalaisuudet, jotka ovat tyypillisiä eri strategioille, vallitsevat – tai niiden tulisi vallita – myös nuoren elämässä. Strategian tärkein edellytys on tosiasioihin ja aikaan perustuva suunnittelu, jota seuraa toimeenpano ja toiminta. Suunnitelmat ilman toimeenpanemista ovat hyödyttömiä, ja toiminta ilman suunnitelmallisuutta on yleensä hedelmätöntä ja joskus vaarallista. (Ikäheimonen, Vakkuri 2003, 8.)

Ellei ihmisellä ole omaa elämäänsä koskevia reittisuunnitelmia, on samantekevää, minkä suunnan ja tien hän valitsee. Sattumanvaraisuus tuo harvoin mukanaan ihmisen itsensä kannalta parhaan mahdollisen tuloksen. Kokonaisvaltainen näkemys hyväksyy muutosten mahdollisuuden. Ei voi toisin ollakaan, koska yhteisö ja fyysinen elinympäristö muuttuvat jatkuvasti. Ihminen itsekin muuttuu elämänsä aikana monella tavoin henkisesti ja fyysisesti. Kokemusta elämän todellisuudesta karttuu onnistumisten ja epäonnistumisten kautta. (Ikäheimonen, Vakkuri 2003, 9.)

Nuorilla ei voi olla yhtä elämänsuunnitelmaa eikä sellaista tilannetta, jossa he ajattelevat kaiken valmiiksi elämänsuunnitelmassaan ja sitten eivät enää palaa asiaan. Heidän on jatkuvasti tarkkailtava ja suunniteltava elämäänsä aina elämän loppuun asti. Aivan eri asia on sitten, pysyvätkö elämänarvot samoina koko elämän ajan. (Ikäheimonen, Vakkuri 2003, 9.)

Opintotuen tulovalvonta on tulevaisuutta koskeva asia. Saadut opintorahat ja ansiotulot huomioidaan opintotuen tulovalvonnassa vasta kahden vuoden kuluttua. Osaavatko opiskelijat ottaa tämän asian huomioon tällä hetkellä ja miten se näkyy heidän tulevaisuuden suunnitelmissaan?

3.2 Strategiset valinnat ja päätöksenteko

Nuori yksilönä ja nuori yhteisössä joutuu jatkuvasti valitsemaan eri vaihtoehtojen välillä. Joudumme tekemään ratkaisuja, joilla saattaa olla hyvin suuri merkitys tulevalle elämällemme. Osa valinnoista tapahtuu tietoisesti, osa lähes tiedostamattomasti asiaa sen enempää ajattelematta, kokemuksen ja vaistojen varassa. (Ikäheimonen, Vakkuri 2003, 17.)

Ihmiset käyttävät vain murto-osan mahdollisuuksistaan ja kyvyistään omassa elämässään ja saavuttavat vain pienen osan siitä elämän tyytyväisyydestä, johon voisivat päästä. Syynä on se, että ihmiset eivät kypsyessään aikuiselämään eivätkä myöhemmin sen varrella todella pysähdy ajattelemaan, mitä haluavat elämältä ja miten käyttäisivät voimavaransa päästäkseen sitä kohti, mitä he tavoittelevat. Elämä muotoutuu sellaiseksi, mitä tehdään ja mitä jätetään tekemättä. (Ikäheimonen, Vakkuri 2003, 18.)

Ihmisten tulee ymmärtää, että älyn ja järjen käyttämisen lisäksi tarvitaan myös tunnetta. On annettava tilaa omille tunteille. Elämä on sekä vakavia asioita että leikkiä. Täällä eletään vain yhden ainoan kerran. Aika rientää, hetket kuluvat eivätkä toistu enää samanlaisina. Paljon on ihmisen itsensä päätettävissä. Paljon pystytään suunnittelemaan etukäteen, mutta miten paljon siitä pystytään toteuttamaan? (Ikäheimonen, Vakkuri 2003, 19.)

Ihmiset pelkäävät muutoksia. Sen vuoksi samoja asioita tehdään uudelleen ja uudelleen ja ajatellaan jatkuvasti samalla tavalla. Takana on pelkoa ja mukavuudenhalua. Asenne estää ihmistä löytämästä niitä uudenlaisia voimavaroja, joita jokaisessa on, mutta jotka hänen itsensä on löydettävä. Ihminen on monessa suhteessa voimakkaampi kuin hän tietää olevansa. Uskaltamalla ajatella aikaisempaan nähden uudella tavalla ja alkamalla vakavasti suunnitella sitä jäljellä olevaa elämää, jonka määrää ei edes tiedetä, lisätään tietoisuutta siitä, millainen sisin todella on. Kuitenkin ihminen jää aina itselleen tietystä määrin arvoitukseksi. Tämä on hyvä tiedostaa myös siitä syystä, että pystytään antamaan anteeksi itselleen sellaisia virheitä ja sellaista käyttäytymistä, joka ihmiselle itselleen on yllätys. (Ikäheimonen, Vakkuri 2003, 24.)

Jokaisen tulisi jättää itselleen enemmän aikaa ja pysähtyä miettimään oman elämän tarkoitusta ja hallintaa sekä läheiset että ympäristö huomioon ottaen. Nuori ei aina voi täydellisesti hallita omaa elämäänsä, vaan tarvitsee siihen läheistensä ja ystävöverkostonsa tukea esimerkiksi omien vanhempiensa apua. Joustavasti mietitty elämän strateginen hallinta luo valoisamman tulevaisuuden. (Ikäheimonen, Vakkuri 2003, 24.)

3.3 Asenteet, motiivit ja käyttäytyminen päätöksenteossa

Ihminen pyrkii luokittelemaan ympäristönsä ilmiöitä ja arvioi ne yleensä positiivisiksi tai negatiivisiksi. Pysyvää arviointitapaa kutsutaan asenteeksi. Asenne voidaan määritellä myös suhteellisen pysyväksi toimintavalmiudeksi, joka ilmenee sekä kognitiivisena eli tavoitteellisenä toimintana tai emotionaalisenä eli tunneperäisenä kokemuksena. Asenne voi ilmetä myös tekona, elleivät sosiaaliset tekijät tai tilannetekijät sitä estä. (Himberg, Laakso, Peltola, Vidjeskog 1997, 133.)

Asenteet ovat niitä yksilön skeemoja eli yksilön sisäisiä tieto- ja tunnerakenteita, jotka helpottavat tiedon valikointia, luokittelua ja järjestämistä sekä helpottavat tiedon mieleenpalaamista. Lisäksi yksilö toteuttaa asenteillaan myös maailmankuvaansa liittyviä arvoja. Arvolla tarkoitetaan jotain abstraktia tavoitetta, johon ihminen pyrkii tai jota hän pitää hyvänä. Arvoja voivat olla esimerkiksi oikeudenmukaisuus ja rehellisyys. (Himberg, Laakso, Peltola, Vidjeskog 1997, 134.)

Asenteen muodostamisperusteena voi olla myös hyödyntavoittelu. Yksilö saattaa omaksua uusia asenteita, jos nämä auttavat saavuttamaan jonkin konkreettisen tavoitteen. Tällaiset asenteet ovat yksilön toimintatapoja ja ne ovat helpommin muutettavissa kuin arvoihin liittyvät asenteet. Osa yksilön asenteista pohjautuu hänen kokemuksiinsa ja osa asenteista opitaan mallioppimisen tuloksena. Nuoruudessa ystävät ja joukkotiedotusvälineet vaikuttavat merkittävästi asenteiden kehittymiseen. (Himberg, Laakso, Peltola, Vidjeskog 1997, 134, 137.) Näillä eri tavalla opituilla tai kokemuksen kautta saaduilla asenteilla voi olla vaikutusta sekä yksilön käyttäytymiseen että päätöksentekoon.

Motiivi on vaikutin eli toiminnan psyykinen syy, joka ilmenee yksilöllisinä haluina, toiveina ja tarpeina. Motiivien muodostama kokonaistilaa, joka ohjaa toimintaa tiettyyn päämäärään, kutsutaan motivaatioksi. Ihmisten toiminta selitetään tavallisesti sisäisten vaikuttimien eli motiivien aiheuttamaksi. (Himberg, Laakso, Peltola 1997, 74.) Asenteet, motiivit ja arvot ohjaavat yksilön käyttäytymistä ja tapaa toimia. Jos asenne on negatiivinen, eikä ihminen löydä asialle riittäviä tai hyviä motiiveja, käyttäytyminen on yleensä välinpitämätöntä.

Tutkimuksessa pohdittiin asenteiden, motiivien ja arvojen vaikutusta ihmisen käyttäytymiseen. Vaikuttavatko nämä asiat siihen, miten opiskelijat suhtautuvat opintotukijärjestelmään ja opintotuen tulovalvontaan ja takaisinperintään? Mikä koetaan yleensä tärkeäksi?

Yksilön toiminta syntyy yleensä ihmisen ja ympäristön välisestä vuorovaikutuksesta ja toimintaan on aina jokin syy. Se suuntautuu jotain tiettyä tavoitetta tai päämäärää kohti. Ihminen ei aina pysty kuitenkaan tiedostamaan toimintansa syitä ja tavoitteita. Ihmisen toimintaa ja käyttäytymistä ohjaavat hänen asenteensa ja arvonsa. Tässä tutkimuksessa selvitettiin etenkin asenteiden vaikutusta opiskelijoiden suhtautumiseen opintotukijärjestelmää sekä opintotuen tulovalvontaa ja takaisinperintää kohtaan.

Opintotuen tulovalvonta huolehtii siitä, ettei Kelan maksamia etuuksia voida käyttää väärin. Kun opintotuen tarkoituksena on nimenomaan taata opiskeluaikainen perusturva ja opintotuki on lähtökohtaisesti tarkoitettu niille, jotka sitä todella tarvitsevat, Kelan tehtävänä on valvoa opiskeluaikaisia tuloja ja opiskelijan itse ansaittuja ansiotuloja. Oletetaan, että opintotuki takaa perusturvan ja toimeentulon opiskeluaikana, mutta opiskelijalla on mahdollisuus kuitenkin ansaita lisätuloa kohtuuden rajoissa ja opintotuen tulorajan puitteissa.

Kun opiskelija löytää itselleen mielekkään ja itseään kiinnostavan työn, ajatteleeko opiskelija siinä vaiheessa Kelan asettamaa opintotuen tulorajaa ja tulovalvontaa vai tehdäänkö työtä niin paljon kuin mahdollista.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Opintotuen tulovalvonnan ja takaisinperinnän jatkuva kasvu on valtakunnallinen ongelma, johon kukaan ei ole pystynyt antamaan suoraa vastausta. Tilastoissa näkyvät opintotuen takaisinperittävät määrät, mutta varsinaisia syitä on kysyttävä opiskelijoilta itseltään. Opintotuen takaisinperittävät määrät kasvavat vuosi vuodelta. Tutkimuksen tehtävä ja tarkoitus oli selvittää Sotkamon Kansaneläkelaitoksen toimeksiannosta opiskelijoiden elämönhallinnan, asenteen ja käyttäytymisen perusteella syitä opintotuen vapaaehtoisten palautuksien sekä takaisinperittävien määrrien jatkuvaan kasvuun ja tulovalvontaan liittyviin ongelmiin.

Taulukko 9. Opintotuen takaisinperittävät määrät henkilöinä ja euroina vuosina 1999 - 2003 (Kansaneläkelaitos 2005)

Tulovalvontavuosi	2003	2002	2001	2000	1999
Opintotuen saajat, henkilöä	328 987	329 086	337 660	336 481	340 312
Takaisinperinnän päätösehdotus annettiin henkilölle	31 393	30 510	28 380	27 438	22 505
Takaisinperittävät määrät, milj. euroa	33,3	31,9	28,5	26,8	21,6

Tutkimus toteutettiin laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena Kajaanin ammattikorkeakoulussa syksyllä 2005. Tutkimusmenetelmänä käytettiin ns. focusryhmätutkimusta eli kvalitatiivista ryhmäkeskustelua. Tutkimusta varten Kajaanin ammattikorkeakoulun opiskelijoille lähetettiin sähköpostia ja selvitettiin halukkuutta osallistua tutkimukseen. Alun perin tutkimukseen oli tarkoitus saada vähintään yhdeksän opiskelijaa, jotka jaettaisiin kolmeen

eri ryhmään sen mukaan onko heillä takaisinperittäviä määriä paljon, jonkin verran vai ei lainkaan. Tutkimukseen osallistui kuusi Kajaanin ammattikorkeakoulun eri koulutusalojen opiskelijaa, jotka jaettiin kahteen kolmen henkilön ryhmään. Tutkittavat jaettiin ryhmiin sen mukaan, oliko tutkittavalla takaisinperittäviä määriä vai ei. Ryhmäkeskustelun, toisten mielipiteiden ja kommenttien avulla selvitettiin syitä korkeakouluopiskelijoiden opintotuen takaisinperittävien määrien jatkuvaan kasvuun.

4.1 Laadullinen tutkimus

Eskolan ja Suorannan mukaan suomalaisessa yhteiskunta- ja kasvatustieteellisessä keskustelussa on ollut melko yleistä käyttää synonyymeina käsitteitä laadulliset, pehmeät ja kvalitatiiviset menetelmät. Tosin termien tausta ja alkuperäinen merkitys poikkeavat jonkin verran toisistaan. On vaara, että pehmeät menetelmät nähdään myös tieteelliseltä tasoltaan pehmeämpinä ja vähemmän tieteellisinä kuin tilastolliset menetelmät. Toisaalta laadullista tutkimusta saatetaan pitää myös määrällistä laadukkaampana tutkimuksena. (Eskola & Suoranta 2000, 13.)

Eskolan ja Suorannan kirjassa kerrotaan, että vastakkainasettelu kvalitatiiviset vs. kvantitatiiviset menetelmät on sekä turha että harhaanjohtava silloin, kun sen avulla keskustellaan tutkimuksen hyvydestä ja huonoudesta. Tärkeintä on tehdä tutkimusta - ja mieluummin hyvää tutkimusta – erilaisilla, asianomaiseen ongelmaan sopivilla menetelmillä. Yksi tutkimusopetuksen ratkaistava ongelma koskeekin juuri kysymystä siitä, lähteäkö menetelmistä vai ilmiöistä. Koska kysymys on empiirisen ilmiön tutkimisesta, on laadullisia menetelmiä pidettävä työkaluina ja korostettava kohdeilmiön käsitteellisen pohdinnan merkitystä. (Eskola & Suoranta 2000, 14 - 15.)

Tuomen & Sarajärven mielestä laadullista tutkimusta on mielekästä kutsua ymmärtäväksi tutkimukseksi, koska perinteiden erottelu perustuu tietämisen tapaan: ilmiötä voi joko ymmärtää tai selittää. Tavallisessa kielenkäytössä ei eroteta selvästi sanoja ”selittää” ja ”ymmärtää”. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 27.)

Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran mukaan lähtökohtana kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen. Tähän sisältyy ajatus, että todellisuus on

moninainen. Tutkimuksessa on kuitenkin otettava huomioon, että todellisuutta ei voi jakaa osiin. Tapahtumat liittyvä toinen toisiinsa ja siten vaikuttavat siihen, että niiden kautta on mahdollisuus löytää monenlaisia suhteita. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään tutki- maan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti ja löytämään sekä paljastamaan tosiasioita jo olemassa oleviin väittämiin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 152.)

4.2 Aineiston hankinta ja focusryhmätutkimus eli ryhmäkeskustelu

Laadullisen tutkimuksen yleisimmät aineistonkeruumenetelmät ovat haastattelu, kysely, havainnointi ja erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto. Niitä voidaan käyttää joko vaihto- ehtoisina, rinnakkain tai eri tavoin yhdisteltynä tutkittavan ongelman ja myös tutkimus- resurssien mukaan. Tutkittaessa selvää orientoivaa käyttäytymistä eli erilaisia aikomuksia käyttäytyä jollain tavalla, on kysymiseen perustuva aineistonkeruumenetelmä sovelia. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 73.)

Suomessa yleisin tapa kerätä laadullista aineistoa lienee haastattelu. Haastattelu sinänsä ei kuulu pelkästään kvalitatiiviseen tutkimukseen, sen avulla voidaan yhtä hyvin kerätä kvanti- tatiivista aineistoa. Haastattelun tavoite on selvittää se, mitä jollakulla on mielessään. Haas- tattelu on eräänlaista keskustelua, joka tosin tapahtuu tutkijan aloitteesta ja on hänen johdat- telemaansa. Haastattelun idea on hyvin yksinkertainen ja järkevä. Kun haluamme tietää jo- tain ihmisestä – mitä hän ajattelee, minkälaisia motiiveja hänellä on jne. – niin miksi emme kysyisi sitä häneltä suoraan? Perinteisestä kysymys – vastaus – haastattelusta on yhä enem- män siirrytty keskustelunomaisempiin haastattelutyyppeihin. (Eskola & Suoranta 2000, 85.)

Laadullisessa tutkimuksessa yhtenä haastattelutyypinä käytetään myös ryhmäkeskustelua. Ryhmäkeskustelu tuottaa aivan erilaista tutkimusaineistoa. Varsinkin, jos kyseessä on luon- nollinen ryhmä, osallistujat soveltavat siihen myös arkielämästä tuttua ryhmän vuorovaiku- tustilanteen kehystä. Tällaisessa tilanteessa keskustelu kiertyy sen ympärille, mikä yksilöille on yhteistä ryhmän jäseninä, kun taas yksilölliset eroavaisuudet ja subjektiiviset henkilökoh- taiset tuntemukset suodattuvat pois. Keskustelu ei jää vain haastattelijan ja haastateltavan väliseksi kysymys-vastaus – peliksi vaan tutkija jää ajoittain kysymyksineen sivuun ja ryh- män jäsenet alkavat kysellä asioita toisiltaan, pohtia ryhmälle ominaista suhtautumistapaa ja ehkä kiistellä tulkinnoista. Tällöin tutkijalla on mahdollisuus nähdä, kuulla ja eritellä sellais-

ta, mikä ei yksilöhaastattelussa ole mahdollista: niitä termejä, käsitteitä, hahmottamistapoja ja argumentaatiostruktuureja, joiden puitteissa ryhmä toimii ja ajattelee kulttuurisena ryhmänä. (Alasuutari 1999, 151 - 152.)

Focusryhmät eli ryhmäkeskustelut ovat tilaisuuksia, joissa ihmiset vaihtavat keskenään kokemuksia, tunteita ja mielipiteitä ohjaavan tutkijan valvonnassa. Keskustelu etenee tietyn keskustelurungon mukaisesti, rungon ulkopuolelta esiin tulevien asioiden täydentäessä keskustelua. Tutkija tarkkailee teeman kannalta tärkeitä asioita ja ohjaa ryhmää täydentämään niitä. Tutkijan tulee luoda ilmapiiri, joka on vapaa ja rentouttava. (Solatie 2001, 10.)

Kvalitatiivinen tutkimus ja focusryhmät antavat syvällisemmän kuvan ihmisistä ja heidän käyttäytymisestään. Focusryhmien hyviä puolia ovat, että ne mahdollistavat ihmisten käyttäytymisen ymmärtämisen ja haastateltavat tuottavat vastaukset omaehtoisesti, omalla kielellään heille itselleen tärkeistä asioista. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei aseteta sanoja haastateltavan suuhun, eikä hänelle tyrkytetä valmiiksi päätettyä vastausrakennetta vaan vastaukset syntyvät hänen oman kokemusmaailmansa perusteella. (Solatie 2001, 12.)

Focusryhminen rikkaus on siis tutkimusmenetelmän moniulotteisuudessa, strukturoimattomuudessa ja joustavuudessa. Haastateltavien vastaukset tarjoavat koko ajan mahdollisuuden tarkentavien kysymysten tekemiseen. Koska tutkimus kehittyy koko projektin aikana, on lopputulos paras mahdollinen. Focusryhmät ovat kokonaisuudessaan nopea ja tehokas tiedonkeruumenetelmä. Niiden avulla on mahdollisuus oppia ymmärtämään ihmisten käyttäytymisen taustalla olevia syitä. (Solatie 2001, 12, 16 – 17.)

4.3 Luotettavuus ja pätevyys

Eskolan ja Suorannan mukaan laadullisessa tutkimuksessa arviointi pelkistyy kysymykseksi tutkimusprosessin luotettavuudesta. Kvalitatiivista tutkimusta lukee yleensä aina sillä mielellä, että löytyyköhän siitä jotain sellaista – kutsutaan sitä sitten totuudeksi tai ei – jonka voisi itsekkin allekirjoittaa. Tutkimuksessa kerrotut tapahtumat ovat jollain lailla omakohtaisesti tuttuja ja oma kokemus voi ne vahvistaa. Kysymys on siis kokemusmaailmoiden yhtenevyydestä. (Eskola & Suoranta 2000, 210.)

Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on tutkijan avoin subjektiviteetti ja sen myöntäminen, että tutkija on tutkimuksensa keskeinen tutkimusväline. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pääasiallisin luotettavuuden kriteeri onkin tutkija itse ja näin ollen luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia. Kvalitatiiviset tutkimusraportit ovat yleensä paljon henkilökohtaisempia, tutkijan omaa pohdintaa sisältäviä, kuin kvantitatiiviset tutkimukset. (Eskola & Suoranta 2000, 210.)

Tehtyä tutkimusta voidaan pitää luotettavana ja pätevänä, koska tulokset pohjautuvat haastateltavien omiin kokemuksiin, havaintoihin ja ajatuksiin. Tutkimus oli luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedon hankintaa, ja aineisto kerättiin luonnollisissa, todellisissa tilanteissa. Tutkimuksessa luotettiin enemmän omiin havaintoihin ja keskusteluihin haastateltavien kanssa kuin mittausvälineillä hankittuihin tietoihin. Lisäksi tutkimuksessa pyrittiin saamaan odottamattomia ja uusia näkökulmia tutkimusongelman ratkaisemiseksi. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 155.)

4.4 Tutkimustulokset

Tutkimus tehtiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena Kajaanin ammattikorkeakoulussa syksyllä 2005. Tutkimusmuotona käytettiin focusryhmätutkimusta eli ryhmäkeskustelua. Tutkimukseen osallistui yhteensä kuusi korkeakouluopiskelijaa Kajaanin ammattikorkeakoulun eri koulutusaloilta. Opiskelijat haastateltiin kahdessa eri ryhmässä. Kumpikin ryhmä koostui kolmesta haastateltavasta korkeakouluopiskelijasta. Toisen ryhmän haastateltavilla opiskelijoilla oli kokemuksia Kansaneläkelaitoksen opintotuen tulovalvonnasta ja siitä johtuvasta takaisinperinnästä. Toinen ryhmä muodostui niistä korkeakouluopiskelijoista, joilla ei ollut omakohtaista kokemusta opintotuen tulovalvonnasta ja siitä johtuvasta takaisinperinnästä.

Molemmat ryhmäkeskustelut käytiin Kajaanin ammattikorkeakoulun pienessä neuvotteluhuoneessa leppoisasti ja mukavasti kahvikupin ääressä. Haastateltaville esitettiin kysymyksiä valmiin kysymysrunгон pohjalta (Liite 3) ja vastauksista osa kirjattiin jo haastattelutilanteessa paperille ylös. Molemmat haastattelutilanteet kestivät noin tunnin. Koko keskustelu nauhoitettiin ja aineisto kuunneltiin myöhemmin useaan kertaan. Tämän tutkimuksen tutkimustulokset on saatu nauhoitetun aineiston sekä kirjoitettujen muistiinpanojen pohjalta.

Haastateltaville opiskelijoille esitettiin opintotuen tulovalvontaan ja takaisinperintään liittyviä kysymyksiä etukäteen ja valmiiksi suunnitellun kysymysrungon pohjalta. Haastateltavilta kysyttiin korkeakouluopiskelijoiden työssäkäynnistä, opintojen rahoittamisesta sekä yleisesti opintotukijärjestelmästä ja opintotukipäätöksistä. Esitettyjen kysymysten pohjalta syntyi keskustelua, josta nousi esiin opiskelijoiden omakohtaisia sekä muiden korkeakouluopiskelijoiden keskuudessa syntyneitä kokemuksia opintotuen tulovalvonnasta ja siihen liittyvistä ongelmista. Keskustelu oli avointa ja sieltä nousi esiin monia tutkimusongelmaan liittyviä asioita sekä paljon myös parannusehdotuksia opintotukijärjestelmään ja sen kehittämiseen.

4.4.1 Korkeakouluopiskelijoiden työssäkäynti ja opintojen rahoitus

Tutkimuksessa esitettyjen kysymysten perusteella korkeakouluopiskelijoiden työssäkäyntiä voidaan pitää yleisenä. Kaikki haastateltavat opiskelijat kävivät työssä opintojen ohessa. Lisäksi keskustelussa nousi esiin, että haastateltavien opiskelijoiden omalla koulutusallalla työssäkäynti opiskelujen ohessa on yleistä. Työtä tehdään viikonloppuisin, iltaisin, lomaaikoina sekä kesäisin. Työ on epäsäännöllistä ja osa-aikaista, mutta se on opiskelijan opintojen rahoittamisen kannalta erittäin tärkeää. Tutkimus osoitti sen, että pelkällä opintotuella opiskelija ei pysty opintojaan rahoittamaan. Opiskelijoiden mielestä opintotuki riittää vain pakollisiin menoihin, kuten vuokraan. Haastattelussa heräsi myös mielenkiintoinen kysymys siitä, miten opintotuki riittää esimerkiksi Helsingissä asuvilla opiskelijoilla, jossa vuokrataso ja elinkustannukset ovat huomattavasti suuremmat kuin pohjoisessa Suomessa.

Myös tutkija Taru Berndtson on perehtynyt opiskelijoiden työssäkäyntiin opiskelujen ohella. Hän kertoo, että työtulot täydentävät joka toisen korkeakouluopiskelijan kukkaroa. Tärkeä syy työntekoon opiskeluaikana on myös työkokemuksen saaminen. Berndtsonin mukaan joka kymmenes opiskelija rahoittaa työansioillaan opintonsa kokonaan. Pääkaupunkiseudulla tulojen mediaani on huomattavasti muuta maata suurempi. Pienessä kaupungissa, joissa töitä ei välttämättä ole tarjolla, opiskelijoiden tarve nostaa lainaa kasvaa. Opiskelijat työskentelevät täydentääkseen opintorahan ja asumislisän ohessa toimeentuloaan ja välttääkseen opintolainan nostamista. (Holopainen 2005, 23.)

Opintolainan nostaminen herätti haastateltavien opiskelijoiden keskuudessa runsasta keskustelua. Lainaa ei yleisesti haluta ottaa, koska se koetaan velkana ja se on maksettava joskus takaisin. Opintolainaa on kuitenkin jouduttu nostamaan siinä vaiheessa, kun opiskelija on saanut Kansaneläkelaitokselta opintotukeen liittyvän takaisinperintäpäätöksen ja takaisinmaksuehdotuksen. Opintolaina ikään kuin käytetään tässä vaiheessa opintotuen takaisinperittävien määrien maksuun. Opintolainan nostamista ei pidetty yleisesti kuitenkaan hyvänä vaihtoehtona rahoittaa opintoja, se koettiin ns. viimeisenä oljenkortena ja yleisesti se nostetaan vasta siinä vaiheessa, kun on pakko tai se käytetään johonkin muihin kuin opiskeluihin liittyviin menoihin.

Berndtsonin tekemässä tutkimuksessa selviää, että 40 prosenttia opiskelijoista on nostanut jossain opiskeluvaiheessaan opintolainaa. Lainaa nostaneet käyttävät sitä sekä elin- ja ruokakustannuksiin että isoihin hankintoihin, kuten lomamatkoihin, vaihto-opiskeluun ulkomailla ja tietokoneisiin. (Holopainen 2005, 23.)

Ryhmäkeskusteluissa nousi esiin, että yleisesti korkeakouluopiskelijat haluavat rahoittaa opintonsa omin avuin. Haastateltavien keskuudessa omin avuin toimeentuloa pidettiin tärkeänä. Vanhemmilta ei enää tässä elämän vaiheessa haluta rahallista avustusta, vaan opiskelijat haluavat tulla toimeen itsenäisesti ja omilla rahoillaan. Vanhempien rahallista avustusta pidetään yleisesti viimeisenä rahoitusmuotona ja turvana, jos mitkään muut opintojen rahoitusvaihtoehdot eivät riitä. Kun opiskelijat eivät halua nostaa opintolainaa tai pyytää rahallista avustusta omilta vanhemmiltaan, niin ainoaksi opintojen rahoitusvaihtoehdoksi opintotuen lisäksi jää työssäkäynti. Vaikka opiskelun ja työssäkäynnin yhdistäminen voi olla hankalaa ja henkisesti raskasta, opiskelijat ovat kokeneet asian tottumis- ja asennoitumiskysymykseksi. Kuitenkin opiskelun ja työssäkäynnin yhdistäminen voi tuottaa myös vaikeuksia. Opinnot voivat viivästyä työssäkäynnin takia, kun työssäkäynti koetaan opiskelua tärkeämmäksi.

Berndtsonin tekemän tutkimuksen mukaan myös vanhempien taloudelliset avustukset auttavat opiskelijoiden toimeentuloa. Vanhempien antama tuki oli keskimäärin 100 euroa kuukaudessa. Suurin osa korkeakouluopiskelijoista tulee vähintään kohtuullisesti toimeen. Opiskelijoiden toimeentuloa helpottavat myös edullinen opiskelijaruokailu ja muut opintoetuedet. (Holopainen 2005, 23.)

Vaikka työssäkäynti on monen korkeakouluopiskelijan mielestä opintotuen lisäksi ainut vaihtoehto rahoittaa opinnot, se koetaan elämän laatua parantavana tekijänä ja erilaisten mahdollisuuksien lisääjänä. Esimerkiksi vapaa-ajanvietto- sekä harrastusmahdollisuudet kasvavat, kun opiskelijan tulotaso nousee ja käytettävissä olevat rahat lisääntyvät. Vaikka opiskelu ja työssäkäynti ei aina olekaan helppoa, se kuitenkin antaa opiskelijalle myös uusia mahdollisuuksia työmarkkinoilla ja tulevaisuudessa. Kun opiskelija tottuu parempaan tulotason ja hän ansaitsee enemmän, ei vanhaan ”niukkaan opiskelijaelämään” enää haluta palata takaisin.

Erityisesti niiden korkeakouluopiskelijoiden keskuudessa, jotka ovat joutuneet maksamaan opintotukia takaisin Kelalle, havaittiin, että työtarjojousia otetaan helpommin vastaan ja ollaan jopa liian joustavia työssäkäynnin suhteen. Liian työssäkäynnistä opiskelujen ohella syntyy takaisinperintöjä, jotka voivat aiheuttaa jatkuvan kierteen, ns. ”oravanpyörän”. Opiskelija joutuu käymään entistä enemmän töissä tai jopa nostamaan opintolainaa, jotta pystyisi maksamaan perityt ja aiheettomasti maksetut opintotuet takaisin Kelalle. Tämä kierre voi kestää jopa vuosia ja siitä on vaikea päästä pois ja palata ”nollapisteeseen”.

Molempien ryhmien keskuudessa nousi esiin lähes samanlaisia ajatuksia ja kokemuksia opintojen ohella työssäkäynnistä sekä opintojen rahoittamisesta. Työssäkäyntiä pidettiin tärkeänä ja merkittävänä tekijänä. Opintojen rahoittamisesta ei ollut ryhmien välillä juuri eroa. Opinnot halutaan rahoittaa itsenäisesti ja omin avuin. Ryhmien kokemukset opiskelujen ohella työssäkäynnistä erosivat siinä, että sen ryhmän haastateltavat korkeakouluopiskelijat, joilla oli kokemuksia opintotuen tulovalvonnasta ja takaisinperinnästä, saattoivat käydä työssä jopa kuusi kertaa viikossa. Toisen ryhmän haastateltavat korkeakouluopiskelijat, joilla ei ollut kokemuksia opintotuen takaisinperinnästä, työskentelivät vain lähinnä viikonloppuisin ja loma-aikoina. Yleisesti voidaan todeta, että siinä vaiheessa, kun työssäkäyntiä pidetään tärkeämpänä kuin opiskelua ja työssäkäyntikerrat lisääntyvät, syntyvät vaikeudet tarkkailla ja ennakoida omia työtuloja. Nopeita työtarjojousia otetaan vastaan erityisesti niiden korkeakouluopiskelijoiden keskuudessa, jotka ovat juuri liian suurien tulojen takia joutuneet maksamaan opintotukia takaisin.

4.4.2 Korkeakouluopiskelijoiden kokemuksia tulovalvonnasta ja takaisinperinnästä

Tutkimuksessa haastateltavilta korkeakouluopiskelijoilta kysyttiin tulovalvonnan ja takaisinperinnän käsitettä sekä näiden käsitteiden ymmärrettävyyttä ja oikeudenmukaisuutta. Lisäksi haastateltavilta opiskelijoilta kysyttiin Kansaneläkelaitokselta saatujen opintotukipäätösten selkeyttä ja sitä, ymmärretäänkö, mitä opintotukipäätös sisältää. Haastateltavien kanssa keskusteltiin myös Kansaneläkelaitoksen opintotukeen liittyvistä esitteistä ja tiedottamisesta yleensä. Ovatko opintotukipäätökset yleensä selkeitä ja ymmärrettäviä sekä tiedotetaanko opintotukeen liittyvistä asioista riittävästi?

Haastateltavilta korkeakouluopiskelijoilta tiedusteltiin omia kokemuksia opintotuen tulovalvonnasta ja takaisinperinnästä ja sitä, mistä johtuvat tulovalvontaan ja takaisinperintään liittyvät ongelmat sekä takaisinperittävien määrien jatkuva kasvu. Miten korkeakouluopiskelijat itse huolehtivat opintotuen tulovalvontaan liittyvästä tulorajasta ja miten asiaan yleensä suhtaudutaan?

Haastateltavat korkeakouluopiskelijat, joilla ei ollut ongelmia opintotuen tulovalvonnan ja takaisinperinnän kanssa, olivat itse ottaneet selvää opintotuen tulovalvonnasta ja siihen liittyvästä tulorajasta. Heille myös tulovalvonta käsitteenä oli selvä. Yleisesti ottaen voidaan todeta, että työssäkäyvät opiskelijat, joilla ei ole opintotuen tulovalvonnan kanssa ongelmia, ottavat itse selvää asioista, huolehtivat, ettei tuloraja ylity ja ennakoivat omia tuloja sekä ovat kiinnostuneita omista opintotukiasioistaan. Heillä on havaittavissa omaa elämänhallintaa. Heillä on kykyjä ja keinoja tarkkailla omaa elämäänsä, jotta välttyään opintotuen takaisinperinnästä. Molempien ryhmien haastateltavien opiskelijoiden mielestä opintotuen tulovalvontaan ja takaisinperintään liittyvät ongelmat johtuvat opiskelijoiden omasta suhtautumisesta ja asenteesta asiaa kohtaan.

Niille haastateltaville korkeakouluopiskelijoille, jotka olivat joutuneet maksamaan Kansaneläkelaitokselle takaisin opintotukia, tulovalvonta ja takaisinperintä olivat epäselviä käsitteitä. Ryhmäkeskustelussa nousi myös esiin, että asioista kiinnostutaan ja otetaan vasta siinä vaiheessa selvää, kun takaisinperintäpäätös on jo tullut ja opintotukia pitäisi maksaa takaisin. Lisäksi opiskelijan oma huolimattomuus ja välinpitämättömyys asiaa kohtaan vaikutta-

vat siihen ja korostuivat, että opintotuen takaisinperintöjä tulee opiskelijoille. Usein suhtautuminen ja opiskelijan oma asenne opintotukiasioita kohtaan on negatiivinen. Tämä näkyy ennen kaikkea opiskelijan omassa käyttäytymisessä: tulorajoista, tulovalvonnasta tai itse opintotukijärjestelmästä ei oteta tarpeeksi selvää. Takaisinperintäpäätöksen tultua opiskelijalle, hänen oma elämänhallinta voi joutua koetukselle. Elämän suunnitelmallisuus ja taloudellisuus eivät ole hallinnassa ja tässä vaiheessa opiskelijan on ryhdyttävä uudelleen suunnittelemaan tulevaisuuttaan ja keinoja selviytyä opintotuen takaisinperittävistä maksuista.

Opintotuen tulovalvonta ja takaisinperintä sekä tulorajat tulevat monelle täysin yllätyksenä ja uutena asiana. Opiskelija huomaa vasta siinä vaiheessa, kun hän saa takaisinperintäpäätöksen, että opintotuelle on asetettu tulorajat ja että Kansaneläkelaitos valvoo opintojen aikaisia tuloja. Toisaalta kyse voi olla myös hetkellisestä huolimattomuudesta. Asiat tiedostetaan, mutta siinä vaiheessa, kun saadaan esimerkiksi yksittäinen, suurempi työtarjous tai myyntivoittoa, unohdetaan tulorajat tai ei osata ajatella, mikä on veronalaista tuloa ja millä on vaikutusta opintotukeen.

Ryhmäkeskustelussa opiskelijat, joilla ei ollut ongelmia tulovalvonnan ja takaisinperinnän kanssa, nostivat esiin kysymyksen Kansaneläkelaitoksen opintotukiesitteistä. Saadaanko esitteistä tarpeellinen ja olennainen tieto sekä näkyykö opintotukiesitteistä selkeästi, mitä tulovalvonta ja tulorajat ovat? Ovatko kaikki opiskelijat edes kiinnostuneita siitä, mitä esitteissä kerrotaan?

Saatuja opintotukipäätöksiä pidettiin selkeinä ja ymmärrettävinä niiden haastateltujen korkeakouluopiskelijoiden keskuudessa, joilla ei ole ollut opintotuen takaisinperinnän kanssa ongelmia. Kuitenkaan päätöksiin ei erityisemmin kiinnitetä huomiota, katsotaan vain saatu päätös ja tyydytään siihen. Opintotukiasioista kertovat esitteet koettiin molempien ryhmien keskuudessa monimutkaisiksi ja epäselviksi, koska opintotukiesitteet pitävät sisällään paljon myös sellaista tietoa, jotka eivät liity korkeakouluopiskelijoiden opintotukiasioihin. Opintotuen tulovalvonnasta on esitteessä kerrottu lyhyesti, joten haastateltavien korkeakouluopiskelijoiden mielestä tieto täytyy etsiä itse esimerkiksi internetistä tai asioimalla Kelan toimistossa. Asioiminen Kelan toimistossa koettiin kuitenkin vaikeaksi ja yleisenä mielikuvana olivat pitkät jonotusajat. Myöskään maksullisiin puhelinalueisiin ei opiskelijalla ole varaa soittaa.

Yleisesti ottaen voidaan todeta, että korkeakouluopiskelijat, joilla ei ole ongelmia opintotuen tulovalvonnan ja takaisinperinnän kanssa, ovat ottaneet asioista selvää, ovat huolellisia ja lukevat Kelan esitteitä. He ovat kiinnostuneita omista opintotukiasioista ja tulovalvontaan liittyvistä tulorajoista sekä työssäkäynnin vaikutuksesta opintotukeen. Toisen ryhmän keskuudessa oli havaittavissa huolimattomuutta, välinpitämättömyyttä sekä kiinnostuksen puutetta opintotukiasioita kohtaan. Toisaalta opintotuen tulovalvonta- ja takaisinperintäasiat eivät tavoita aina opiskelijoita eivätkä he itsekään ole aina halukkaita ottamaan asioista selvää. Esitteisiin ei aina kiinnitetä huomiota, eikä tietoa opintotukiasioista tai tulovalvontaan liittyvistä asioista oteta selvää. Juuri näistä syistä opintotuen takaisinperintöjä syntyy. Myös Berndtsonin arvion mukaan tilannetta vaikeuttaa se, että opiskelijat mieltävät koko opinto- ja toimeentulotukijärjestelmän byrokraattiseksi ja etäiseksi, eikä apua opintotukeen liittyvissä kysymyksissä ehkä hätätilanteessakaan osata kysyä (Holopainen 2005, 23).

Kokonaisuutena opintotukijärjestelmä ja opintotuen tulovalvontaan sekä takaisinperintään liittyvät asiat ovat opiskelijoiden näkökulmasta katsottuna monimutkainen ja vaikeasti hallittava kokonaisuus. Sen sisällön ymmärtäminen ja hallitseminen vaatii opiskelijalta itseltään aktiivisuutta ja halua ottaa asioista selvää. Tietoa opintotukiasioista on tarjolla runsaasti mm. erilaisissa Kelan esitteissä ja lehdissä sekä internetissä, mutta asioista selvää ottaminen on lähinnä opiskelijan omasta asenteesta ja motiiveista riippuvainen. Jos asenne yleisesti opintotukiasioita ja Kelaa kohtaan on negatiivinen, syntyy ongelmia erityisesti opintotuen tulovalvonnan ja takaisinperinnän kanssa.

Voidaan todeta, että suurimmaksi osaksi opintotuen tulovalvontaan ja takaisinperintään liittyvät ongelmat ovat pitkälti opiskelijan itsensä aiheuttamia. Jotta muutoksia opintotuen takaisinperittävien määrien jatkuvaan kasvuun saataisiin aikaan, tulisi opiskelijoiden tarkkaila enemmän myös omaa toimintaa ja asennoitumista opintotukiasioita kohtaan. Tutkimuksesta nousi esille myös kysymys siitä, että olisiko Kansaneläkelaitoksella mahdollisuutta nostaa opintotuen tulovalvonnan tulorajoja ja olisiko näillä keinoilla mahdollisuus saada opintotuen takaisinperittävät määrät laskuun.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän työn tarkoituksena oli selvittää Sotkamon Kansaneläkelaitoksen toimeksiannosta syitä opintotuen tulovalvonnasta johtuvien takaisinperittävien määrien jatkuvaan kasvuun ja opintotuen tulovalvontaan liittyviin ongelmiin opiskelijoiden omasta näkökulmasta. Aihe on ajankohtainen ja se on noussut valtakunnalliseksi ongelmaksi. Opintotuen tulovalvontaan liittyvät takaisinperinnät ovat olleet vuosi vuodelta jatkuvassa kasvussa. Tutkimuksen päätaavoitteena oli saada vastauksia ongelmaan erityisesti opiskelijoilta itseltään ja heidän näkökulmastaan.

Tämän työn teoriatausta pohjautui suurimmaksi osaksi vuonna 1969 luodun opintotukijärjestelmän perustaan sekä opintotuen historiaan. Työssä käsiteltiin opintotuen merkitystä perusturvajärjestelmänä sekä sen kehittymistä 1960-luvulta aina nykypäivään saakka. Lisäksi teoriatausta käsitteli opiskelijoiden omaa elämänhallintaa, asenteita, motiiveja ja käyttäytymistä sekä näiden vaikutusta opintotuen takaisinperittävien määrien kasvuun. Teoriaosassa käsiteltiin myös opintotukietuuksia, mutta työn pääpaino oli opintotuen tulovalvonta ja takaisinperintä opiskelijoiden näkökulmasta sekä siihen liittyvät ongelmat.

Tätä työtä varten tehtiin tutkimus, joka toteutettiin laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena Kajaanin ammattikorkeakoulussa syksyllä 2005. Tutkimusmenetelmänä käytettiin ns. focusryhmätutkimusta eli kvalitatiivista ryhmäkeskustelua. Tutkimusta varten Kajaanin ammattikorkeakoulun opiskelijoille lähetettiin sähköpostia ja selvitettiin halukkuutta osallistua tutkimukseen.

Tutkimukseen osallistumishalukkuus oli erittäin heikkoa. Vasta useiden sähköpostiviestien lähettämisen jälkeen tutkimukseen saatiin kuusi Kajaanin ammattikorkeakoulun eri koulutusalojen opiskelijaa, jotka jaettiin kahteen kolmen henkilön ryhmään. Alkuperäinen tavoite saada kolme kolmen henkilön ryhmää ei toteutunut. Osoittiko tämä tutkimukseen osallistumishalukkuuden puute opiskelijoiden välinpitämättömyyttä opintotukiasioita kohtaan vai eikö asioihin haluttu vaikuttaa, vaikka siihen olisi ollut mahdollisuus? Kajaanin ammattikorkeakoulussa on noin 2000 opiskelijaa ja heidän joukossa on varmasti monia, jotka ovat joutuneet kokemaan opintotuen tulovalvonnasta johtuvan takaisinperinnän. Havaittavissa oli ehkä välinpitämättömyyttä, eivätkä opintotukiasiat ilmeisesti suuremmin kiinnosta opiskelijoita. Opiskelijat jaettiin ryhmiin sen mukaan, oliko heillä takaisinperittäviä määriä vai ei. Ryhmäkesustelun, toisten mielipiteiden ja kommenttien avulla selvitettiin tutkimusongelmaa ja syitä korkeakouluopiskelijoiden opintotuen takaisinperittävien määrien jatkuvaan kasvuun.

Tutkimustuloksien perusteella voitiin todeta, että korkeakouluopiskelijoiden työssäkäynti opiskelujen ohella on melko yleistä. Työtä tehdään viikonloppuisin, iltaisin, loma-aikoina ja kesäisin. Työ on epäsäännöllistä ja osa-aikaista, josta johtuu, että tuloja on vaikea ennakoida ja arvioida etukäteen. Yllättävänä tietona voidaan pitää sitä, että osa korkeakouluopiskelijoista saattaa käydä opiskelujen ohella työssä jopa kuusi kertaa viikossa. Kun opintotuki on lähtökohtaisesti tarkoitettu niille, jotka sitä todella tarvitsevat ja opintotuen tarkoituksena on turvata opiskeluaikainen toimeentulo, herää mielenkiintoinen kysymys; tarvitseeko opiskelija, joka työskentelee näin intensiivisesti enää opintotukea omien palkkatulojen lisäksi. Toisaalta tutkimus osoitti sen, että juuri nämä päätoimisesti työssäkäyvät opiskelijat, jotka ansaitsevat palkkatuloja opintotuen lisäksi, joutuvat usein myös maksamaan saadut opintotuet takaisin.

Opiskelijoiden näkökulmasta työssäkäynti opiskelujen ohessa on suurimmaksi osaksi asennoitumis- ja tottumiskysymys. Koska opiskelijoiden mielestä pelkällä opintotuella ei pysty kokonaan opintoja rahoittamaan ja suurin osa opintotuesta menee pakollisiin menoihin, kuten esimerkiksi vuokranmaksuun, työhön asennoidutaan niin, että opinnot täytyy osaksi tai kokonaan rahoittaa saaduilla palkkatuloilla. Työstä opiskelujen ohella tulee elämäntapa. Joillekin opiskelijoille myös harjoittelupaikka voi tarjota mahdollisuuden tehdä osa-aikaista työtä, jolloin työtarjous otetaan vastaan ja saadusta paikasta halutaan pitää kiinni.

Opinnot haluttiin opiskelijoiden keskuudessa yleisesti rahoittaa itsenäisesti ja omin avuin. Opintotukea pidettiin tärkeänä rahoitusmuotona, mutta sen riittämättömyydestä johtuen opintoja täytyy rahoittaa myös muilla keinoin. Elämäntilanne, ikä ja itsenäisyys huomioon ottaen omilta vanhemmilta ei enää haluta rahallista avustusta. Kuitenkin ns. ”pakkotilanteessa” opiskelijat ottavat rahallisen avustuksen myös omilta vanhemmilta vastaan, kun muut opintojen rahoitusvaihtoehdot eivät enää riitä tai rahatilanne on sellainen, että rahaa tarvitaan juuri sillä hetkellä.

Yleisesti ottaen voidaan todeta, että opintotuen tulovalvonta käsitteenä ei ole kaikille korkeakouluopiskelijoille selkeä. Erityisesti huomionarvoista oli se, että korkeakouluopiskelijat, jotka olivat joutuneet kokemaan opintotuen tulovalvonnasta johtuvan takaisinperinnän, ymmärsivät käsitteen vasta siinä vaiheessa, kun he olivat saaneet takaisinperintäpäätöksen. Asioista ei ollut ehkä otettu aikaisemmin selvää, eikä asia ollut suuremmin opiskelijoita kiinnostanut. Kiinnostus asiaa kohtaan heräsi vasta siinä vaiheessa, kun opintotuen tulovalvonnasta johtuva takaisinperintä oli osunut omalle kohdalle.

Havaittavissa oli kuitenkin, että ne korkeakouluopiskelijat, joilla ei ollut ongelmia opintotuen takaisinperinnän kanssa, olivat useimmiten ottaneet itse asioista selvää, esimerkiksi luki Kelan esitteitä tai asioimalla Kelan toimistoissa. Heille myös opintotuen tulovalvonta käsitteenä oli selkeämpi.

Vaikka opiskelijoille lähetetyissä opintotukipäätöksissä on maininta opintotuen tulovalvonnasta ja siihen liittyvistä asioista, voidaan todeta, että annettu tieto ei aina tavoita kaikkia opiskelijoita. Opiskelijoiden oma asenne ja kiinnostus asioita kohtaan ovat yksi syy siihen, miksi opintotuen tulovalvonnasta johtuva takaisinperintä voi tulla ongelmaksi opiskelijalle. Toisaalta tutkimuksessa nousi esiin myös se, että opiskelijoiden mielestä Kelan esitteet ovat vaikeasti ymmärrettävissä ja esitteissä kerrotut tiedot ovat kirjoitettu ns. virkakielellä. Myös tästä voi johtua, että tieto ei aina tavoita opiskelijoita.

Opintotuen tulovalvonnasta johtuvaa takaisinperintää ei voi selittää ainoastaan opiskelijoiden asenteista, motiiveista tai kiinnostuksesta johtuvilla syillä. Ongelmaan voidaan vaikuttaa myös Kansaneläkelaitokselta tulevalla riittävällä ja opiskelijat tavoittavalla tiedottamisella. Vaikka opintotuen tulovalvontaan ja tulorajoihin perehtyminen on ennen kaikkea opiskelijoista itsestään kiinni, voidaan oikeanlaisella ja selkeällä tiedottamisella saada asiat

ymmärrettävimmiksi. Myös sekä opiskelijoiden omalla asennemuutoksella että Kelan toimesta tapahtuvalla selkeämmällä tiedottamisella voidaan ehkä jatkossa vaikuttaa siihen, että opintotuen tulovalvonnasta johtuvat takaisinperittävät määrät lähtisivät laskuun. Opiskelijoiden oman asenteen muuttaminen voi olla helpommin sanottu kuin tehty. Miten helposti voidaan lähteä muuttamaan pysyviä ja jo lapsena omaksuttuja asenteita sekä toimintatapoja?

Tehdyssä tutkimuksessa nousi esiin myös runsaasti kehitys- ja parannusehdotuksia opintotuen tulovalvontaan, tulorajoihin, työssäkäynnin rinnastettavuuteen opiskelujen ohella sekä yleisesti Kansaneläkelaitoksen opintotukijärjestelmään. Kehitys- ja parannusehdotuksien joukossa on myös paljon realistisia ja toteuttamiskelpoisia ehdotuksia, jotka ovat opiskelijoiden omasta näkökulmasta lähtöisin. Koska kehitys- ja parannusehdotukset ovat ennen kaikkea opiskelijoiden omasta näkökulmasta lähtöisin, voidaan niillä ehkä vaikuttaa opintotuen tulovalvonnasta johtuvien takaisinperittävien määrien laskuun.

Yksi suurimmista ja yleisimmistä kehitys- ja parannusehdotuksista koski Kelan esitteitä. Niiden toivottiin jatkossa olevan selkeämpiä ja ymmärrettävempiä sekä enemmän käytännön esimerkein varustettuja. Haastateltavien korkeakouluopiskelijoiden keskuudessa nousi myös ehdotus siitä, että ammattikorkeakoulu- sekä yliopisto-opiskelijoille olisi omat opintotukiasioita koskevat esitteet. Lisäksi ehdotettiin, että opintotuen tulovalvonnasta ja takaisinperinnästä tehtäisiin oma esite. Näin ollen opiskelijoilla voisi olla helpompi lukea ja ymmärtää omia opintotukiasioita ja ennen kaikkea opintotuen tulovalvonta sekä takaisinperintä tulisivat tutummiksi.

Opiskelijoiden keskuudessa myös opintotuen tulovalvontaa koskeviin tulorajoihin haluttiin parannusta. Tulorajoja pidettiin yleisesti liian alhaisina ja tulorajoissa otetaan huomioon bruttotulot, jotka eivät kerro sitä todellista rahamäärää, joka opiskelijalle jää käytettäväksi.

Opiskelijoiden mielessä heräsi kehitysideat, että opintotuen tulorajat voitaisiin muodostaa myös alueittain tai lääneittäin, jolloin opintotuki ja opintojen ohella ansaitut palkkatulot suhteutettaisiin elinkustannusten kuten esimerkiksi vuokratason mukaan. Opiskelijat ihmettelivät myös sitä, miksi opintojen ohella ansaituista palkkatuloista ”rankaistetaan”, jos opinnot edistyvät normaalissa aikataulussa ja opiskelija osaa yhdistää sekä tehokkaan opiskelun että työssäkäynnin. Koska opiskelijoiden mielestä opintotuen tulovalvonnan tulorajat ovat monelle työnantajalle epäselvät, voisiko Kela tiedottaa asioista myös heille. Lisäksi heräsi ky-

symys siitä, että voisivatko opintotuen tulovalvontaa koskevat tulorajat tai itse opintotuki olla rinnastettavissa suoritettuihin opintopisteisiin, jolloin tehokas opiskelija voisi saada enemmän opintotukea tai ansaita palkkatuloja. Opiskelijat pohtivat myös kumpaa asiaa Kansaneläkelaitos pitää tärkeämpänä seurata, opintojen edistymistä vai opiskelijan työssäkäyntiä ja palkkatuloja.

Koska opiskelijat kokivat, että opintotukijärjestelmä ja etenkin opintotuen tulovalvonta sekä takaisinperintä ovat vaikeita asioita, he ehdottivat, että Kansaneläkelaitokselta tulisi virkailija kertomaan näistä asioista aina lukuvuoden alussa. Yhteinen tilaisuus antaisi mahdollisuuden perehtyä opintotukiasioihin paremmin ja opiskelijoilla olisi mahdollisuus kysellä epäselvistä sekä mieltä askarruttavista asioista yhdessä muiden opiskelijoiden kanssa. Näin olleen yhteistyö opiskelijoiden ja Kansaneläkelaitoksen välillä voisi muodostua myönteisemmäksi sekä läheisemmäksi. Opiskelijoille voisi olla myös helpompi jatkossa asioida Kelan toimistoissa tai ottaa yhteyttä puhelimitse.

Vaikka opintotukiasiat, opintotuen tulovalvonta ja takaisinperintä ovat vaikeita asioita ja ne eivät aina kiinnosta kaikkia opiskelijoita, kävi tutkimuksesta kuitenkin ilmi, että opiskelijat haluavat lisätietoa sekä antaa kehitys- ja parannusehdotuksia Kansaneläkelaitokselle. Yhteistyöllä ja opiskelijoiden omalla asennemuutoksella voidaan jatkossa kehittää toimintaa, saada mukaan myös opiskelijoiden omia näkökulmia ja ajatuksia sekä näillä keinoin vähentää opintotuen tulovalvonnasta johtuvia takaisinperintöjä.

Opintotuen tulovalvonta ja takaisinperintä opinnäytetyön aiheena oli mielenkiintoinen ja haastava. Tehdyn työn kautta opintotuen tulovalvonta ja takaisinperintä käsitteinä selkiytyivät myös meille opinnäytetyön tekijöinä. Teoriapohjan ja tutkimusmenetelmän avulla asiat konkretisoituivat sekä tulivat tutummiksi. Lisäksi tutkimusmenetelmänä käytetty laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus oli onnistunut valinta. Tutkimusta tehdessä laadullisen tutkimuksen tutkimusmenetelmä ja käsitteet tulivat meille ymmärrettävimmiksi sekä selkeämmiksi.

Kokonaisuudessaan opinnäytetyöprojekti oli antoisa. Opinnäytetyön edetessä yhteistyötaidot kehittyivät sekä oma oppiminen vahvistui. Yhteisen ajan löytäminen sekä opiskelun ja vapaa-ajan yhdistäminen vaativat molemmilta joustavuutta. Sovitussa aikataulussa ja yhteisessä tavoitteessa pysyminen kehittivät sekä suunnitelmallisuutta että järjestelmällisyyttä.

Opiskelujen ohessa karttuneista yksilöllisistä tiedoista ja taidoista oli paljon hyötyä. Tietoja ja taitoja yhdistämällä päästiin vaihe vaiheelta lopulliseen päämäärään.

LÄHTEET

- Aaltonen, M., Ojanen, T. & Vihunen, R. & Vilén, M. 1999. Nuoren aika. Porvoo. WSOY-kirjapainoyksikkö.
- Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Autio, V-M. 1995. Opintorahalla vai opintolainalla. Opintotuen historiaa valtion opintotutkimuksen toimiajalta 1969-1994 ja vähän ennenkin. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Berndtson, T. 2003. Opiskelijatutkimus 2003 – Opiskelijoiden toimeentulo ja toimeentulon ongelmat. Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö OTUS.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Heiskanen, T. & Vallisaari, M. 1997. Elämäntaidon ja selviytymisen kirja. Porvoo. WSOY-kirjapainoyksikkö.
- Himberg, L., Laakso, J. & Peltola, R. 1997. Psykologia 1. Toimiva ihminen. Porvoo. WSOY:n graafiset laitokset.
- Himberg, L., Laakso, J., Peltola, R. & Vidjeskog, J. 1997. Psykologia 2. Kehittyvä ihminen. Porvoo. WSOY-kirjapainoyksikkö.

- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Holopainen, M. 2005. Töiden saatavuus on opiskelijoita erotteleva tekijä. Sosiaalivakuutus 1/2005. 23.
- Hulikkala, A. 1999. ”Olen köyhä, mutta hyvinvoiva” Pienituloisten opiskelijoiden kokemukset köyhyydestä. Yhteiskuntapolitiikan pro gradu-tutkielma. Jyväskylän opisto.
- Ikäheimo, R. & Vakkuri, K. 2003. Strateginen äly – Elämänhallinta. Saarijärvi. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Lahtinen, I. 1994. Opintotukiperusturvajärjestelmänä. Hyvinvointikatsaus 1/1994. 34 - 38.
- Lahtinen, I. 1996. Opintotuen tuloharkinta – Ovatko opiskelijat köyhyysloukussa? Sosiaalivakuutus 4/1996. 39 - 41.
- Lahtinen, I. 2005. Suomen opintotuki on Pohjoismaiden alhaisin. Sosiaalivakuutus 2/2005. 26 - 27.
- Raitasalo, R. 1996. Elämänhallintaa etsimässä. Helsinki. Kelan omatarvepaino.
- Solatie, J. 2001. Focusryhmät – Kvalitatiiviset ryhmäkeskustelut strategisen markkinointitutkimuksen apuna. Helsinki. Makeprint.
- Toikka, T. 2004. Opintolainojen takaisinmaksuongelmat. Rekisteriselvitys vuosien 2001 – 2003 aikana valtion takausvastuunsa perusteella maksamista lainoista. Kela.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.

Kansaneläkelaitos 2005. Opintoetuudet.

- a. <http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/060601140029IL?openDocument> (Luettu 15.9.2005)
- b. <http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/060601120441IL?openDocument> (Luettu 13.9.2005)
- c. <http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/020701095643IL?openDocument> (Luettu 13.9.2005)
- d. <http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/060601115327IL?openDocument> (Luettu 13.9.2005)
- e. <http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/060601125122IL?openDocument> (Luettu 13.9.2005)
- f. <http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/250901144126TL?openDocument> (Luettu 18.10.2005)

Opetusministeriö 2005.

<http://www.minedu.fi/opm/koulutus/opintotuki.html> (Luettu 12.9.2005)

Suomen ylioppilaskuntien liitto 2005.

- a. <http://www.syl.helsinki.fi/asiakirjat/050216takaisinperinta.html> (Luettu 18.7.2005)
- b. http://www.syl.heksinki.fi/opi...palvelut/piilo_takaisinperinta.html (Luettu 18.7.2005)

Tilastokeskus 2005. Opiskelijoiden työssäkäynti.

<http://www.stat.fi/til/opty/index.html> (Luettu 15.9.2005)

LIITTEET

- Liite 1: Opintotukilaki
- Liite 2: Opiskelijoille lähetetty sähköpostiviesti
- Liite 3: Ryhmähaastattelun kysymysrunko

SOSIAALITURVA Sos 2.30

Opintotukilaki 1

Sos 2.30**Opintotukilaki 21.1.1994/65**

• Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 LUKU**Yleiset säännökset****1 §****Soveltamisala**

Suomen kansalaiselle, joka harjoittaa Suomessa oppivelvollisuuden jälkeisiä, päätoimisia opintoja, jotka kestävät yhtäjaksoisesti vähintään kaksi kuukautta, myönnetään opintotukea siten kuin tässä laissa säädetään.

Suomen kansalaista koskevia tämän lain säännöksiä sovelletaan myös henkilöön, joka Euroopan yhteisön lainsäädännön taikka Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden muun sopimuspuolen kanssa tekemän sopimuksen nojalla on oikeutettu tämän lain mukaiseen opintotukeen. (31.8.2001/768)

Ulkomaalaiselle, joka asuu Suomessa vakinaisesti ja jonka maassa oleskelun peruste on muu kuin opiskelu, voidaan myöntää opintotukea, jos:

- 1) hänelle on myönnetty ulkomaalaislain (301/2004) 33 §:ssä tarkoitettu jatkuva tai pysyvä oleskelulupa;
- 2) hän on ulkomaalaislain 153 ja 154 §:ssä tarkoitettu Euroopan unionin kansalainen tai tähän rinnastettava tai hänen perheenjäsenensä, jonka oleskeluoikeus on rekisteröity ulkomaalaislain 159 §:n perusteella; taikka
- 3) hän on ulkomaalaislain 157 §:ssä tarkoitettu Pohjoismaan kansalainen, joka on rekisteröinyt oleskelunsa yhteisöpohjoismaisen muuttokirjan perusteella. (7.5.2004/345)

Ulkomailla harjoitettaviin opintoihin opintotukea myönnetään Suomen kansalaiselle, jolla on ollut kotikuntalaisissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta Suomessa vähintään kahden vuoden ajan opintojen alkamista edeltävän viiden vuoden aikana ja jonka oleskelua ulkomailla voidaan pitää tilapäisenä. (7.5.2004/345)

• Ks. Opintotukiasetus 260/1994 1 §, Sos 2.31.

2 §**Opintotukietuudet**

Opintotukena myönnetään tässä laissa säädettyin edellytyksin:

- 1) opintorahaa;
- 2) asumislisää; sekä
- 3) opintolainan valtiontakaus. (7.5.2004/345)

Tämän lain sekä kumotun opintotukilain (28/1972) mukaisten opintolainojen erääntyneet korot voidaan tässä laissa säädettyin edellytyksin maksaa korkoavustuksena valtion varoista ilman takaisinmaksuvelvollisuutta. (21.12.2001/1427)

3 §**Määritelmät**

Tässä laissa tarkoitetaan:

- 1) *lukuvuodella* aikaa, joka alkaa 1 päivänä elokuuta ja päättyy seuraavan vuoden heinäkuun 31 päivänä;
- 2) *lukukaudella* syyslukukautta ja kevätlukukautta, jolloin syyslukukausi alkaa 1 päivänä elokuuta ja päättyy 31 päivänä joulukuuta ja kevätlukukausi alkaa 1 päivänä tammikuuta ja päättyy 31 päivänä heinäkuuta;
- 3) *tukikuukaudella* kuukautta, jonka aikana opiskelija saa opintorahaa tai aikuisopintorahaa;
- 4) *korkeakoululla* yliopistolaisissa (645/1997) tarkoitettuja yliopistoja ja ammattikorkeakouluopinnoista annetussa laissa (255/1995) tarkoitettuja ammattikorkeakouluja; (21.12.2001/1427)
- 5) *muulla oppilaitoksella* lukiolaisissa (629/1998) tarkoitettua lukiokoulutusta ja ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (630/1998) tarkoitettua ammatillista koulutusta antavia oppilaitoksia sekä asetuksella säädettyjä muita julkisen valvonnan alaisia ja eräitä muita oppilaitoksia; sekä (21.12.2001/1427)
- 6) *puolisoiilla* aviopuolisoihin ja avioliitonomaisissa olosuhteissa eläviä henkilöitä. (21.12.2001/1427)

• Ks. Opintotukiasetus 260/1994 2 §, Sos 2.31.

4 §**Opintotukeen oikeuttavat opinnot**

Opintotukea voi saada korkeakoulussa tutkinnon, tieteellisen jatkotutkinnon tai erillisen ammatillisen täydennyskoulutusohjelman suorittamiseen. Yksittäisen opintokokonaisuuden suorittamiseen opintotukea voidaan myöntää korkeakoulututkinnon suorittaneelle, jos lisäopinnot tähtäävät ammatilliseen tai virkakelpoisuuteen.

Opintotukea voi saada ammatilliseen peruskoulutukseen ja lisäkoulutukseen sekä lukion oppimäärän suorittamiseen. Muihin opintoihin opintotukea voi saada sen mukaan kuin asetuksella säädetään. (21.8.1998/636)

Opintotuki myönnetään opintoihin ulkomailla, jos opinnot vastaavat edellä tarkoitettuja opintoja Suomessa tai sisältyvät Suomessa suoritettavaan tutkintoon.

• Ks. Opintotukiasetus 260/1994 2 §, Sos 2.31.

5 §**Opintotuen myöntämisen yleiset edellytykset**

Opintotuen myöntämisen yleisinä edellytyksinä ovat oppilaitokseen hyväksyminen, opintojen päätoiminen harjoittaminen ja opinnoissa edistyminen sekä taloudellisen tuen tarve. (7.5.2004/345)

Taloudellisen tuen tarvetta harkittaessa otetaan huomioon hakijan omat ja hänen vanhempiansa tulot sekä asumislisää myönnettäessä hakijan puolison tulot siten kuin tässä laissa säädetään. (21.12.2001/1427)

• Ks. päätömisistä opinnoista ja opintojen riittävästä edistymisestä Opintotukiasetus 260/1994 3 § ja 4 §, Sos 2.31.

5 a § (7.5.2004/345)**Päätoimiset opinnot**

Päätoimisia ovat opinnot, joiden tavoitteena on korkeakoulututkinnon suorittaminen.

Lukio-opinnot ovat päätoimisia, kun niiden oppimäärän mukainen laajuus on yhteensä vähintään 75 kurssia. Lisäksi edellytetään, että opiskelija osallistuu lukukauden aikana vähintään 10 kurssiin tai niitä vastaaviin opintoihin taikka kahteen ylioppilastutkintoon kuuluvaan kokeeseen. Sisäoppilaitoksessa järjestetyt lukio-opinnot katsotaan kuitenkin aina päätoimisiksi.

Ammatilliset ja muut kuin 1 tai 2 momentissa tarkoitettut opinnot ovat päätoimisia, kun opintojen laajuus on keskimäärin vähintään kolme opintoviikkoa opiskelukuukautta kohti. Kun opintojen laajuutta ei ole mitoitettu opintoviikkoina, edellytetään

opetus- tai koulutusohjelman mukaiseen opetukseen tai opintoihin kuuluvaan harjoitteluun osallistumista keskimäärin vähintään 25 viikkotuntia.

Ulkomaisessa oppilaitoksessa suoritettavat opinnot ovat päätoimisia, kun oppilaitos on ne määritellyt päätoimisiksi. Jos oppilaitos ei ole määritellyt opintojen päätoimisuutta, ulkomailla suoritettaviin opintoihin voidaan soveltaa 1–3 momenttia. Opintotukea ei kuitenkaan myönnetä kokonaan etäopintoina järjestettyihin opintoihin.

Sos 2.30 SOSIAALITURVA

2 Opintotukilaki

5 b § (7.5.2004/345)**Opintojen riittävä edistyminen**

Opintojen edistymistä seurataan vuosittain. Opintojen edistymistä pidetään riittävänä, jos opiskelijan päätoiminen opiskeluaika ei tule olennaisesti ylittämään kyseisiä opintoja varten määriteltyä tukiaikaa.

Opintotuen maksamista voidaan jatkaa, vaikka opintosuorituksia ei ole riittävästi, jos opiskelija esittää erityisiä syitä, joiden vuoksi opinnot ovat tilapäisesti hidastuneet. Hyväksyttävää

syitä voivat olla opiskelijan tai hänen lähiomaisensa sairaus, opiskelijan vaikea elämäntilanne tai tilapäisesti vaikuttanut muu erityinen syy.

Opiskelijalle voidaan asettaa määräaika, jossa opiskelijan on osoitettava opintojensa edistyneen Kansaneläkelaitoksen tai opintotukilautakunnan edellyttämällä tavalla, jotta opintotuen maksamista voidaan jatkaa, uhalla, että opintotuen maksaminen muutoin keskeytetään.

Opintotuki lakkautetaan, jos opiskelija ei vastaa selvityspyyntöön, ei esitä hyväksyttäviä syitä opintojen hitaaseen edistymiseen taikka ei ole asetetussa määräajassa suorittanut häneltä edellytetyjä opintoja.

Opintotuki voidaan periä takaisin, jos opintosuorituksia ei ole lukukauden aikana lainkaan tai olosuhteista ilmenee, ettei opintoja ole ollut tarkoituskaan harjoittaa päätoimisesti.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä opintojen riittävän edistymisen arvioimisesta.

6 §

Opintotuen saamisen rajoitukset

Opintotukea ei myönnetä sille, joka:

- 1) saa vieraan valtion opintotukea;
- 2) saa aikuiskoulutustuesta annetun lain (1276/2000) mukaista aikuiskoulutustukea;
- 3) on ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (630/1998) mukaan järjestetyssä oppisopimuskoulutuksessa;
- 4) saa työttömyysturvain (1290/2002) mukaista työmarkkinatukea, työttömyyspäivärahaa tai koulutuspäivärahaa;
- 5) on julkisesta työvoimapolvelusta annetun lain (1295/2002) mukaisessa koulutuksessa;
- 6) saa vuorotteluvapaalain (1305/2002) mukaista vuorottelukorvausta;
- 7) saa kansaneläkelain (347/1956) taikka työntekijän eläkelain (395/1961) 8 §:n 4 momentissa mainittujen lakien, eläkeohjesäännön tai eläkesääntöjen mukaista vanhuuseläkettä, varhennettua vanhuuseläkettä tai yksilöllistä varhaiseläkettä;
- 8) saa täyden työkyvyttömyyden perusteella maksettavaa eläkettä tai kansaneläkelain mukaista työkyvyttömyyseläkettä;
- 9) saa työttömyyseläkettä työntekijän eläkelain 8 §:n 4 momentissa mainittujen lakien, eläkeohjesäännön tai eläkesääntöjen perusteella taikka vastaavaa kansaneläkelain mukaista eläkettä;
- 10) saa maatalousyrittäjien sukupolvenvaihdoseläkkeestä annetun lain (1317/1990) mukaista sukupolvenvaihdoseläkettä, maatalousyrittäjien luopumiskorvauksesta annetun lain (1330/1992) mukaista luopumiskorvausta taikka maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun lain (1293/1994) mukaista luopumistukea;
- 11) saa samaan koulutukseen kuntoutusrahalain (611/1991) tai työeläkelakien mukaista kuntoutusrahaa;
- 12) saa täyttä ansionmenetyskorvausta tapaturmavakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain (625/1991) tai liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain (626/1991) nojalla taikka kuntoutusta koskevien sotilasvammalain (404/1948) tai sotilastapaturmalain (1211/1990) säännösten perusteella;
- 13) suorittaa varusmies- tai siviilipalvelusta;
- 14) suorittaa vankeusrangaistusta ja opiskelee rangaistuslaitoksessa. (7.5.2004/345)

Aikuiskoulutustukea vähintään kahden kuukauden ajan yhtäjaksoisesti saava opiskelija on kuitenkin oikeutettu opintolainan yltäontakaukseen. (28.12.2000/1277)

7 §

Opintotukeen oikeuttava aika

Opintotukea myönnetään päätoimisten opintojen ajaksi. Yhtäjaksoisesti vähintään kahdeksan viikkoa kestävä opinnon oikeuttavat kahden kuukauden opintotukeen. (21.1.2000/41)

Korkeakouluopiskelua varten opintotukea voi saada enintään 70 kuukaudeksi. Yhden ylemmän korkeakoulututkinnon suorittamista varten opintotukea voi saada kuitenkin enintään 55 kuukaudeksi. Opetusministeriön päätöksellä voidaan pidentää erityisen laajaa työmäärää edellyttävän ylemmän korkeakoulututkinnon tai koulutusohjelman opintotuen enimmäisaikaa.

Ylempää korkeakoulututkintoa lyhyempää koulutusta varten opintotukeen oikeuttavan enimmäisajan vahvistaa

opetusministeriö. Korkeakouluopintoihin rinnastetaan tätä momenttia sovellettaessa myös opiskelu nuorisostaan koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen kokeiluista annetun lain (391/91) 3 §:ssä tarkoitettua väliaikaisessa ammattikorkeakoulussa. Ulkomailta suoritettavaan korkeakoulututkintoon myönnettävän opintotuen enimmäiskestosta säädetään asetuksella. (10.1.1997/49)

Ammatilliseen tutkintoon johtavassa koulutuksessa opintotukea voi saada enintään ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 31 §:n 1 momentissa tarkoitetuksi ajaksi. Lukiokoulutuksessa opintotukea voi saada enintään lukiolain 24 §:n 1 momentissa tarkoitetuksi ajaksi. (21.8.1998/636)

4–5 momentti on kumottu L:lla 7.5.2004/345.

- Ks. OPMa ylemmän korkeakoulututkinnon opintotuen enimmäisajasta ja sen pidentämisen perusteista 257/2003, Sos 2.38.

- Ks. OPMm opintotukeen oikeuttavan enimmäisajan vahvistamisesta ylempää korkeakoulututkintoa lyhyempää koulutusta varten 22.11.1994 (D:116/011/94), Sos 2.37.

- Ks. OPMm opintotuen enimmäisajasta varanotaarin tutkinnosta oikeusnotaarin tutkintoon siirryttäessä 24.9.1997 (D:21/011/97), Sos 2.39.

- Ks. OPMm opintotukeen oikeuttavan enimmäisajan vahvistamisesta ammattikorkeakouluopintoja varten 18.4.1997 (D:9/011/97), Sos 2.40.

7 a § (10.1.1997/49)

Ylempää korkeakoulututkintoa varten myönnettävän opintotuen enimmäisajan pidentäminen

Opiskelijalle, joka on saanut opintotukea yhden ylemmän korkeakoulututkinnon suorittamista varten vahvistetun enimmäisajan,

voidaan myöntää opintotuki opiskelun jäljellä olevaksi ajaksi, kuitenkin enintään yhdeksäksi kuukaudeksi.

Edellytyksenä on, että opiskelija osoittaa opintojen viivästymisen aiheutuneen opintojen edistymiseen merkittävästi vaikuttaneesta sairaudesta tai muusta erityisen painavasta syystä.

Pidennystä voidaan kuitenkin myöntää vain, jos tutkinnon suorittamisen

arvioidaan edellyttävän päätoimista opiskelua enintään yhden lukuvuoden ajan.

Tämän pykälän mukaista tukea ei myönnetä opiskelijalle, jolle on jo myönnetty opintotukea 70 kuukaudeksi.

Opetusministeriö voi antaa tarkempia määräyksiä tämän pykälän soveltamisesta.

- Ks. OPMa ylemmän korkeakoulututkinnon opintotuen enimmäisajasta ja sen pidentämisen perusteista 257/2003 2 §, Sos 2.38.

7 b § (7.5.2004/345)

Tukiajan käyttäminen

Tukikuukausi katsotaan käytetyksi, kun opintoraha on maksettu. Jos tuensaaja maksaa vapaaehtoisesti takaisin tukikuukauden

opintorahan tukivuotta seuraavan kalenterivuoden

SOSIAALITURVA Sos 2.30

Opintotukilaki 3

maaliskuun loppuun mennessä, tukikuukausi palautuu uudelleen käytettäväksi. Takaisinperintä ei palauta tukikuukautta uudelleen käytettäväksi, ellei takaisinperintä aiheudu virheellisestä maksatuksesta tai 6 §:ssä tarkoitettun etuuden takautuvasta maksatuksesta.

7 c § (7.5.2004/345)

Lukuvuoden tukikuukausien määrä

Korkeakoulututkintoa varten opintotuki myönnetään

yleensä yhdeksäksi kuukaudeksi lukuvuodessa. Opintotuki voidaan kuitenkin myöntää pidemmäksi ajaksi, jos opiskelija osoittaa harjoittavansa opintoja lukuvuoden aikana yhdeksää kuukautta pidemmän ajan.

Opintotuki myönnetään yleensä täysien opiskelukuukausien mukaan opintojen alkamispäivästä. Opiskelukuukausi oikeuttaa opintotukeen, jos siinä on lukuvuoteen sisältyviä päiviä vähintään 18.

Ammatillisessa peruskoulutuksessa opintotuki myönnetään

yhdeksäksi ja puoleksi kuukaudeksi opintojen alkamispäivästä, jos kymmenentenä kuukauteena on lukuvuoteen kuuluvia päiviä vähintään 15. Opintotuki voidaan myöntää kymmeneksi kuukaudeksi, jos kymmenentenä opiskelukuukauteena on lukuvuoteen kuuluvia päiviä vähintään 25. Pidemmäksi ajaksi opintotuki voidaan myöntää 2 momentissa säädetyn edellytyksin.

Lukiokoulutuksessa opintotuki voidaan myöntää enintään yhdeksäksi kuukaudeksi lukuvuodessa.

8 §

Toimeenpano

Opintotukitoiminnan yleinen johto, ohjaus ja kehittäminen kuuluu opetusministeriölle.

Tämän lain mukaiset tehtävät hoitaa kansaneläkelaitos yhteistyössä oppilaitosten kanssa. Opintotukea koskevan ratkaisun tekee ja päätöksen antaa kansaneläkelaitos.

Oppilaitoksen tehtävänä on vastaanottaa oppilaitoksessa opiskelevan opintotukihakemus, merkitä hakemukseen asian ratkaisemiseksi tarvittavat tiedot ja toimittaa hakemus kansaneläkelaitokselle

sekä valvoa osaltaan, että opintotuen saantiin on edellytykset ja ilmoittaa kansaneläkelaitokselle, jos opintotuen keskeyttämiseen tai lakkauttamiseen on aihetta.

9 § (7.5.2004/345)

Opintotukilautakunta

Korkeakoulussa on opintotukilautakunta, jonka korkeakoulu asettaa kahdeksi vuodeksi kerrallaan.

Lautakuntaan kuuluu puheenjohtaja sekä vähintään kolme ja enintään seitsemän muuta jäsentä, joille kullekin nimetään henkilökohtainen varajäsen. Puolet jäsenistä puheenjohtaja mukaan lukien ja heidän varajäsenensä nimetään korkeakoulun opettajista tai muista virkamiehistä sekä puolet jäsenistä ja heidän varajäsenensä korkeakoulun opiskelijoista. Korkeakoulu määrää yhden jäsenistä varapuheenjohtajaksi.

Esittelijänä lautakunnassa ja lautakunnan sihteerinä toimii korkeakoulun määräämä virkamies.

Lautakunnan toiminnasta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

• Ks. opintotukilautakunnista Opintotukiasetus 260/1994 2 luku, Sos 2.31.

9 a § (7.5.2004/345)

Opintotukilautakunnan tehtävät

Opintotukilautakunnan tehtävänä on:

- 1) seurata opintojen edistymistä ja antaa oma-aloitteisesti taikka Kansaneläkelaitoksen tai opiskelijan pyynnöstä lausunto opintojen edistymisestä;
- 2) määritellä kesäaikana harjoitettavien opintojen ja ulkomailla harjoitettavien opintojen riittävä laajuus ja antaa yksittäistapauksissa lausunto Kansaneläkelaitokselle.

Jos opinnot eivät ole edistyneet riittävästi, opintotukilautakunnan on kuultava opiskelijaa ennen lausunnon antamista.

Opintotukilautakunnan lausunto sitoo Kansaneläkelaitosta.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää Kansaneläkelaitoksen ja korkeakoulun välillä tehtävästä sopimuksesta, jonka mukaan korkeakoulun opintotukilautakunta hoitaa tässä laissa Kansaneläkelaitokselle säädetty tehtävät omien opiskelijoidensa

osalta. Sopimuksessa tulee määritellä erityisesti sopijapuolten tehtävät ja tehtävien hoitamisen edellytykset sekä tietojen käyttö sopijapuolten kesken ja kustannusten korvaaminen. Kansaneläkelaitoksella on oikeus valvoa ja tarkastaa opintotukilautakuntien toimintaa.

2 LUKU

Opintotukietuudet

10 §

Opintorahan myöntäminen

Opintoraha myönnetään opiskelijalle, jolle 1 luvun mukaan voidaan myöntää tämän lain mukaista opintotukea.

Opintorahaa ei kuitenkaan myönnetä opiskelijalle, jonka elatusta varten maksetaan lapsilislain (796/92) mukaista lapsilisiä.

11 § (7.5.2004/345)

Opintorahan määrä

Jollei 3 tai 4 momentista taikka 17–19, 19 a tai 20–22 §:stä muuta johdu, opintorahan määrä kuukaudessa on:

- 1) vanhempiensa luona asuvalle opiskelijalle 38,68 euroa korkeakoulussa ja 21,86 euroa muussa oppilaitoksessa, kun opiskelija on alle 20-vuotias, sekä 105,96 euroa korkeakoulussa ja 63,91 euroa muussa oppilaitoksessa, kun opiskelija on täyttänyt 20 vuotta;
- 2) muualla kuin vanhempiensa luona asuvalle opiskelijalle 126,14 euroa korkeakoulussa ja 84,09 euroa muussa oppilaitoksessa, kun opiskelija on alle 18-vuotias;
- 3) muualla kuin vanhempiensa luona asuvalle opiskelijalle korkeakoulussa 259,01 euroa ja muussa oppilaitoksessa 213,60 euroa, kun opiskelija on täyttänyt 18 vuotta;
- 4) avioliitossa olevalle tai elatusvelvolliselle opiskelijalle korkeakoulussa 259,01 euroa ja muussa oppilaitoksessa 213,60 euroa.

Jos opiskelija asuu vanhemmaltaan vuokraamassaan tai vanhempiensa omistamassa asunnossa, joka on samassa kiinteistössä kuin vanhemman vakituinen asunto, opintoraha myönnetään samansuuruisena kuin vanhempiensa luona asuvalle opiskelijalle.

Jos vanhempien tuloverolain (1535/1992) 30 §:ssä tarkoitettujen puhtaisten ansio- ja pääomatulojen yhteismäärä on enintään 13 800 euroa vuodessa, opintorahaa voidaan korottaa seuraavasti:

- 1) 38,68 euron opintorahaa enintään 58,87 eurolla;
- 2) 21,86 euron opintorahaa enintään 42,05 eurolla;
- 3) 105,96 euron opintorahaa enintään 126,14 eurolla;
- 4) 63,91 euron opintorahaa enintään 84,09 eurolla;
- 5) 126,14 euron opintorahaa enintään 126,14 eurolla;
- 6) 84,09 euron opintorahaa enintään 84,09 eurolla.

Korotus pienenee jokaista tulorajan ylittävää täyttä 1 380 euroa kohden 10 prosenttia. Jos 3 momentissa tarkoitettujen tulojen yhteismäärä ylittää 26 100 euroa, korotusta ei makseta. Oikeus 1 momentin 1 tai 3 kohdassa tarkoitettuun korkeampaan opintorahaan iän perusteella alkaa sen kuukauden alusta, jona tuensaaja täyttää kohdassa säädetyn iän.

• Ks. opintorahan korottamisesta eräissä oppilaitoksissa ja opinnoissa Opintotukiasetus 260/1994 13 §, Sos 2.31.

Sos 2.30 SOSIAALITURVA

4 Opintotukilaki

12 § (7.5.2004/345)

Opintorahan korottaminen samaksi kuin korkeakoulussa

Opintorahan määrä on seuraavissa oppilaitoksissa tai opinnoissa sama kuin korkeakoulussa:

- 1) ulkomaiset ammatilliset oppilaitokset;
- 2) kotimaassa suoritettavaan ammatilliseen koulutukseen liittyvä, vähintään kaksi kuukautea kestävä vaihto-opiskelu ulkomailta;
- 3) Ahvenanmaalla suoritettava ammatillinen koulutus, kun opintoihin ei liity opintososiaalisia etuja;
- 4) Snellman-korkeakoulu -nimisessä oppilaitoksessa suoritettavat steinerpedagogisen opettajakoulutuksen opinnot yleisopintolinjan opintoja lukuun ottamatta.

• Ks. oikeudesta aikuisopintorahaan Opintotukiasetus 260/1994 14 §, Sos 2.31.

13 §

13 § on kumottu L:lla 7.5.2004/345.

14 § (21.12.2001/1427)

Asumislisiä

Asumislisään on oikeutettu opiskelija, joka asuu vuokra tai asumisoikeusasunnossa. Asumislisään ei kuitenkaan ole oikeutettu opiskelija, joka:

- 1) asuu vanhempiensa luona;
- 2) asuu samassa asunnossa oman tai puolisonsa lapsen kanssa;
- 3) asuu puolisonsa omistamassa asunnossa; taikka
- 4) olisi oikeutettu maksuttomaan asuntolapaikkaan, ellei ole erityisen painavia syitä sille, että opiskelija ei voi ottaa

asuntolapaikkaa vastaan.

Sen estämättä, mitä 1 momentin 2 kohdassa säädetään, opiskelijalle voidaan kuitenkin myöntää asumislisä sellaisen asunnon asumismenoihin, joka on vuokrattu opiskelun vuoksi ja sijaitsee muulla paikkakunnalla kuin perheen vakituinen asunto.

Ulkomailla opiskelevalle myönnetään asumislisää samoin edellytyksin kuin Suomessa opiskelevalle. Ulkomailla opiskelevalla on kuitenkin oikeus asumislisään sen estämättä, mitä 1 momentin 2 kohdassa säädetään.

14 a § (17.8.2001/734)

Asumislisän määrä

Asumislisän määrä on 80 prosenttia kuukausivuokrasta, käyttövastikkeesta taikka niihin rinnastettavista vuokrasopimuksen tai asumisoikeussopimuksen mukaisista kiinteän suuruista kuukausittaisista asumismenoista. Asumislisää myönnettäessä asumismenoja ei oteta huomioon 214,44 euron ylittävältä osalta. Opiskelijan osuus asumismenoista saadaan jakamalla koko asunnon asumismenot asukkaiden lukumäärällä, jollei erityisestä syystä hyväksytä muuta jakoperustetta.

Jos opiskelija asuu vanhemmaltaan vuokraamassaan tai vanhempiensa omistamassa asunnossa, asumislisän määrä on enintään 58,87 euroa kuukaudessa. Kansanopiston tai liikunnan koulutuskeskuksen maksullisella linjalla opiskelevan, oppilaitoksen asuntolassa asuvan opiskelijan asumislisän määrä on 58,87 euroa kuukaudessa.

Ulkomailla opiskelevan asumislisän määrä on 180,80 euroa kuukaudessa. Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää asumislisän määrästä maissa, joissa vuokrataso on alhainen. (7.5.2004/345)

Asumislisää ei makseta, jos asumismenot ovat alle 33,63 euroa kuukaudessa.

• Ks. OPMa opintotuen asumislisän määrästä alhaisen vuokratason maissa 931/2001, Sos 2.34.

15 §

Opintolainan valtiontakaus

Opintolainan valtiontakaus myönnetään opiskelijalle, joka saa tämän lain mukaista opintorahaa tai aikuiskoulutustuesta annetun lain mukaista aikuiskoulutustukea. Opiskelijalle, joka ei 20 §:ssä tarkoitettujen tulojen vuoksi saa opintorahaa, voidaan kuitenkin myöntää opintolainan valtiontakaus. Opintolainan valtiontakaus myönnetään enintään lukuvuodeksi kerrallaan. Päätös valtiontakauksen myöntämisestä voi kuitenkin sisältää valtiontakauksen lukuvuotta edeltävää kesä- ja heinäkuuta varten. Jos opiskelu kestää enintään 12 kuukautta, valtiontakaus voidaan myöntää yhdellä päätöksellä koko opiskelujalle. (7.5.2004/345)

Lapsilisään oikeutettu muualla kuin vanhempiensa luona asuva muussa oppilaitoksessa kuin lukiossa opiskeleva voi saada opintolainan valtiontakauksen, jos hän omien tai vanhempiensa tulojen perusteella olisi oikeutettu opintorahaan.

Muualla kuin vanhempiensa luona asuvalle 18 mutta ei 20 vuotta täyttäneelle opiskelijalle, joka opiskelee muussa oppilaitoksessa

kuin korkeakoulussa tai lukiossa, myönnetään opintolainan valtiontakaus, vaikkei hän vanhempiensa tulojen perusteella olisi oikeutettu opintorahaan. (28.6.1994/570) Aikuiskoulutustukea saavalle valtiontakaus voidaan myöntää muihinkin kuin opintotukilain 4 §:ssä tarkoitettuihin opintoihin. (28.12.2000/1277)

Valtiontakaus ei myönnetä:

- 1) opiskelijalle, joka on suorittamassa vapausrangaistusta;
- 2) opiskelijalle, jonka opintolaina on takausvastuun perusteella Kansaneläkelaitoksen perittävänä, ellei Kansaneläkelaitos erityisestä syystä toisin määrää; eikä
- 3) opiskelijalle, jolla on henkilötietolain (523/1999) 20 §:ssä tarkoitettuun luottotietorekisteriin rekisteröity maksuhäiriö, paitsi jos maksuhäiriö on yksittäinen, määrältään vähäinen ja sen rekisteröinnistä on kulunut kohtuullisen pitkä aika tai merkinnän aiheuttanut velka on suoritettu taikka valtiontakauksen myöntämiselle on muuten erityisiä syitä.

(21.12.2001/1427)

15 a § (7.5.2004/345)

Opintolainan nostaminen

Opintolaina annetaan Kansaneläkelaitoksen vahvistaman

kaavan mukaista velkakirjaa vastaan. Opintoja varten voidaan myöntää yksi opintolaina, jonka määrää lisätään myönnettyllä uudella opintolainalla.

Opintolaina on nostettava sen lukuvuoden aikana, jota varten valtiontakaus on myönnetty. Opintolainaa ei kuitenkaan saa nostaa opintojen päättymisen tai keskeytymisen jälkeen, ellei 4 momentista muuta johdu.

Opintolaina nostetaan seuraavasti:

- 1) ulkomaisessa oppilaitoksessa suoritettavaan tutkintoon, tieteellisiin jatko-opintoihin, aikuiskoulutustuen saajalle tai enintään 12 kuukautta kestäviin opintoihin myönnetty opintolaina voidaan nostaa yhtenä eränä;
- 2) korkeakouluopintoihin myönnetystä lainasta syyslukukaudelle tarkoitettu osuus voidaan nostaa aikaisintaan 1 päivänä elokuuta ja kevätlukukaudelle tarkoitettu osuus aikaisintaan 1 päivänä tammikuuta;
- 3) muussa oppilaitoksessa harjoitettaviin opintoihin tarkoitettu opintolaina on nostettavissa seuraavasti:
 - a) elo–lokakuulle tarkoitettujen lainaerät aikaisintaan 1 päivänä elokuuta;
 - b) marras- ja joulukuulle tarkoitettujen lainaerät aikaisintaan 1 päivänä marraskuuta;
 - c) tammi- ja helmikuulle tarkoitettujen lainaerät aikaisintaan 1 päivänä tammikuuta;
 - d) maaliskuu–heinäkuulle tarkoitettujen lainaerät aikaisintaan 1 päivänä maaliskuuta.

SOSIAALITURVA Sos 2.30

Opintotukilaki 5

Jos opintolainan valtiontakausa koskeva päätös sisältää valtiontakauksen lukuvuotta edeltävää kesä- tai heinäkuuta varten, lainan ensimmäisen erän saa nostaa jo mainittujen kuukausien aikana. Jos valtiontakaus on myönnetty yhdellä päätöksellä enintään 12 kuukauden opintoihin, laina on nostettavissa näiden kuukausien aikana. Jos päätöksen antamisesta opintojen tai lukuvuoden päättymiseen on aikaa vähemmän kuin kaksi kuukautta taikka päätös annetaan lukuvuoden tai opintojen päätyttyä, laina on nostettava viimeistään kahden kuukauden kuluttua päätöksen antamisesta.

Ennen kuin opiskelija nostaa uuden opintolainan, luottolaitoksen tulee varmistaa Kansaneläkelaitokselta, että valtiontakaus on voimassa.

16 § (7.5.2004/345)

Valtiontakauksen suuruus

Opintolainan valtiontakauksen määrä tukikuukautta kohden on 18 vuotta täyttäneellä 220 euroa ja aikuiskoulutustukea saavalla 310 euroa. Jos hakija on alle 18-vuotias, takaus myönnetään 160 euron suuruisena. Oikeus korkeampaan valtiontakaukseen alkaa sen kuukauden alusta, jona opiskelija täyttää 18 vuotta. Ulkomailla opiskelevan opintolainan valtiontakauksen määrä on 360 euroa tukikuukautta kohden.

Valtiontakauksen määrää korotetaan niinä lukukausina, jolloin opiskelija saa opintotukea, sillä opintolainan lisäyksellä, jonka luottolaitos antaa opiskelijalle lukuvuoden aikana erääntyvän opintolainan koron maksamiseksi.

• Ks. VNP opintolainan koron maksamisesta valtion varoista työttömyyden perusteella 33/1996, Sos 2.32.

16 a § (21.12.2001/1427)

Korkoavustus

Tämän lain ja kumotun opintotukilain nojalla myönnettyjen opintolainojen erääntyneet korot voidaan maksaa korkoavustuksena valtion varoista, jos tämän lain mukaisen opintolainan korkoja ei lisätä lainapääomaan 34 §:n nojalla tai kumotun opintotukilain mukaisen lainan saajalle ei ole maksettu opintotukea koron säännönmukaista erääntymiskuukautta

edeltävän viiden kuukauden aikana.

Korkoavustuksen myöntäminen edellyttää, että lainansaaja on saanut veronalaisista tuloa keskimäärin enintään 775 euroa kuukaudessa koron säännönmukaista erääntymiskuukaudelta edeltävän neljän kuukauden aikana. Asevelvollisen palvelusaikana erääntyvät opintolainan korot maksetaan kuitenkin korkoavustuksen sijasta sotilasavustuslain (781/1993) mukaisena sotilasavustuksena.

Jos lainansaajalla on huollettavanaan omia alaikäisiä lapsia taikka lainansaajan luona asuvia hänen puolisonsa alaikäisiä lapsia, korkoavustuksen enimmäistuloraja on kuitenkin:

- 1) 895 euroa, jos lapsia on yksi;
- 2) 930 euroa, jos lapsia on kaksi; ja
- 3) 985 euroa, jos lapsia on kolme tai useampia.

Tämän lain mukaisen opintolainan koron säännönmukaisella erääntymiskuukaudella tarkoitetaan kesäkuuta ja joulukuuta.

Kumotun opintotukilain mukaisen opintolainan koron säännönmukaisella erääntymiskuukaudella tarkoitetaan maaliskuuta ja syyskuuta.

16 b § (21.12.2001/1427)

Korkoavustuksen hakeminen ja maksaminen

Korkoavustusta koskeva hakemus on toimitettava Kansaneläkelaitokselle viimeistään koron säännönmukaista erääntymiskuukaudelta lähinnä seuraavan kahden kalenterikuukauden aikana. Kansaneläkelaitos voi antaa hakumenettelystä tarkempia ohjeita.

Hakemukseen on liitettävä selvitys pankin velkomasta korosta tai alkuperäinen tosite jo maksetusta korosta sekä muut mahdolliset Kansaneläkelaitoksen vaatimat selvitykset.

Korkoavustuksena maksetaan opintolainan erääntynyt korko ilmoituskuuluineen. Korkoavustuksena ei makseta koronmaksun viivästymisestä aiheutuvaa viivästyskorkoa. Korkoavustuksena maksetaan korkeintaan viiden vuosipuoliskon aikana erääntyvät korkoerät.

3 LUKU

Taloudellinen tarveharkinta

17 § (9.10.1997/920)

Opiskelijan omien tulojen vaikutus opintorahaan ja asumislisään

Opiskelijalla voi olla opintorahan lisäksi muita veronalaisia tuloja ja toimeentulon turvaamiseen tarkoitettuja apurahoja kalenterivuodessa määrä, jota kutsutaan vapaaksi tuloksi. Ulkomaiseen

opiskelijavaihtoon tarkoitettuja opintotukea täydentäviä apurahoja ei oteta huomioon. Vapaa tulo lasketaan siten, että opiskelijalla voi olla tuloa:

- 1) 505 euroa jokaista kuukautta kohden, jolta hän on saanut opintorahaa tai asumislisää; sekä
- 2) 1 515 euroa jokaista kuukautta kohden, jolta hän ei ole saanut opintorahaa tai asumislisää.

(7.5.2004/345)

Opintojen aloittamisvuonna ennen opintojen aloittamiskuukaudelta tai opintojen päättymisvuonna tutkinnon suorittamiskuukauden tai opintotukeen oikeuttavien opintojen päättymisen jälkeen saatuja tuloja ei oteta huomioon siltä osin kuin vapaa tulo ylittyisi niiden perusteella. Opintotukeen oikeuttavat opinnot katsotaan päättyneiksi, kun korkeakouluopiskelija on saanut opintotukea 7 §:ssä säädetyn enimmäisajan tai muu kuin korkeakouluopiskelija on suorittanut tutkinnostaan niin suuren osan, etteivät jäljellä olevat opinnot enää oikeuta opintotukeen.

Opiskelijan on esitettävä tulojen saantiajankohdasta selvitys. (15.12.2000/1099)

Opiskelijan tulee huolehtia siitä, että vuositulo ei ylitä vapaata tuloa. Opiskelija voi säädellä vapaata tuloaan hakemalla opintotukea vain osalle opiskelukuukausista, peruuttamalla jo myönnetyn opintotuen halutuilta kuukausilta tai palauttamalla jo maksettujen tukikuukausien opintorahan ja asumislisän. Opintoraha ja asumislisä on palautettava vapaan tulon korottamiseksi tukivuotta seuraavan kalenterivuoden maaliskuun loppuun mennessä. (15.12.2000/1099)

18 §

18 § on kumottu L:lla 7.5.2004/345.

19 §

Vanhempien tulojen huomioon ottaminen

Vanhempien tuloja ei oteta huomioon korkeakouluopiskelijoiden opintotukea myönnettäessä. (7.5.2004/345)

Muiden kuin korkeakouluopiskelijoiden vanhempien tulot otetaan huomioon opintorahaa myönnettäessä, jos opiskelija on alle 20-vuotias, sekä asumislisää myönnettäessä, jos opiskelija on alle 18-vuotias. Tulot otetaan huomioon mainitun ikärajan täyttämistä edeltävän kalenterikuukauden loppuun. Vanhempien tuloja ei kuitenkaan oteta huomioon, jos opiskelija on avioliitossa tai elatusvelvollinen. Jos opiskelijan vanhemmat ovat eronneet tai asuvat pysyvästi välien rikkoutumisen vuoksi erillään, vain sen vanhemman tulot otetaan huomioon, jonka luona opiskelija asuu tai on viimeksi asunut. Jos opiskelija on alle 18-vuotias ja hän on vanhempansa ja tämän uuden aviopuolison yhteisessä kodissa huollettavana, myös uuden aviopuolison tulot otetaan huomioon. (21.12.2001/1427)

Opiskelijalla on oikeus täysimääräiseen opintorahaan ja asumislisään, jos vanhempien tuloverolain 30 §:ssä tarkoitettujen puhtaiden ansio- ja pääomatulojen määrä on enintään 27

Sos 2.30 SOSIAALITURVA

6 Opintotukilaki

300 euroa vuodessa. Opintorahaa ja asumislisää vähennetään jokaista tuloajan ylittävää täyttä 680 euroa kohden viisi prosenttia. (17.8.2001/734)

19 a § (21.12.2001/1427)

Puolison tulojen huomioon ottaminen asumislisää myönnettäessä

Opiskelijalla on oikeus täysimääräiseen asumislisään, jos hänen puolisonsa tuloverolain 30 §:ssä tarkoitettujen puhtaiden ansio- ja pääomatulojen määrä on enintään 15 200 euroa vuodessa. Asumislisää vähennetään jokaista tuloajan ylittävää täyttä 680 euroa kohden 10 prosenttia.

Jos puoliset eivät asu samassa asunnossa, opiskelijan puolison tuloja ei kuitenkaan oteta huomioon.

20 § (7.5.2004/345)

Eräiden tulojen ja etuuskien huomioonottaminen

Opintorahaa ei myönnetä opiskelijalle, joka saa:

- 1) opiskeluun tai tutkintoon pakollisena kuuluvasta, päätoimiseksi katsottavasta sekä opintojen edistymisen yleiset edellytykset täyttävästä työharjoittelusta taikka työssäoppimisen perusteella palkkaa keskimäärin vähintään 505 euroa kuukaudessa; taikka

- 2) oppilaitokselta toimeentulon turvaamiseen tarkoitettua apurahaa, opinnoista maksettavaa päivärahaa tai muuta vastaavaa taloudellista etuutta määrän, joka ylittää kyseiseen koulutukseen myönnettävän korkeimman opintorahan määrän. Ulkomaiseen opiskelijavaihtoon tarkoitettuja opintotukea täydentäviä apurahoja ei oteta huomioon arvioitaessa opintorahan myöntämistä.

• Ks. OPMa opintorahaa vastaavan taloudellisen tuen huomioon ottamisesta opintorahaa myönnettäessä 932/2001, Sos 2.33.

21 § (17.8.2001/734)

Pienin myönnettävä etuus

Opintorahaa ja asumislisää ei myönnetä, jos kuukausierän määrä yhteensä jäisi 8,40 euroa pienemmäksi.

22 § (21.12.2001/1427)

Veronalaiset tulot

Opiskelijan veronalaisella tulolla tarkoitetaan tätä lakia sovellettaessa, mitä tuloverolaissa (1535/1992) säädetään veronalaisesta pääomatulosta ja ansiotulosta. Opiskelijan ulkomailta saamat tulot rinnastetaan tuloverolaissa tarkoitettuihin veronalaisiin tuloihin, jos vastaavanlainen tulo Suomessa saatuna olisi veronalainen.

Opiskelijan vanhempien 11 ja 19 §:ssä sekä hänen puolisonsa 19 a §:ssä tarkoitetut tulot otetaan huomioon viimeksi toimitetun valtionverotuksen tietojen perusteella verotuksen päättymisen jälkeen seuraavan vuoden alusta. Vanhempien ja puolison ulkomailla saamat tulot rinnastetaan tuloverolaisissa tarkoitettuihin veronalaisiin tuloihin, jos vastaavat tulot Suomessa saatuina olisivat veronalaisia. Ulkomailla saatu tulo otetaan huomioon bruttomääräisenä opintotuen hakemista edeltäneeltä ajalta. Hakijan tulee esittää selvitys vanhempiensa ja asumislisän hakijan puolisonsa ulkomailla saamista tuloista siltä vuodelta, jonka verotustietojen pohjalta tulot muutoin otetaan huomioon opintotukea myönnettäessä tai tarkistettaessa. Jos vanhempien tai puolison taloudellinen tilanne on verovuoden jälkeen olennaisesti muuttunut, muutokset voidaan ottaa 25 b §:n mukaisesti huomioon tukea myönnettäessä. (7.5.2004/345)

4 LUKU

Hakeminen, maksaminen ja takaisinperintä

23 §

Opintotuen hakeminen ja myöntäminen

Opintotukea haetaan kansaneläkelaitokselta ellei kansaneläkelaitoksen

ja oppilaitoksen välillä ole tehty 9 §:ssä tarkoitettua sopimusta. Hakemuksen voi jättää kansaneläkelaitoksen paikallistoimistoon tai asianomaiseen oppilaitokseen kansaneläkelaitokselle

toimitettavaksi. Ulkomailla opiskelevan tulee kuitenkin toimittaa hakemus kansaneläkelaitokselle. Asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä hakumenettelystä.

Opintotuki myönnetään aikaisintaan sen kuukauden alusta, jona hakemus on jätetty. Aikuiskoulutustukea saavalle opintolainan valtiontakaus voidaan kuitenkin myöntää hakemuskuukautta edeltävän kuukauden alusta lukien. (28.12.2000/1277)

24 § (7.5.2004/345)

Maksaminen

Opintoraha ja asumislisä maksetaan kuukausittain opiskelijan ilmoittamalle tilille Suomessa sijaitsevaan rahalaitokseen. Maksupäivästä säädetään valtioneuvoston asetuksella. Yksittäinen tukierä voidaan kuitenkin maksaa muullakin tavalla, jos tilille maksaminen ei ole mahdollista tai jos tuen hakija tai saaja esittää Kansaneläkelaitoksen hyväksymän erityisen syyn.

• Ks. opintorahan maksupäivästä Opintotukiasetus 260/1994 19 §, Sos 2.31.

25 §

Opintotuen tarkistaminen ja keskeyttäminen

Opintotukea tarkistetaan tai se lakkautetaan, jos opiskelijan olosuhteissa on tapahtunut muutos, joka vaikuttaa oikeuteen saada opintotukea tai tuen määrään. (7.5.2004/345)

Jos on perusteltua syytä olettaa, että opintotuki olisi lakkautettava tai sen määrää vähennettävä, opintotuen maksaminen voidaan väliaikaisesti keskeyttää tai maksettavaa määrää vähentää, kunnes asia on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu.

Jos tuensaaja ei toimita pyydettyä selvitystä, asia voidaan ratkaista lopullisella päätöksellä niiden selvitysten perusteella, jotka ovat Kansaneläkelaitoksen käytettävissä. Väliaikaiseen päätökseen ei saa erikseen hakea muutosta. (15.12.2000/1099)

Opintotuen maksaminen voidaan lakkauttaa myös opiskelijan pyynnöstä. (15.12.2000/1099)

• Ks. opintotuen tarkistamisesta Opintotukiasetus 260/1994 20 §, Sos 2.31.

25 a § (23.5.1997/457)

Opintotuen tarkistaminen ilman hakemusta

Opintotuki tarkistetaan tai lakkautetaan ilman hakemusta kalenterivuositain vuoden alussa verotuksen valmistumisen jälkeen vanhempien verotustietojen perusteella ja asumislisä puolison verotustietojen perusteella. Tarkistusta ei kuitenkaan tehdä, jos opintotuki on edeltävän syyslukukauden aikana tarkistettu vanhempien tai asumislisä puolison taloudellisissa tilanteessa tapahtuneen olennaisen muutoksen johdosta. (13.3.2003/204)

Asumislisää voidaan tarkistaa vuokran muutoksen perusteella ilman hakemusta 41 b §:n 3 kohdassa mainittujen tietojen perusteella kyseessä olevassa lainkohdassa tarkoitetuissa opiskelija-asuntoiloissa asuvien asumislisän saajien osalta. (9.8.2002/691)

Muiden kuin 2 momentissa mainittujen asumislisän saajien asumislisä tarkistetaan, kun asumislisän alkamisesta tai edellisestä tarkistamisesta on kulunut vähintään kaksi vuotta. Jos asumislisän saaja ei kansaneläkelaitoksen tai opintotukilautakunnan kehoituksesta toimita asumislisän tarkistamiseksi tarvittavia tietoja, asumislisä lakkautetaan edellä mainittua kahden vuoden määräaikaa lähinnä seuraavan maaliskuun tai mar

Sos 2.30

Opintotukilaki 7

raskuun alusta lukien. Kansaneläkelaitos antaa tarkemmat ohjeet tarkistusmenettelystä. (21.1.2000/41)

Opintotuki voidaan tarkistaa oppilaitoksen ilmoittaman lukuvuoden keston muutoksen perusteella ilman hakemusta.

(21.12.2001/1427)

Opintotuki voidaan lakkauttaa opiskelijaa kuulematta, kun oppilaitos ilmoittaa opiskelijan valmistumisesta tai opiskelun keskeyttämisestä. Opiskelun keskeyttämisen perusteella opintotuki voidaan lakkauttaa opiskelijaa kuulematta vain, jos oppilaitoksen antama tieto perustuu opiskelijan omaan ilmoitukseen.

25 b § (7.5.2004/345)

Opintotuen tarkistaminen vanhempien ja puolison tulojen muuttuessa

Opiskelijan vanhempien ja hänen puolisonsa taloudellisen tilanteen katsotaan olennaisesti muuttuneen, jos vanhempien tai puolison tulot ovat viimeksi toimitetun verotuksen jälkeen muuttuneet vähintään 20 prosenttia. Kun opintotuki on myönnetty tai tarkistettu edellä tarkoitettujen muuttuneiden tulojen perusteella kevätlukukauden aikana, tukea voidaan maksaa niiden perusteella saman vuoden loppuun. Kun opintotuki on myönnetty tai tarkistettu edellä tarkoitettujen tulojen perusteella syyslukukauden aikana, tukea voidaan maksaa niiden perusteella seuraavan kalenterivuoden loppuun.

26 §

Opintotuen epääminen

Opintotuki voidaan evätä kokonaan tai osittain, jos joku on tahallaan antanut vääriä tai harhaanjohtavan tiedon tai vääriä tietoja antamalla tai salaamalla todellisen asianlaidan on saanut aikaan sen, että opintotukea on maksettu perusteettomasti.

27 §

Takaisinperintä

Jos tämän lain mukaista etuutta on maksettu aiheetta tai määrältään liian suurena, liikaa maksettu etuus on perittävä takaisin. (18.4.1997/341)

Takaisinperinnästä voidaan luopua joko kokonaan tai osittain, jos tämä katsotaan kohtuulliseksi eikä aiheeton maksaminen ole johtunut etuuden saajan tai hänen edustajansa vilpillisestä menettelystä tai jos aiheettomasti maksettu määrä on vähäinen. Lisäksi takaisinperinnästä voidaan luopua kokonaan takaisinperintää koskevan päätöksen antamisen jälkeen myös silloin, kun takaisinperintää ei etuuden saajan taloudellinen tilanne huomioon ottaen ole enää tarkoituksenmukaista jatkaa tai kun perinnän jatkamisesta aiheutuisi perimättä olevaan etuuden määrään nähden kohtuuttomat kustannukset. (7.5.2004/352)

Takaisin perittävä määrä voidaan kuitata kansaneläkelaitoksen myöhemmin maksamasta etuudesta. Ilman suostumusta kuittaaminen voidaan kuitenkin kohdistaa vain tämän lain mukaiseen tai siihen rinnastettavaan muuhun etuuteen. (18.4.1997/341)

Jos opiskelijan 17 §:n 1 momentissa tarkoitettu vuositulo ylittää vapaan tulon, ylityksen jokaista alkavaa 1 010 euroa kohden peritään takaisin yhden tukikuukauden opintoraha ja asumislisä aikajärjestyksessä alkaen kalenterivuoden viimeisestä tukikuukaudesta. Jos vapaan tulon ylitys on ollut enintään

170 euroa, liikaa maksettua tukea ei kuitenkaan peritä takaisin. Tuensaajalle annetaan päätösehdotus liikaa maksetun tuen takaisinperimisestä. Ehdotuksen mukainen päätös tulee voimaan, jos tuensaaja ei valituksen tekemiseen varatussa määräajassa pyydä kirjallisesti asian käsittelemistä uudelleen. (17.8.2001/734)

Opiskelijan omien tulojen perusteella takaisinperittäväksi määrätyn opintorahan ja asumislisän määrää korotetaan 15 prosentilla, jollei valtioneuvoston asetuksella säädetä alemmasta korotuksesta. (15.12.2000/1099)

Takaisinperintää koskeva lainvoimainen päätös saadaan panna täytäntöön kuten lainvoimainen tuomio.

27 a § (7.5.2004/352)

Takaisinperintäsaatavan vanhentuminen

Päätös aiheettomasti maksetun etuuden takaisinperinnästä on tehtävä viiden vuoden kuluessa etuuden maksupäivästä lukien. Takaisinperintäpäätöksellä vahvistettu saatava vanhentuu viiden vuoden kuluttua päätöksen antamisesta, jollei vanhentumista ole sitä ennen katkaistu. Takaisinperintäpäätöksellä vahvistetun saatavan vanhentuminen katkeaa siten kuin velan vanhentumisesta annetun lain (728/2003) 10 tai 11 §:ssä säädetään. Tämän vanhentumisajan katkaisemisesta alkaa kulua uusi viiden vuoden vanhentumisaika.

28 §

Opintotuen periminen eräissä tapauksissa

Jos opiskelija on saanut opintorahaa tai asumislisää samalta ajalta, jolta hänelle myönnetään takautuvasti 6 §:ssä tarkoitettua etuutta, Kansaneläkelaitos saa periä tältä ajalta perusteettomasti maksetun opintotuen takautuvasti suoritettavasta etuudesta. (7.5.2004/345)

Kansaneläkelaitoksen on ilmoitettava 1 momentissa tarkoitettun etuuden maksajalle vähintään kaksi viikkoa ennen maksamista, että etuus tulee 1 momentin mukaisesti maksaa kansaneläkelaitokselle.

5 LUKU

Muutoksenhaku

29 §

Muutoksenhaku

Opintotukietuutta koskevaan päätökseen tyytymätön saa hakea siihen muutosta opintotuen muutoksenhakulautakunnalta ja muutoksenhakulautakunnan päätökseen tyytymätön vakuutusosikeudelta.

Vakuutusosikeuden päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. (18.4.1997/341)

Valituskirjelmä on toimitettava kansaneläkelaitokselle 30 päivän kuluessa siitä, kun valittaja on saanut päätöksestä tiedon. Valituskirjelmä opintotukilautakunnan päätökseen voidaan toimittaa myös asianomaiselle opintotukilautakunnalle. (18.4.1997/341)

3 momentti on kumottu L:lla 30.12.2003/1322.

Kansaneläkelaitoksen päätöstä on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, kunnes asia on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu.

Päätökseen, jossa opintolainan valtiontakaus on evätty sen vuoksi, että hakijalle ei ole myönnetty aikuiskoulutustukea, ei saa hakea muutosta valittamalla. (28.12.2000/1277)

30 § (18.4.1997/341)

Itseoikaisu

Jos kansaneläkelaitos tai opintotukilautakunta hyväksyy kaikilta osin sille toimitetussa valituksessa esitetyt vaatimukset, sen on annettava asiasta oikaisupäätös. Oikaisupäätökseen saa hakea muutosta siten kuin 29 §:ssä säädetään.

Jos kansaneläkelaitos tai opintotukilautakunta ei voi oikaista valituksen kohteena olevaa päätöstä 1 momentissa mainitun tavoin, sen on 30 päivän kuluessa valitusajan päättymisestä toimitettava valituskirjelmä ja lausuntonsa asianomaisen muutoksenhakuelimen käsiteltäväksi. Kansaneläkelaitos tai opintotukilautakunta voi tällöin väliaikaisella päätöksellä oikaista aikaisemman päätöksensä siltä osin kuin se hyväksyy valituksessa esitetyn vaatimuksen. Jos valitus on jo toimitettu muutoksenhakuelimelle, on väliaikaisesta päätöksestä ilmoitettava sille viipymättä. Väliaikaiseen päätökseen ei saa hakea muutosta.

Sos 2.30 SOSIAALITURVA

8 Opintotukilaki

Edellä 2 momentissa tarkoitettua määrääjasta voidaan poiketa, jos valituksen johdosta tarvittavan lisäselvityksen hankkiminen sitä edellyttää. Lisäselvityksen hankkimisesta on tällöin viipymättä ilmoitettava valittajalle. Valituskirjelmä ja lausunto on kuitenkin aina toimitettava asianomaiselle muutoksenhakuelimelle

60 päivän kuluessa valitusajan päättymisestä.

30 a § (18.4.1997/341)

Valituksen myöhästyminen

Jos opintotuen muutoksenhakulautakunnalle tai vakuutusosikeudelle annettava valitus on saapunut 29 §:ssä säädetyn määräajan jälkeen, asianomainen muutoksenhakuelin voi tästä huolimatta ottaa valituksen tutkittavakseen, jos myöhästymiseen on ollut painavia syitä.

31 § (18.4.1997/341)

Päätöksen poistaminen

Jos tässä laissa tarkoitettua etuutta koskeva lainvoimainen päätös perustuu väärään tai puutteelliseen selvitykseen taikka on ilmeisesti lainvastainen, vakuutusosikeus voi kansaneläkelaitoksen tai asianomaisen opintotukilautakunnan esityksestä tai asianomaisen hakemuksesta, varattuaan muille asianosaisille tilaisuuden tulla kuulluksi, poistaa päätöksen muilta kuin myönnettyä opintolainan valtiontakausa koskevilta osin ja määrätä asian uudelleen käsiteltäväksi. Tehtyään edellä tarkoitettun esityksen kansaneläkelaitos tai opintotukilautakunta voi, kunnes asia on uudelleen ratkaistu, väliaikaisesti keskeyttää etuuden maksamisen tai maksaa sen esityksensä mukaisena. (11.12.1997/1117)

Jos asiassa, jossa on kysymys evätyn edun myöntämisestä tai myönnetyn edun lisäämisestä, ilmenee uutta selvitystä, kansaneläkelaitoksen tai opintotukilautakunnan on tutkittava asia uudelleen. Kansaneläkelaitos tai opintotukilautakunta voi aikaisemman lainvoimaisen päätöksen estämättä myöntää evätyn edun tai myöntää edun aikaisempaa suurempana. Myös opintotuen muutoksenhakulautakunta ja vakuutusosikeus voivat menetellä vastaavasti muutoksenhakuaasia käsitellessään. Päätökseen saa hakea muutosta siten kuin 29 §:ssä säädetään.

31 a § (30.12.2003/1322)

Asiavirheen korjaaminen

Jos Kansaneläkelaitoksen tai opintotukilautakunnan päätös perustuu selvästi virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen tai ilmeisen väärään lain soveltamiseen taikka päätöstä tehtäessä on tapahtunut menettelyvirhe, Kansaneläkelaitos tai opintotukilautakunta

voi poistaa virheellisen päätöksensä ja ratkaista asian uudelleen.

Päätös voidaan korjata asianosaisen eduksi tai vahingoksi.

Päätöksen korjaaminen asianosaisen vahingoksi edellyttää, että asianosainen suostuu päätöksen korjaamiseen.

32 §

Opintotuen muutoksenhakulautakunta

Opintotuen muutoksenhakulautakunnassa on puheenjohtaja, varapuheenjohtaja sekä neljä muuta jäsentä. Kullakin heistä on henkilökohtainen varajäsen. Lautakunnan jäsenet toimivat tuomarin vastuulla.

Valtioneuvosto määrää opintotuen muutoksenhakulautakunnan puheenjohtajan, varapuheenjohtajan ja muut jäsenet sekä heidän varajäsenensä kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Heidän oikeudestaan pysyä tehtävässään on muutoin voimassa, mitä tuomarinviran haltijoista säädetään. Puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan tulee olla oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittaneita. Muista jäsenistä kahdella tulee olla korkeakouluopintojen

ja kahdella peruskoulun jälkeisten yleissivistävien tai ammatillisten opintojen hyvä tuntemus.

Muutoksenhakulautakunta voi toimia jaostoihin jakautuneena. Tarkemmat säännökset lautakunnasta annetaan asetuksella. Asian käsittelyssä opintotuen muutoksenhakulautakunnassa sovelletaan hallintolainkäyttölakia (586/1996), jollei erikseen toisin säädetä. Opintotuen muutoksenhakulautakunnassa toimitetaan tarvittaessa asian selvittämiseksi suullinen käsittely siten kuin hallintolainkäyttölain 37 §:ssä säädetään. (5.3.1999/305)

Suulliseen käsittelyyn sovelletaan oikeudenkäynnin julkisuudesta annettua lakia (945/1984). Suullinen käsittely on toimitettava suljettuina ovina asioissa, joissa on säädetty salassapitovelvollisuus tai jotka opintotuen muutoksenhakulautakunta määrää käsiteltäväksi suljettuina ovilla perusteella, että julkisesta käsittelystä aiheutuisi asianosaiselle erityistä haittaa. (9.8.2002/691)

Opintotuen muutoksenhakulautakunnan päätös voidaan antaa tiedoksi lähettämällä se postitse kirjeellä vastaanottajalle hänen opintotuen muutoksenhakulautakunnalle ilmoittamaansa postiosoitteeseen. Valittajan katsotaan saaneen tiedon päätöksestä seitsemäntenä päivänä sen jälkeen, kun päätös on postitettu hänen ilmoittamallaan osoitteella, jollei muuta näytetä. (30.12.2003/1322)

• Ks. A opintotuen muutoksenhakulautakunnasta 272/1994, Sos 2.36.

33 §

33 § on kumottu L:lla 5.3.1999/305.

6 LUKU

Valtiontakaus

34 § (21.12.2001/1427)

Valtiontakauksen voimassaolo ja koron pääomitus

Valtiontakaus on voimassa enintään 30 vuotta ensimmäisen lainaerän nostamisesta. Valtiontakauksen voimassaolon edellytyksenä on, että luottolaitos lisää puolivuositin opintolainan pääomaan vuosipuoliskon aikana erääntyvät korot siltä osin kuin korko ylittää yhden prosentin lainapääomasta niinä lukukausina, joilta lainansaaja saa opintotukea, sekä välittömästi tällaista lukukautta seuraavana lukukautena.

Lainansaaja maksaa sen osan korosta, jota ei 1 momentin mukaisesti lisätä opintolainan pääomaan. Jos lainansaajan maksettavaksi tulevan koron määrä on vähemmän kuin 15 euroa, erääntyvä korko lisätään kuitenkin opintolainan pääomaan kokonaisuudessaan.

35 §

Valtiontakauksen sisältö

Valtiontakaus annetaan omavelkaisena julkisen valvonnan alaisen luottolaitoksen myöntämän opintolainan koko nimelliselle määrälle, opintolainan korolle, viivästyskorolle sekä lainan irtisanomisesta aiheutuviin hyväksyttäviin kuluihin.

• Ks. valtiontakauksen myöntämisestä Opintotukiasetus 260/1994 23 §, Sos 2.31.

• Ks. Vn opintolainan koron maksamisesta valtion varoista työttömyyden perusteella 33/1996, Sos 2.32.

36 § (15.8.2003/744)

Takauksen vanhentuminen

Opintolainan valtiontakauksiin ei sovelleta, mitä takauksesta ja vierasvelkapanttauksesta annetun lain (361/1999) 19 §:n 3 momentissa säädetään takaussitoumuksen vanhentumisesta eikä mainitun lain 19 §:n 1 momenttia sovelleta tässä laissa tarkoitettuihin lainoihin niiden lyhennysmaksujen osalta.

37 §

Lainan takaisinmaksun vaatiminen

Jos lainansaaja on laiminlyönyt koron tai lyhennysmaksun suorittamisen ja jos eräpäivästä on kulunut vähintään kolme kuukautta, luottolaitoksella on oikeus vaatia laina heti kokonaisuudessaan

takaisin maksettavaksi. Laiminlyönnistä on

SOSIAALITURVA Sos 2.30

Opintotukilaki 9

kuitenkin ilmoitettava vähintään kuukautta aikaisemmin kansaneläkelaitokselle.

Jos lainansaaja on kuollut, luottolaitos voi esittää maksuvaatimuksen kansaneläkelaitokselle. Opintolainaa katsotaan kokonaan erääntyneeksi, kun maksuvaatimus on esitetty. Luottolaitos voi esittää maksuvaatimuksensa myös silloin,

kun tuomioistuin on vahvistanut yksityishenkilön velkajärjestelystä annetussa laissa (57/93) tarkoitetun maksuohjelman tai kansaneläkelaitos antanut suostumuksensa vapaehtoiseen sopimukseen velkajärjestelystä.

38 §

Takaussaatavan takaisin periminen

Opintolainan valtiontakaukseen perustuva takaussaatava sekä sille tämän lain nojalla perittävä korko saadaan ilman tuomiota tai päätöstä ulosottaa lainan saajalta siinä järjestyksessä kuin verojen ja maksujen perimisestä ulosottoihin annetussa laissa (367/1961) säädetään. Mitä sanotussa laissa säädetään saamisen vanhentumisesta, ei kuitenkaan koske edellä tässä momentissa tarkoitettua valtion takautumisoikeutta. (21.12.2004/1237)

Kansaneläkelaitos voi myöntää takaisinperinnässä maksuaikaa taikka käyttää muita maksujärjestelyjä, jos siihen on lainansaajan maksukykyyn liittyvä perusteltu syy taikka maksamatta jääneiden määrien kertyminen voidaan siten turvata.

38 a § (7.5.2004/352)

Takaussaatavan vanhentuminen

Takaussaatava vanhentuu viiden vuoden kuluttua siitä, kun Kansaneläkelaitos on maksanut opintolainan luottolaitokselle, jollei vanhentumisesta ole sitä ennen katkaistu. Takaussaatavan vanhentuminen katkeaa siten kuin velan vanhentumisesta annetun lain 10 tai 11 §:ssä säädetään. Vanhentumisaajan katkaisemisesta alkaa kulua uusi viiden vuoden vanhentumisaika.

39 §

Maksuvapautuksen myöntäminen

Kansaneläkelaitos voi myöntää vapautuksen opintolainan valtiontakaukseen perustuvan takaussaatavan sekä sille kertyneiden korkojen maksamisesta valtiolle, kun lainansaaja on kuollut.

Maksuvapautus voidaan myöntää myös, jos lainansaaja on pysyvästi työkyvytön tai hänen määräaikainen työkyvyttömyytensä on kestänyt yhteensä vähintään viisi vuotta ja takaisinperintää olisi lainansaajan taloudellinen tilanne ja muut olosuhteet huomioon ottaen pidettävä kohtuuttomana.

Erityisestä syystä maksuvapautus voidaan myöntää osittaisena silloin, kun lainansaajan taloudellinen tilanne on heikentynyt esimerkiksi pitkään kestäneen työttömyyden, sairauden tai muun vastaavan syyn vuoksi siten, että lainan takaisinperimistä kokonaan olisi pidettävä kohtuuttomana.

40 § (3.5.2002/344)

Takaussaatavasta perittävä korko

Lainansaajan on maksettava valtion koko takaussaatavalle enintään korkolain (633/1982) 4 §:n 1 momentin mukaista korkoa, jollei valtioneuvoston asetuksella säädetä alemmasta korosta.

• Ks. Opintotukiasetus 260/1994 26 §, Sos 2.31.

7 LUKU

Erinäiset säännökset

41 § (9.8.2002/691)

Opiskelijan ilmoitusvelvollisuus

Opintotukea hakiessaan opiskelijan tulee ilmoittaa Kansaneläkelaitokselle

ja tämän lain 9 §:ssä tarkoitettulle opintotukilautakunnalle

opintotuen myöntämiseksi tarvittavat tiedot.

Opintotukea saavan opiskelijan tulee ilmoittaa opintojen päättymisestä

tai keskeytymisestä, oppilaitoksen vaihtumisesta, asumisolosuhteiden muutoksista sekä lisäksi muista opintotukietuuteen vaikuttavista muutoksista.

41 a § (9.8.2002/691)

Tietojen saaminen pyynnöstä

Kansaneläkelaitoksella ja tämän lain mukaisella muutoksenhakuelimellä

on oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltävänä olevan asian ratkaisemiseksi tai muun tämän lain mukaisen yksittäisen tehtävän täytäntöönpanoa varten välttämättömät tiedot:

- 1) valtion ja kunnan viranomaiselta ja muulta julkisoikeudelliselta yhteisöltä;
- 2) eläketurvakeskukselta, eläke- ja vakuutuslaitokselta sekä muulta eläkkeen tai muun korvauksen myöntäjältä tai maksajalta;
- 3) potilasvakuutus- ja liikennevakuutuskeskukselta;
- 4) työttömyyskassalta ja työnantajalta;
- 5) oppilaitokselta;
- 6) vuokranantajalta.

41 b § (9.8.2002/691)

Tietojensaantioikeus

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta opintotuen täytäntöönpanoa varten:

- 1) opetushallitukselta ja korkeakouluilta opiskelijavalinnoissa hyväksytyksi tulneiden sekä opetushallitukselta opiskelupaikan vastaanottaneiden henkilöiden tunnistamista ja yksilöintiä koskevat tiedot sekä oppilaitosta ja opintolinjaa tai koulutusohjelmaa koskevat tiedot;
- 2) työvoimaviranomaisilta työvoimapolitiiseen aikuiskoulutukseen hyväksytyjen henkilöiden tunnistamista ja yksilöintiä koskevat tiedot;
- 3) kunnan, säätien tai yleishyödyllisen yhteisön ylläpitämitä opiskelija-asuntoloilta asuntoloiden ylläpitäjien kanssa erillisessä sopimuksessa sovittavalla tavalla opiskelija-asunnoissa asuvien tunnistamista ja yksilöintiä koskevat tiedot sekä vuokra- ja asumisaikatiedot;
- 4) oppilaitokselta lukukauden aikana läsnäoleviksi ilmoittautuneiden opiskelijoiden tunnistamista ja yksilöintiä koskevat tiedot sekä tiedot opintojen päättöimisyydestä ja edistymisestä;
- 5) rahalaitoksilta lainansaajittain yksilöidyt tiedot nostettujen, valtion takaamien opintolainojen määrästä ja koroista siten kuin Kansaneläkelaitos määrää;
- 6) apurahan myöntäjältä tai maksajalta tiedot myönnettyistä apurahoista;
- 7) rangaistuslaitoksilta ja vaarallisten rikoksenuusijain eristämisestä annetun lain (317/1953) 1 §:ssä tarkoitetuilla pakkolaitoksilta tiedot rangaistuksen alkamisesta ja päättymisestä.

41 c § (9.8.2002/691)

Opintotukilautakuntien tiedonsaantioikeus

Tämän lain 9 §:n 3 momentissa tarkoitettujen sopimuksen nojalla opintotukitehtäviä hoitavilla henkilöillä on oikeus käyttää salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä tämän lain mukaisten etuuksien käsittelyssä välttämättömiä Kansaneläkelaitoksen saamia tietoja. Edellä mainituilla opintotukitehtäviä hoitavilla henkilöillä on myös oikeus saada salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä nimettyä henkilöä koskevat tämän lain mukaisten etuuksien käsittelyä varten välttämättömät tiedot maksutta tämän lain 41 a §:ssä tarkoitetuilta viranomaisilta ja muilta tahoilta.

Sos 2.30 SOSIAALITURVA

10 Opintotukilaki

41 d § (13.3.2003/204)

Tietojen luovuttaminen

Kansaneläkelaitoksella on oikeus salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä luovuttaa:

- 1) rahalaitokselle, josta henkilöllä on opintolainaa, tiedot 34 §:n mukaisen koron lisäämiseksi opintolainaan sekä opintotukilain (28/1972) nojalla myönnettyjen lainojen osalta tiedot opintojen päättymisestä ja korkotuen ennalleen palauttamisesta;
- 2) opintolainan valtiontakausta ja sen voimassaoloa koskevat tiedot rahalaitokselle, josta opiskelija on hakenut opintolainaa; sekä
- 3) Pohjoismaiden opintotukiviranomaisille tiedot näiden maiden kansalaisten sekä näissä maissa opiskelevien Suomen kansalaisten Suomesta saamista opintotuksista.

42 § (24.11.1995/1318)

Tietojen käyttö

Kansaneläkelaitoksella on oikeus yksittäistapauksessa käyttää tämän lain mukaista etuutta käsitellessään muiden sille säädettyjen tehtävien hoitamista varten saamia tietoja, jos on ilmeistä, että ne vaikuttavat tämän lain mukaiseen etuuteen ja tiedot on lain mukaan otettava huomioon päätöksenteossa ja Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada tiedot muutoinkin erikseen. (9.8.2002/691)

Opetusministeriöllä on oikeus saada kansaneläkelaitokselta opintotukietuuden saajia koskevia tietoja siltä osin kuin se on tarpeen opetusministeriölle kuuluvien opintotukietuuksien tilastointi-, suunnittelu- ja kehittämistehtävien hoitamiseksi. Näihin tietoihin ei saa sisällyttää etuudensaajan tunnistamisen mahdollistavia tietoja.

43 § (9.8.2002/691)

Tekninen käyttöyhteys

Kansaneläkelaitoksella on sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 29 §:n 3 momentissa

säädetään, oikeus mainitussa momentissa säädetyin edellytyksin avata tekninen käyttöyhteys 41 d ja 44 §:ssä tarkoitettuihin

tiedonsaajille rekisteriensä sellaisiin tietoihin, jotka Kansaneläkelaitos saa antaa mainittujen säännösten perusteella. (13.3.2003/204)

Mitä tässä pykälässä säädetään tietojen luovuttamisesta teknisen käyttöyhteyden avulla, koskee myös Kansaneläkelaitoksen oikeutta saada 41 a ja 41 b §:ssä sekä 41 d §:n 2 kohdassa tarkoitettuja tietoja teknisen käyttöyhteyden avulla. (13.3.2003/204)

Tämän pykälän perusteella avatun teknisen käyttöyhteyden avulla saa hakea myös salassapidettäviä tietoja ilman sen suostumusta,

jonka etujen suojaamiseksi salassapitovelvollisuus on säädetty. Ennen teknisen käyttöyhteyden avaamista tietoja pyytävän on esitettävä selvitys siitä, että tietojen suojauksesta huolehditaan asianmukaisesti.

43 a § (9.8.2002/691)

Tietojen oma-aloitteinen luovuttaminen

Kansaneläkelaitoksella on oikeus sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään, salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä antaa ministeriöille, verohallinnolle ja lakisääteistä sosiaaliturvajärjestelmää hoitavalle laitokselle tai yhteisölle, jonka hoidettavaksi kuuluvaan sosiaaliturvaetuuteen tämän lain mukainen etuus vaikuttaa, tämän lain mukaista etuutta tai korvausta saaneen henkilön henkilötunnus ja muut yksilöintitiedot, tiedot maksetuista etuuksista ja korvauksista ja näihin rinnastettavat tiedot, jotka ovat välttämättömiä sosiaaliturvaan

kohdistuvien rikosten ja väärinkäytösten selvittämiseksi suorittavaa henkilötietojen yhdistämistä ja muuta kertaluonteista valvontatoimintaa varten, sekä poliisi- ja syyttäjäviranomaiselle edellä mainitut tiedot, jotka ovat välttämättömiä rikosten selvittämistä ja syytteenpanoa varten. Terveystietoa koskevia tietoja tai tietoja, jotka on tarkoitettu kuvaamaan henkilön sosiaalihuollon tarpeen perusteita, ei saa kuitenkaan luovuttaa.

43 b § (9.8.2002/691)

Ilmoitusvelvollisuus

Kansaneläkelaitoksen on annettava etuuden hakijalle etukäteen sopivin tavoin tiedot siitä, mistä häntä koskevia tietoja voidaan hankkia ja mihin niitä voidaan säännönmukaisesti luovuttaa.

44 §

Ulosmittaus- ja siirtokiello

Opintorahaa, asumislisää tai opintolainaa ei saa ulosmitata.

(7.5.2004/345)

Kansaneläkelaitoksella on oikeus salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä asianomaisen viranomaisen pyynnöstä luovuttaa ulosottoa varten tiedot tämän lain mukaisten etuuksien määrästä, ei kuitenkaan niistä etuuksista, joita ei oteta huomioon ulosottolain (37/1895) 4 luvun 7 §:ssä tarkoitettua suojaosuutta laskettaessa.

Lisäksi Kansaneläkelaitoksella on oikeus ilmoittaa tiedossaan olevat muut eläkkeitä ja muita sosiaalietuuksia maksavat laitokset. (9.8.2002/691)

Sopimus, joka tarkoittaa tähän lakiin perustuvan oikeuden siirtämistä toiselle, on mitätön.

45 §

Opintotukiasiain neuvottelukunta

Opetusministeriössä on valtioneuvoston asettama opintotukiasiain neuvottelukunta, jonka tehtävänä on tehdä esityksiä ja antaa lausuntoja opintotuen kehittämistä ja toteuttamista koskevista asioista.

Neuvottelukunnan tehtävistä ja kokoonpanosta säädetään asetuksella.

• Ks. Opintotukiasetus 260/1994 6 luku, Sos 2.31.

46 §

Rahoitus

Valtio korvaa kansaneläkelaitokselle tämän lain nojalla maksettavista etuuksista aiheutuvat kustannukset.

Kansaneläkelaitoksen on viisi arkipäivää ennen opintorahojen ja asumislisien maksupäivää ilmoitettava valtiolle arvio seuraavana kuukautena maksettavien opintorahojen, asumislisien, takausvastuiden ja ateriatuen rahamäärästä. Valtion on ilmoituksen perusteella maksettava Kansaneläkelaitokselle ilmoituksen mukainen määrä viimeistään yhtä arkipäivää ennen edellä tarkoitettua maksupäivää. (7.5.2004/345)

Opintotuen maksukuukautta seuraavan kuukauden aikana lähetettävän arvon yhteydessä kansaneläkelaitoksen on ilmoitettava valtiolle edellisenä kuukautena maksetun tuen yhteismäärä sekä 27 ja 28 §:n perusteella takaisinperittyjen etuuksien määrä. Kalenterikuukautena maksettujen opintotukien yhteismäärä sekä saman kuukauden ennakkojen ja takaisinperittyjen etuuksien erotus otetaan huomioon maksukuukautta seuraavan toisen kuukauden ennakkoa määrättäessä.

Kansaneläkelaitoksen on tuloutettava valtiolle kuukausittain edellisen kuukauden aikana 38 §:n nojalla perittyjen takausvastuusaatavien

lyhennykset sekä 40 §:n mukaiset viivästyskorot saatavien syntymisen mukaan eriteltyinä. Kansaneläkelaitoksen tulee puolivuositain ilmoittaa 39 §:n nojalla myönnettyjen maksuvapautusten määrät valtiolle samalla tavoin eriteltyinä.

SOSIAALITURVA Sos 2.30

Opintotukilaki 11

47 §

Toimintamenot

Tämän lain toimeenpanosta kansaneläkelaitokselle aiheutuvat menot luetaan kansaneläkelaitoksen toimintamenoiksi ja oppilaitoksille 8 §:n 3 momentissa sekä 9 §:n 1 ja 2 momentissa säädetyistä tehtävistä aiheutuvat menot kyseisen oppilaitoksen menoiksi.

Edellä 9 §:n 3 momentin perusteella oppilaitokselle sopimuksen perusteella kuuluvista tehtävistä aiheutuvista toimintamenoista sovitaan kansaneläkelaitoksen ja asianomaisen oppilaitoksen kesken.

48 § (17.8.2001/734)

Etuuden korottaminen

Tässä laissa säädettyjä määriä voidaan korottaa valtioneuvoston asetuksella.

49 § (7.5.2004/345)

Korkeakouluopiskelijoiden ruokailun tukeminen

Kansaneläkelaitos huolehtii korkeakouluopiskelijoiden ruokailun tukemiseen tarkoitettua valtion talousarvioon varatun määrärahan rajoissa tuen myöntämisestä opiskelijaravintoloiden pitäjille ja muusta tähän liittyvästä hallinnosta.

• Ks. VN:n asetus korkeakouluopiskelijoiden ruokailun tukemisen perusteista 564/2003, Sos 2.41.

50 §

Tarkemmat säännökset

Tarkempia säännöksiä tämän lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella.

• Ks. Opintotukiasetus 260/1994, Sos 2.31.

8 LUKU

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

51 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä toukokuuta 1994, lain 1 §:n 2 momentti kuitenkin asetuksella säädettävänä ajankohtana. Opintotuen osalta tätä lakia sovelletaan myönnettäessä opintotukea korkeakouluopiskelijalle 1 päivän kesäkuuta ja muun oppilaitoksen opiskelijalle 1 päivän heinäkuuta 1994 jälkeiselle ajalle.

Tällä lailla kumotaan:

1) opintotuen hallinnosta 14 päivänä helmikuuta 1992 annettu laki (113/92);

2) 14 päivänä tammikuuta 1972 annettu opintotukilaki (28/1972) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen. Opintotukilain 6 §:ää, 7 §:n 1 ja 2 momenttia ja 8 §:ää sovelletaan edelleen mainitun lain nojalla myönnettyihin opintolainoihin; sekä (21.12.2001/1427)

3) korkeakouluopiskelijoiden opintotuesta 14 päivänä helmikuuta 1992 annettu laki (111/92) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen. Mainitun lain nojalla myönnettyihin etuuksiin sovelletaan tämän lain säännöksiä.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin. Kansaneläkelaitos on oikeutettu saamaan tämän lain 41 §:n 2 momentin 2 ja 3 kohdassa tarkoitettua korvauksetta jo ennen lain voimaantuloa lukuvuoden 1994–95 opintotuen myöntämiseksi.

• Ks. VN:n eräiden opintotukilaisissa (28/1972) tarkoitettujen määrien vahvistamisesta 1034/2004, Sos 2.35.

52 §

Muulla laissa olevien viittaussäännösten soveltaminen

Jos muulla laissa tai sen nojalla annetuissa säännöksissä tai määräyksissä viitataan tällä lailla kumottujen lakien säännöksiin tai mainitaan näiden perusteella maksettava etuus, viittauksen katsotaan tarkoittavan tämän lain vastaavaa lainkohtaa.

53 §

Valtion opintotukikeskusta koskeva siirtymäsäännös

Valtion opintotukikeskukselle ja opintotukilautakunnille tämän lain voimaan tullessa kuuluvat, 8 ja 9 §:ssä tarkoitettujen tehtävien siirtyvät lain tullessa voimaan kansaneläkelaitokselle, jollei tässä laissa muuta säädetä tai 9 §:n 3 momentin nojalla toisin sovita. Tämän lain voimaan tullessa opintotukikeskuksessa ja opintotukilautakunnissa vireillä olevat asiat siirtyvät myös kansaneläkelaitoksen käsiteltäväksi. Opintotukilautakunnat hoitavat kuitenkin 30 päivänä kesäkuuta 1994 päättyvään tai sitä aikaisempaan opintovuoteen kohdistuvat opintotukitehtävät sekä opintotuen hallinnosta annetun lain mukaan opintotukilautakunnille kuuluvat tehtävät.

Opintotukikeskuksen tulee ennen tämän lain voimaantuloa luovuttaa hallussaan olevat opintotukea koskevat tarpeelliset tiedot kansaneläkelaitokselle.

54 §

Valtion opintokeskuksen omaisuuden siirto

Valtion opintotukikeskuksen omaisuus siirtyy korvauksetta kansaneläkelaitokselle tämän lain voimaan tullessa.

55 §

Vastuu sitoumuksista

Kansaneläkelaitos vastaa valtion puolesta valtion opintotukikeskuksen

antamista sitoumuksista. Kansaneläkelaitokseen

noudatetaan soveltuvin osin, mitä muulla laissa säädetään

valtion opintotukikeskuksesta, ottaen kuitenkin huomioon kansaneläkelaitoksen asemaa koskevat erityiset säännökset.

56 § (7.5.2004/345)

Opintolainoja koskeva siirtymäsäännös

Kumotun opintotukilain nojalla myönnettyihin opintolainoihin sovelletaan edelleen mainitun kumotun lain 6 §:n ja 7 §:n 1 ja 2 momentin säännöksiä sellaisina kuin ne ovat tämän lain voimaan tullessa.

Kumotun opintotukilain nojalla myönnettyjen opintolainojen enimmäiskorko on peruskorko lisättyinä enintään 1,5 prosenttiyksiköllä.

Kumotun opintotukilain nojalla myönnettyjen opintolainojen korkotukea ei enää palauteta ennalteen.

• Ks. voimaantulosäännös 345/2004.

57 §

Opintotukea koskeva siirtymäsäännös

Jos opintotuki koskee 30 päivänä kesäkuuta 1994 päättyvä tai sitä aikaisempaa opintovuotta, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Jos tämän lain mukaiseen opintotukeen oikeutettu opiskelija on saanut ennen tämän lain voimaantuloa opintotukea kumotun opintotukilain nojalla korkeakoulututkintoa varten, voidaan hänelle suorittaa opintotukea tätä tutkintoa varten yhteensä enintään seitsemää opintovuotta vastaavaksi ajaksi. Ennen 1 päivää heinäkuuta 1992 korkeakoulun perustutkinnon suorittanut tai opintotukilain (28/72) mukaista opintotukea korkeakouluopintoihin vähintään seitsemäksi opintovuodeksi saanut voi saada opintotukea kyseisen ajankohdan jälkeen aloitettavia korkeakouluopintoja varten enintään 27 kuukaudeksi.

Opiskelijan tukikuukaudelle myönnettävän opintolainan valtiontakauksen enimmäismäärää korotetaan, sen lisäksi mitä 16 §:ssä säädetään, opiskelijalle kumotun opintotukilain mukaisesta opintolainasta laskettavan vuosikoron yhdellä kahdestoistaosalla.

Korkona otetaan huomioon opintolainan enimmäiskorko, josta on vähennetty korkotuen osuus. Korotus määrätty luku vuotta edeltävän maaliskuun opintolainamäärän mukaan.

Myönnettäessä tämän lain nojalla opintotukea vanhempien

verotettavalla tulolla tarkoitetaan vuodelta 1992 toimitetun ve **Sos**

2.30 SOSIAALITURVA

12 Opintotukilaki

verotuksen mukaista verotettavaa tuloa, jos opintotukihakemus on jätetty viimeistään 31 päivänä joulukuuta 1994.

Opintotukilain (28/72) nojalla myönnettyihin lainoihin sovelletaan tämän lain 37–40 §:n säännöksiä kuitenkin siten, että lainansaaja voi hakea myös opintotukilain (28/72) 6 §:n 5 momentissa

tarkoitettua koronalennusta.

58 §

Kumotun opintotukilain mukaisten tehtävien hoitoa koskeva siirtymäsäännös

Kansaneläkelaitos hoitaa valtion opintotukikeskukselle kumotun opintotukilain ja sen nojalla annettujen säästösten perusteella kuuluvat tehtävät. Korkeakoulujen opintotukilautakunnille ja korkeakouluille kuuluneet tehtävät hoitaa edelleen asianomainen opintotukilautakunta tai korkeakoulu. Valtio korvaa opintotukilain mukaisista etuuksista aiheutuvat kustannukset kansaneläkelaitokselle tämän lain 46 §:n mukaisesti. Kansaneläkelaitoksen tulee viisi arkipäivää ennen maaliskuun ja syyskuun viimeistä päivää ilmoittaa maksettavien korkohyvitysten määrä valtiolle. Muuten sovelletaan tämän lain 46 §:n säännöksiä. Muiden etuuksien määrä otetaan huomioon 46 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa arvioissa.

Oppilaitosten tulee toimittaa kansaneläkelaitokselle kumotun opintotukilain mukaista opintolainaa saaneiden henkilöiden henkilötunnukset, nimet ja opintojen päättymispäivämäärät. Kansaneläkelaitos ilmoittaa tiedot rahalaitoksille mainitun lain 9 §:n 2 momentissa säädettyä tarkoitusta varten.

Veroviranomaisilla on oikeus saada massaluovutuksena kansaneläkelaitokselta vuosittain kumotun opintotukilain 7 §:n 3 momentin mukaisen korkoavustuksen saajien nimet, henkilötunnukset ja maksetun koron määrät. (17.8.2001/734)

59 §

Muutoksenhakua koskeva siirtymäsäännös

Kumotun opintotukilain ja korkeakouluopiskelijoiden opintotuesta annetun lain nojalla tämän lain voimaantulon jälkeen annettuun päätökseen haetaan muutosta tämän lain mukaisesti.

Kumotun opintotuen hallinnosta annetun lain mukaisesti asetetun opintotuen muutoksenhakulautakunnan toimikausi jatkuu 30 päivään huhtikuuta 1995 ja lautakunta toimii tämän lain 31 §:ssä tarkoitettuna muutoksenhakulautakuntana.

HE 226/93, SiVM 25/93

Muutossäädösten voimaantulo ja soveltaminen:

28.6.1994/570:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1994.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

HE 40/94, SiVM 5/94

3.3.1995/260:

Tämä laki tulee voimaan 8 päivänä maaliskuuta 1995.

Tätä lakia sovelletaan ensimmäisen kerran siitä ajankohdasta lukien, jolloin ensimmäiset ammattikorkeakoulut aloittavat ensimmäisen lukuvuotensa.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

HE 319/94, SiVM 32/94

21.4.1995/735:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä syyskuuta 1995.

30.6.1995/940:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 1995.

Lukuvuoden 1995–1996 opintotukihakemusten käsittelyn yhteydessä

11 §:n 3 momentissa tarkoitettu opintorahan korotus voidaan myöntää ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleiden säännösten mukaisena ja määrää voidaan myöhemmin korottaa erillisellä opintotukipäätöksellä.

Niille 25–29-vuotiaille opiskelijoille, jolle on myönnetty aikuisopintorahaa lukuvuodelle 1994–95, voidaan myöntää aikuisopintorahaa tämän lain voimaantulon jälkeiselle ajalle siten, että opintotukilain 7 §:n 4 momentin mukainen enimmäisaika ei ylitä.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

HE 21/95, SiVM 5/95, PeVM 4/95

24.11.1995/1318:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1996.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Kumotun opintotukilain (28/72) 7 §:n 3 momentin 3 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa opintolainan erääntynyt korko voidaan maksaa valtion varoista myös silloin, kun lainansaaja on saanut vastaavaa etuutta toisesta Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen osapuolena olevasta maasta.

HE 100/95, SiVM 12/95, EV 87/95

22.12.1995/1665:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1996.

HE 136/95, SuVM 2/95, TyVM 4/95, EV 132/95

20.12.1996/1133:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 1997.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

HE 208/1996, StVM 35/1996, EV 223/1996

10.1.1997/49:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä maaliskuuta 1997.

Nuorisosteen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen kokeiluista annetussa laissa tarkoitettua väliaikaisen ammattikorkeakoulun opintoihin käytetyt tukikuukaudet rinnastetaan kuitenkin korkeakouluopintoihin ja lain 9, 11 ja 12 §:ää sovelletaan 1 päivästä elokuuta 1997.

Opiskelijalle, jolle on myönnetty aikuisopintoraha ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleiden säännösten nojalla ja joka ei tämän lain mukaisten säännösten nojalla olisi oikeutettu aikuisopintorahaan, voidaan myöntää aikuisopintorahaa ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleiden säännösten mukaan siten, että 7 §:n 4 momentin mukainen enimmäisaika ei ylitä.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

HE 161/1996, SiVM 16/1996, EV 198/1996

18.4.1997/341:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä toukokuuta 1997.

Tämän lain muutoksenhakua koskevia säännöksiä sovelletaan päätökseen, joka annetaan tämän lain voimaan tultua. Tämän lain ylimääräistä muutoksenhakua koskevia säännöksiä sovelletaan kuitenkin niihin ylimääräistä muutoksenhakua koskeviin asioihin, jotka tulevat vireille tämän lain voimaan tultua.

HE 7/1997, StVM 5/1997, EV 24/1997

23.5.1997/457:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä kesäkuuta 1997.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

HE 35/1997, SiVM 7/1997, EV 49/1997

24.7.1997/710:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 1997.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

HE 37/1997, TyVM 8/1997, EV 100/1997

9.10.1997/920:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1998.

Ennen tämän lain voimaantuloa myönnetty opintorahat ja asumislisät muutetaan tämän lain mukaisiksi 1 päivästä tammikuuta 1998.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

HE 66/1997, SiVM 12/1997, EV 110/1997

11.12.1997/1117:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1998. Mitä 11 §:n 1 momentissa säädetään, sovelletaan kuitenkin vasta 1 päivästä elokuuta 1998 myönnettävään opintotukeen.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

HE 140/1997, SiVM 19/1997, EV 159/1997

30.12.1997/1403:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1998.

HE 215/1997, TyVM 15/1997, EV 230/1997

21.8.1998/636:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1999.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

SOSIAALITURVA Sos 2.30

Opintotukilaki 13

HE 57/1998, SiVM 4/1998, EV 80/1998

5.3.1999/305:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä huhtikuuta 1999. Lakia sovelletaan valitusasiaan, joka on tullut vireille lain tultua voimaan.

HE 83/1998, LaVM 22/1998, EV 250/1998

21.5.1999/623:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä joulukuuta 1999.

HE 30/1998, HaVM 31/1998, EV 303/1998

21.1.2000/41:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä toukokuuta 2000. Lain 20 § tulee kuitenkin voimaan vasta 1 päivänä elokuuta 2000. Lain 25 a §:ää sovelletaan 1 päivästä maaliskuuta 2000.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

HE 73/1999, SiVM 8/1999, EV 109/1999

15.12.2000/1099:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2001. Sen 27 §:n 4 ja 5 momenttia sovelletaan kuitenkin ensimmäisen kerran vuotta 2001 koskevaan takaisinperintään. Vuosien 1999 ja 2000 takaisinperintään sovelletaan ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olevia säännöksiä.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

HE 143/2000, SiVM 11/2000, EV 150/2000

28.12.2000/1277:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2001.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

HE 150/2000, TyVM 11/2000, EV 196/2000

17.8.2001/734:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2002. Sen 27 §:n 4 momenttia sovelletaan kuitenkin ensimmäisen kerran vuotta 2001 koskevaan takaisinperintään.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

HE 28/2001, SiVM 4/2001, EV 72/2001

31.8.2001/768:

Tämän lain voimaantulosta säädetään tasavallan presidentin asetuksella. (L 768/2001 tuli A:n 434/2002 mukaisesti voimaan 1.6.2002.)

HE 40/2001, UaVM 5/2001, EV 71/2001

21.12.2001/1427:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2002.

Lain 15 §:n 5 momenttia sovelletaan vasta lukuvuotta 2002–2003

koskeviin opintolainan valtiontakauksihakemuksiin. Lain 16 a ja 16 b §:ää sovelletaan kumotun opintotukilain mukaisten opintolainojen osalta vasta 30 päivänä syyskuuta 2002 erääntyviä korkoja koskeviin

korkeavastushakemuksiin. Kumotun opintotukilain 7 §:n 3 ja 4 momenttia sovelletaan vielä 31 päivänä maaliskuuta 2002 erääntyviä korkoja koskeviin korkeavastushakemuksiin. Tämän lain 34 §:ää sovelletaan opintolainan koron osittaisen pääomittamisen osalta vasta lukuvuodelle 2003–2004 myönnettäviin lainoihin.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

HE 166/2001, SiVM 16/2001, EV 170/2001

3.5.2002/344:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2002.

Tätä lakia sovelletaan tämän lain voimaantulon jälkeen kertyvään viivästyskorkoon, vaikka valtion takaussaatava on syntynyt ennen tämän lain voimaantuloa.

HE 232/2001, TaVM 3/2002, EV 36/2002, Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2000/35/EY (300L0035); EYVL N:o L 200, 8.8.2000, s. 35

31.5.2002/434:

9.8.2002/691:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä lokakuuta 2002.

Tällä lailla kumotaan 8 päivänä huhtikuuta 1994 annetun opintotukiasetuksen (260/1994) 10 §:n 2 momentti sekä 18 ja 22 §, sellaisena kuin niistä on 22 § asetuksessa 401/1998.

HE 9/2002, StVM 16/2002, EV 96/2002

13.3.2003/204:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä kesäkuuta 2003.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

HE 239/2002, SiVM 17/2002, EV 260/2002

15.8.2003/744:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2004.

HE 187/2002, TaVM 28/2002, EV 278/2002

30.12.2003/1322:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2004.

HE 160/2003, StVM 29/2003, EV 125/2003

7.5.2004/345:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2004. Tämän lain

56 §:ää sovelletaan kuitenkin 1 päivästä tammikuuta 2005.

Aikuisopintorahaan sovelletaan ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleita säännöksiä.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

HE 93/2003, SiVM 3/2003, EV 96/2003

7.5.2004/352:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä kesäkuuta 2004. Sen 27 §:n 2 momentin toista virkettä sovelletaan kuitenkin vasta 1 päivästä syyskuuta 2004.

Lakia sovelletaan myös ennen lain voimaantuloa aiheuttomasti maksettuihin etuuteen ja syntyneeseen saatavaan. Tällaisen saatavan vanhentumisaikaa

laskettaessa otetaan huomioon myös ennen lain voimaantuloa kulunut aika. Kysymyksessä oleva saatava vanhentuu kuitenkin tämän lain nojalla aikaisintaan kolmen vuoden kuluttua lain voimaantulosta, jollei se vanhentuisi myös 31 päivänä joulukuuta 2003

voimassa olleiden säännösten mukaan tätä ennen.

HE 158/2003, StVM 4/2004, EV 20/2004

21.12.2004/1237:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2005.

HE 234/2004, SiVM 14/2004, EV 188/2004

Hei!

Nyt sinulla on hyvä tilaisuus päästä vaikuttamaan ja antamaan palautetta Kelan opintotukiasioihin liittyvissä asioissa!

Olemme kaksi tradenomiopiskelijaa ja teemme opinnäytetyötä Kansaneläkelaitoksen toimeksiannosta opintotuen tulovalvonnasta ja takaisinperinnästä. Opinnäytetyötä varten teemme tutkimuksen, jossa selvitämme, mistä johtuu opintotuen takaisinperittävien määrien kasvu ja opintotuen tulovalvontaan liittyvät ongelmat. Tutkimus koostuu kolmesta eri ryhmästä:

1. opiskelijat, jotka ovat joutuneet maksamaan suuria summia takaisin Kelalla (ansaittuaan liikaa työtuloja opiskeluaikana)

2. opiskelijat, jotka ovat joutuneet maksamaan vähän tai jonkin verran

3. opiskelijat, joilla ei ole ollut ongelmaa tulovalvonnan tai takaisinperinnän kanssa.

Jos tunnet kuuluvasi johonkin edellä mainituista ryhmistä ja haluat osallistua tutkimukseen, ole ystävällinen ja ota yhteyttä sähköpostitse mahdollisimman pian!

Tutkimus tapahtuu rennosti kahvikupin äärellä, yhdessä keskustellen ja pohtien.

Tutkimus on luotettava eikä kenenkään henkilötiedot tule missään vaiheessa julki !

Ystävällisin terveisin:

Iida Hyväri KHL2AIidaH@kajak.fi

Taru Hämäläinen KHL2ATaruH@kajak.fi

KYSYMYSRUNKO RYHMÄHAASTATTELUUN !!

OPISKELIJOIDEN TYÖSSÄ KÄYNTI? KUINKA USEIN?

MITEN OPISKELIJAT RAHOITTAVAT OPINTONSA?

MITÄ TULOVALVONTA ON?

MITÄ TAKAISINPERINTÄ TARKOITTAÄ?

MITEN OPISKELIJA ITSE HUOLEHTII ETTEI TULORAJA YLITTYISI? OMIA /
KAVEREIDEN KOKEMUKSIA!

MITEN TULORAJOISTA HUOLEHTIMINEN NIILLÄ, JOILLA ON TAKAISINPERITTÄ-
VIÄ?

OPISKELIJOIDEN YLEINEN ASENNE OPINTOTUKIASIOITA KOHTAAN?

OVATKO OPINTOTUKIPÄÄTÖKSET SELKEITÄ?

MIHIN ASIOIHIN KIINNITETÄÄN HUOMIOTA OPINTOTUKIPÄÄTÖKSISSÄ?

PARANNUSEHDOTUKSIA TAKAISINPERITTÄVIEN MÄÄRIEN LASKUUN:

PARANNUSEHDOTUKSIA YLEENSÄ OPINTOTUKIASIOIHIN: